

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

ISSN 1800-5179

Čestit Božić i Nova godina

GODINA III * BROJ 18 * STUDENI-PROSINAC 2005.

Sretan Božić

i uspješnu Novu 2006. godinu

želi Vam

Turistička zajednica grada Zagreba

Grad koji grije srca.

„HRVATSKI GLASNIK“

K o t o r

Časopis izlazi svaka
dva mjeseca.„Hrvatski glasnik“ je upisan u
evidenciju javnih glasila kod
Republičkog sekretarijata za
informacije RCG pod red. br.
04/01-1828 od 31.12.2002. g.Časopisu je dodijeljen
međunarodni standardni broj
za serijske publikacije ISSN
1800-5179, koji je otisnut u
gornjem desnom uglu korica.

Adresa:

Stari grad, Pjaca od kina
85330 Kotor

Telefon:

+381 (0)82 304 232

Fax:

+381 (0)82 304 233

E-mail:

hgd-kotor@cg.yu

Web:

<http://www.hgdcg-kotor.org>

Žiroračun:

510-4741-76

Osnivač:

HRVATSKO GRAĐANSKO
DRUŠTVO CRNE GORE
K o t o r

Predsjednik dr. Ivan Ilić

Glavni urednik:

Tripo Schubert

Tehnički urednik:

Dario Musić

Lektor:

Prof. Ivo Herenčić

Fotografije:

Stevan Kordić
Dario Musić

Pomorski muzej Crne Gore

Kompjuterski dizajn:

„TRICEN“, Kotor

Tisak:

„Biro Konto“, Igalo

Naklada:

800 primjeraka

Cijena:

1,00 €

UMJESTO UVODNIKA

PTICE

Užasavajuća mogućnost pandemije izazovane širenjem ptičje gripe brzo i temeljno mijenja naš odnos prema pticama. Čak i domaće ptice, zahvaljujući očekivanim rođakama iz Azije bivaju (neopravdano) sumnjivane i gledane sa krajnjim nepovjerenjem.

Valja se nadati kako se mutacija koja bi od ovoga virusa načinila ubojicu s mnogo većim učinkom od najvećih tirana i masovnih zločinaca kroz povijest, neće dogoditi, no, ipak, ptice su već postale krajnje „nepodobne“. A čovjek koji drži do sebe uvijek bi morao biti na strani nepodobnih. Upravo stoga, valja se podsjetiti kako pticama dugujemo – zaista mnogo toga. Između ostalog, i jednu od najljepših pjesama cjelokupne europske poezije – „Albatros“, u kojoj je nenadmašni Bodler tako efektno oslikao usud pjesnika. Također, europska heraldika je nezamisliva bez ptica. U najljepšim i najdličnijim europskim grbovima, uključujući i crnogorski, kao i grbove Poljske, Njemačke, Rusije, Srbije, Albanije, Austrije... nalaze se ptice – naravno, za takve prilike orlovi, sokolovi i jaстреbovi imaju prednost nad lirske lastama, vrapcima i slavujima. Onda, simbolična predstava središnjega kršćanskog pojma nezamisliva je bez ptica. Naime, nazočnost Duha Svetoga uvijek se predstavlja pticom – golubom koji se spušta s nebeskih visina. Tu su i Pikasov golub mira, bajkovita žar ptica, ime NBA kluba iz Atlante... A u sovjetskoj kinematografiji nevjerojatno je širok referencijalni obuhvat ovih nebeskih skitnica... Sjetite se filmova „Vrana“, „Ptičice i ptičurine“, „Ubiti pticu rugalicu“, „Slatka ptica mladosti“, zatim popularnog crtanog filma o Ptici Trkačici i maštovitom kojoću... ovaj bi se spisak mogao u nedogled produžiti.

Pticama dugujemo i jednu od najljepših srednjovjekovnih priča – Sveti Franjo Asiški povijeda o pticama, kada je htio prekoriti ljude. Veliki Giotto, majstor koji je otvorio najznačajnija vrata u povijesti umjetnosti – kapiju dubine, perspektivu – naslikao je slavnu fresku s ovim motivom. Uzgred, sreća je što se ova freska ne nalazi u nekom objektu kojim gazduje Srpska pravoslavna crkva u Crnoj Gori jer bi, zasigurno, bila – prekrečena.

Ipak, feniks je najljepša od svih ptica. (Ova se ptica nalazi i u grbu Liverpoola, nogometnog kluba koji je u majskom finalu u Istanbulu dokazao kako heraldika nije tek puka dekoracija). Kako sada stvari stoje, dominantna simbolična slika, stvarana stoljećima, nalazi se pred urušavanjem. No, kako nije sve tako idilično, prvi je naslutio stari, dobri Hitch. Naravno, Hitchcock je upravo zbog uobičajene ljudske predstave o pticama kao bezopasnim i ljupkim stvorenjima odabrao ih pretvoriti u tamni oblak zla... Iz današnje vizure stari bi majstor sapiensa mogao biti proglašen i surovim vizionarom. Doduše, kod ljudi je veoma primjetna stanovita ambivalencija povodom ptica, i to u pot-rebi oslanjanja na njih, uglavnom u formama afektivnog obraćanja ženama – i to sa sasvim različitim emocijama, u rasponu od „pile moje“ (obično sve tako počinje) do „kokoši jedna“ (a tako završava).

Za kraj, i u počast veselijim intonacijama – sjetite se i jednog vica: što pjevaju pingvini i kokoši kad se napiju? „Neke ptice nikad ne polete“, naravno...

Šta reći nakon svega? Nesumnjivo, ovaj bi svijet bio jezivo bez ptica. Možda je jezivo i s pticama, no, ipak je bolje kada „Ptice umiru pjevajući“...

Balša Brković

(Tekst objavljen u kulturnom dodatku Vijesti „Art“)

OBAVIJEST ČITATELJIMA VAN CRNE GORE

Otvoren je račun Udruge u Hrvatskoj kod **Zagrebačke banke d. d.**, Poslovnica Dubrovnik, Vukovarska 7, 20 000 Dubrovnik. Molimo da sve eventualne uplate izvršite na adresu:

Krunoslav Težak

Povjerenik HGDCG za Hrvatsku

Ošljanska 3

20 000 Dubrovnik

broj deviznog računa : HR7723600001101667657; SWIFT: ZABAHR2X

broj kunskog računa : 23600001101667657

Predsjedništvo HGDCG-a Kotor

Prednja strana korica: Kolaž fotografija posvećen pomorskom bratstvu Ivanović: Palača Ivanovića (Ljuta kraj Kotora; pomorska bitka braće Ivanović protiv turskih gusara 1756. (Pom. muzej Kotor); obiteljski grb; Marko Ivanović (1726.–1756.); mons. Gracija Ivanović (1903.–1983.)

Zadnja strana korica: Fotografije događaja koji su obilježili proteklo dvomjesečje.

U sve vrijeme godišta

■ Ono što je u isčekivanju prosinačkih dana donosio Božić i u starinskim se obredima prepoznavalo kao simbol novog ljeta, jer je rođenje Djeteta preraslo okvire crkvenog blagdana i postalo dio narodnih običaja ■

Koliko je god krajeva zemlje Hrvatske, toliko je i različitih običaja. U kontinentalnom su se dijelu uvriježile navade, sukladne klimi i podneblju, ali u svima njima jednako je štovanje velikog katoličkog blagdana i obilježavanje imena svetaca koja prethode rođenju Božjeg sina. Advent je zabilježen u narodu i Crkvi paljenjem svjetla te se svaki tjedan, od ukupno četiri od kojih se sastoji, razdijelio svojom svijećom, svojim simbolom štovanja.

U južnom dijelu Hrvatske približavanje božićnih blagdana obilježeno izrekom a koja prati blagdan Sv. Kate, kaže se: „Sveta Kate, ognju prigni gnjate“, dok se u unutrašnjosti Hrvatske uvriježilo pravilo: „Sveta Kate, ognju prigni gnjate – snijeg na vrata“. Ovaj je blagdan i orijentir budućih velikih zbivanja pa se počesto znalo reći: „Sveta Kate Drovatica, mjesec dana do Božića“. I stvarno, u krajevima gdje temperatura rijetko pada ispod nule, čitav studeni zna proteći u toplom i relativno ugodnom vremenu. Od ovoga se blagdana pak računa na hladnoću, vjetrove, ponegdje i snjegove, a domaćinstva već trebaju biti pripremljena isječeni i na hvatove složenim drvima.

Početak prosinca najavljuje veliki dan – Svetoga Nikolu. U narodnim predajama taj blagdan obilježen vjerovanjem da se noć uoči Nikolina dana svijetom šeću duše, možda stoga što je na Mediteranu ovaj svetac zaštitnik pomoraca i putnika. Njemu se u spomen darivaju djeca, jer je poznato da je Nikola bio biskup grada Mire i u svojoj velikog dobroti sve što

je imao dijelio potrebitima, djeci, siromašnima, udavačama. Stoga se njegovo ime spominje u sinonimskoj svezi s blagosti i dobrotom koja pobjeđuje zlo, oličeno likom Krampusa. Te su noći matere, čim bi se uvjerile da djeca čvrsto spavaju, pod kušine, uz uzglavlje ili na odškrinuti prozor stavljale darove. Ne-

popretu peku pogače, a kupus u kačulima zamiriše dahom menestre zelene. Tad počinju kolinja, o gredu se vješaju kobasice, pod pizovima u salamuri stanjavaju se pršuti, a panceta se pod gredama još bijeli pretilinom uz presušene lanjske kobasice, uz kuljen, osušene šipke, slatke grozdove sitnog babi-

a taj se dan obilježava naklivanjem žita koje će se do Božića razviti u zelene stabljike.

Svaka je kuća, da je najsiromašnija, nekada započinjala pripreme za najveći katolički blagdan. To je dan rođenja Božjeg djeteta, a taj se osjećaj prenosio kao poruka da kuća treba biti čista, oslobođena svega suvišnog. U ono su se doba, bez struje i pomagala, poslene žene trudile ofregati drvene podove, iščistiti kuću od stranja do šufita da seu danima mira i božićnog veselja svatko može osjećati urednim i spokojnim na svojem pragu. Stari je običaj da se domaćin oko Svete Lucije uputi tražiti badnjak. U narodu je ostalo zabilježeno da je to smrekova ili hrastova debela grana, oširoka, poveća da može gorjeti čitavu badnju noć i svjetlošću, žarom i toplinom dočekati jutro.

Također je poznato da su se u nadmetanju oko ljepšeg badnjaka ispredale šale i da se znalo dogoditi da susjed susjedu ukrade badnjak. Tim se običajem na kušnju stavljao mar i briga domaćina koji je trebao čuvati ognjište, prag i ukućane. Bila je sramota ostati bez badnjaka, koliko god je taj običaj graničio sa šalom i veselim peckanjem.

Na Badnjak se posao oko blaga i ukućana privodio kraju. Čim bi sunce klonulo, a mrklica se uvhatila, po kominima su se palili badnjaci. Na očišćeni, pažljivo pometeni popret stavljen je trupac, okičen lovorovom i ružmarinovom granom, zasut pšenicom, pošćekropljen vinom i rakijom. Nad njim je domaćin započinjao Očenaš, uz njega molili svi ukućani. Kad bi se molitva dovršila, vatru je pod badnjakom opet palio doma-

kad su to bile suhe smokve, nekoliko jabuka, naranača i uz njih vitki šipkov štap da se ne zaboravi da uz darove ide i moguća kazna zločestoj i razmaženoj djeci.

Oduvijek je prosinac nosio lijepo isčekivanje, osjet novog ljeta kad se od zvona Zdravomarije osvijetle komini, na

ća, mantalu, kotonjatu, sve poslastice starinskog čovjeka koji je od prirode i plodova za dane Božića čuvao ono što je najbolje.

Uto evo i Svete Lucije, bistre Lucije što vraća vid onemoćalim očima. Brazde su u poljima već poorane, sjeme pšenice pod zemljom spava,

ČUVAJMO ŠUME OD POŽARA

čin, pokazujući da je ono oslonac obitelji, da iz njegova truda i rada dolazi blagostanje, koje će se te noći okruniti rođenjem Božjeg sina Isusa. Nekada u narodu nije bio običaj ukrašavanja božićnog drvca. Ta se navada pojavila tek sredinom 19. stoljeća kao utjecaj bogatijih društava udaljenijih zemalja. Zabilježeno je da se u Dubrovniku i po primorskim većim gradovima na Badnjak iznosio bambin, djetesce nalik Isusu, a ono se polijegalo u slamu i ostavljalo na vidnom mjestu. Plemićke su obitelji svoga bambina ukrašavale zlatnim prstenjem, ogrlicama i skupocjenim obiteljskim nakitom, pokazujući da mu odaju naklonost i ljubav onim predmetima koje su iz generacije u generaciju označavale ugled kuće i njezin društveni status.

Kolendavanje, obilaženje kuća i čestitanje za simboličnu nagradu novijeg je datuma, ali već više od stoljeća uvriježeno u mnogim mjestima uz obalu. Grupe koje kolendavaju mogu biti podijeljene na djecu i odrasle. Djeca obično nose vrećicu za orahe, bajame i smokve, a odrasli umjesto darova čestitaju domaćinima i časte se kupicom pića, suhom smokvom i pokladnicama. Te su kolendarske pjesme vrlo svečane, ritmične, često se u njima imenuje domaćica, od nje se traži „kupica rozulina i na pjatinu suha voća da grizemo do ponoća, malo mjendul i oraħa da nam bura plećim maha“. Čim bi se kolendarska povorka začula, u kućama bi se svi pripremili dočekati djecu, a pogotovo kad bi se ispred praga čule riječi: „Ode Bog i dobra večer u ovega domaćina, Domaćine poštovani, došlo vrijeme već od lani, došli smo vam kolendati, vašem dvořim hvale dati“.

Na polnoćku se išlo i na selu i u gradovima, a doma su ostajali samo stariji i neĳaki. Iz udaljenijih su mjesta po mračnim putevima nosili feralice i zublje od dubove srćike i

bilo je vidjeti gdje se noćne osvjetljene povorke približavaju crkvama maticama, a skladnom ih pjesmom prate svećana zvona. Badnja je večer prožeta osjetom mira, svećanosti i radosti duše i te se noći pružila ruka mnogim zavaćenim osobama dok se u crkvama pjevala pjesma: „U sve vrijeme godišta, mir se svijetu navješta“.

Dan Božića obilježen je blagoslovom polja koje obilazi domaćin, blagoslovom barki u primorskim mjestima, druženjem, svećanim objedom koji se provodi u krugu ukućana. U popodnevnim se satima odlazi čestitati rodbini, prijateljima i susjedima, a kućna se vrata drže otvorena da bi preko praga mogle ući sve osobe dobre namjere i čista srca. Ono što je u išćekivanju prosinaćkih dana donosio Božić i u starinskim se obredima prepoznavalo kao simbol novog ljeta, jer je rođenje Djeteta prerastalo okvire crkvenog blagdana i postajalo dio narodnih obićaja.

Ti su se obićaji uvijek udruživali oko najvaćnijeg znamenja. Oznaćavala ga je simbolika rođenja, obiteljsko okupljanje i promidžba mira za sve ljude dobre volje.

Božić je bio dan tišine, upotpunjen tek glazbom crkvenih zvona. Nikakvi nasilni zvuci, pucnjava, galama, preglasne pjesme ili svađa nijesu remetili sklad što ga je ćovjek iz naklonosti prema Božjem sinu i ozračju nade unosio u svoje srce, kuću i domovinu.

Tereza Bućonić Gović
(Matica)

DOĆEK BOŽIĆA I NOVE GODINE U SVIJETU

Djed Božićnjak poznat je gotovo u cijelome svijetu, ali zbog razlićitih tradicija i obićaja, ponekad mijenja ime, odoru, pa i navike.

Djed Božićnjak (u nekršćanskom i ateistićkom svijetu poznat i kao Djed Mraz) iz Laponije, s bijelom bradom i crvenom kapićom, najćešći je najavlivać Božića i Nove godine zbog donošenja darova. Najviše mu se raduju djeca.

Poznat je gotovo u cijelome svijetu (u raznim varijantama), ali zbog razlićitih tradicija i obićaja, ponekad mijenja ime, odoru, pa i svoje „navike“. Međutim, o istinskom smislu Božića tu nema ni rijeći...vjeru se zamjenjuje darivanjem, pa i tu već među djecom dolazi do raslojavanja po načelu „imati“ ili „ne imati“ i prema tome stvaranja novog sustava vrijednosti: vrijedi onaj tko „ima“...

No, kako je u svijetu? U Ghani, primjerice, on dolazi iz džungle, a u Brazilu se pojavljuje odjeven u svilu. Do prije koju godinu, Djed Božićnjak je u Kini bio nepoznata osoba, ali od kada je ta ogromna zemlja „uplovila“ u tržišne vode, dječji simbol Božića i Nove godine postao je i među malim Kinezima prepoznatljiv. Po ugledu na „zapadni svijet“ s kojim se Kina u današnje vrijeme često uspoređuje, za Božić i Novu godinu, glavne ulice u gradovima, trgovine i hoteli ukrašeni su likovima Djeda Božićnjaka koji nosi darove za djecu, a sve u cilju promicanja potrošaćkog, kapitalistićkog mentaliteta u društvu.

Iako od deset Kineza možda jedan zna što se u stvari slavi, to ni roditeljima ni djeci ne smeta pri kupnji i primanju darova. Uostalom, ako i ne znaju tko je taj ćudno obućeni „djed“ s bradom, Kinezi i te kako dobro znaju kako proizvoditi plastićne jelke i ukrasne kugle. Vjerojatno „Djed Božićnjak – made in China“, apsolutno prevladava u svim zemljama u svijetu i predstavlja jedan od glavnih izvoznih proizvoda Kine. Naravno, za većinu Kineza, glavna proslava, kupovina i darovi oćekuju se za njihovu lunarnu Novu godinu ili „Proljetni praznik“, koji oni slave krajem sjećnja ili u veljaći.

Djeda Božićnjaka su u Afriku uveli gotovo sve kršćanske religije na tom kontinentu. Ni u jednoj od tih religija, međutim, ne igra znaćajniju ulogu, i gotovo se sveo na maskotu, što zapravo i jest. U vrijeme božićnih i novogodišnjih blagdana može se vidjeti u prodavnicama, po ulicama i restoranima, ćak i po cvjećarnicama.

U vrlo religioznoj i vjerski šarolikoj Africi, Nova godina je sekularan, ponekad jedva primjetan praznik. Ne slavi se svuda, jer spada u židovsko-kršćansku tradiciju, dok je sjever kontinenta mahom islamiziran.

U saħarskom podrućju, sve do Jućne Afrike, stanovništvo je pretežitom kršćansko. Katolici, te kršćanske sekte kao što su to reformisti, anglikanci i protestanti, imaju standardne božićne blagdana, u koje se Nova godina utapa zbog spajanja praznika. Božić i Nova godina padaju u jeku ljetne sezone. Samim time, teško je djeci govoriti o Djeđu Božićnjaku koji dolazi na sanjkama, a u kuće unosi darove ulazeći kroz dimnjak. Tako se u nekim dijelovima Afrike prića promjenila, pa u Ghani, recimo, glasi kako on dolazi iz džungle.

Božić se u Africi dominantno slavi po gregorijanskom kalendaru, a izuzetak su pravoslavni Kopti, koji žive u Egiptu, i služe se julijanskim kalendarom. Sekularna Nova godina slavi se jedan dan. U većini zemalja izgleda kao nastavak Božića, s time što se tada izlazi i kupuje. Ponovo se dariva, a nema posebnih novogodišnjih ćestitki, jer se smatra kako su obuhvaćene božićnicama.

U Jućnoj Africi, oba praznika padaju u vrijeme ljetnog dopusta. Zato se kućne proslave odvijaju u dvorištu, puz bazene, u okrućju cvijeća kojega ima posvuda. Za Novu godinu u toj zemlji priređuju se vatrometi. Uobićajeno je to raditi privatno, iako postoje i veliki gradski vatrometi. Zvone crkvena zvona, puca se iz vatrenog orućja. Ima, međutim, djelova Afrike gdje se proslava Nove godine ne vezuje za određeni datum. Postoje sela na zapadu Afrike gdje se njezin dolazak vezuje za prestanak sušne sezone.

Poseban slućaj je Egipt. U ovoj većinski muslimanskoj, ali sekularnoj zemlji, Nova godina je državni praznik, mada se i dalje poštuje islamski obićaj ćekanja mladog mjeseca. Kada se on pojavi, vjernici dojavu velikom muftiji, i on tada oznaćava kako je slijedeća godina poćela.

U Brazilu božićne darove donosi Papai Noel, ili Otac Noel, koji prema legendi živi na Groomlandu, ali kada dolazi u Brazil, zbog vrućine nosi svilenu odjeću.

New Review

A PRIRODU OD ZAGAĐIVANJA!

Iz povijesnih dokumenata

Sveti Mikula Barski

■ Štovanje Svetog Mikule (pučka varijanta imena Nikola) rašireno je diljem kršćanskog svijeta. Osobito se smatra zaštitnikom pomoraca, putnika, ali i prognanika, beskućnika, hodočasnika. Kao donositelj darova djeci, poslužio je za inspiraciju izmišljenim likovima poput Djeda Mraza ■

Prosinac je mjesec koji više od bilo kojeg drugog u godini odiše blagdanskim ozračjem. U materijalnoj stvarnosti kršćanskih krajeva to se očituje kroz ukrašene gradove, sela, crkve i domove, te svojevrsnu potrošačku groznicu koja upravo u tom mjesecu kroz kupovinu mnogobrojnih darova dostiže svoj vrhunac. Na duhovnoj razini to se očituje kroz Advent ili Došašće koji većim dijelom traje tijekom prosinca kao duhovna priprava za blagdan Isusova rođenja – Božić. No, prije Božića, vjernici, osobito oni najmlađi, vesele se jednom blagdanu

koji uvijek pada u vrijeme Adventa – 6. prosinca. To je blagdan svetog Nikole, biskupa Mire u maloazijskoj provinciji Liciji iz IV. stoljeća. Od 1087. godine njegovim se moćima diči nama nedaleki talijanski grad Bari.

Sveti Nikola je jedan od svetaca čije je štovanje rašireno diljem kršćanskog svijeta, kako zapadnog, tako i istočnog. Osobito se smatra zaštitnikom pomoraca, putnika, ali i prognanika, beskućnika, hodočasnika, te nadasve djece kojoj „donosi darove“. Kao donositelj darova djeci, poslužio je za inspiraciju izmišljenim likovima poput Djeda

Mraza. Neprijepornost ove tvrdnje podupire raščlamba engleskog naziva Djeda Mraza – „Santa Claus“, što zapravo nije ništa drugo do „Sanctus Nicolaus“ – sveti Nikola. „Djed Mraz“ je kao naziv karakterističan za zemlje bivšega komunizma, gdje se željelo i nominalno i suštinski prekinuti sa štovanjem svetog Nikole, upstijuirajući ga surrogatom, podjednako omiljenim od komunističkih i liberalno-kapitalističkih nezabožaca.

Malo je poznato, međutim, da su za

grad Bar vezani mnogi zapisi, dokumenti, priče i događaji u kojima središnje mjesto zauzima sveti Nikola. U ovom tekstu pustit ćemo više svjetla na jedan dokument iz naše najranije povijesti.

Naime, u Bodleiani, Oxfordskom glagoljskom zborniku, čuva se zapis o čudima svetog Mikule (Nikole) u Baru. Vjerodostojnost ovog spisa potvrđuje i **Vjekoslav Štefanić**, koji u svojoj knjizi „Hrvatska književnost srednjega vijeka“ (Zagreb, 1969.) spominje „Čudesa sv. Nikole“ u Baru. Iako ne sa sigurnošću, drži se da je izvorni tekst nastao u X. stoljeću. Na to upućuje spominjanje barske crkve sv. Todoru uništene u požaru, na čijim je temeljima u XI. stoljeću niknula barska prvostolnica – katedrala sv. Jurja.

Prema jednom od zapisa, neki je slijepac u crkvi sv. Todoru prišao slici ili kipu sv. Nikole i odmah progledao. Najzanimljivija je ipak priča o sv. Nikoli koji je spasio pomorce, brodolomnike koji su se topili u uzburkanom moru Barskog zaljeva. Svršetak prituirajući ga surrogatom, prenijet ćemo u izvorniku:

„I paki mornari ki na moru vozahu se, kim korabalj silnim vitrom potapaše na sridi pučine morske i vsi ki bihu v njem potapahu. I tu vsi vzapiše, sa slzami velikom i moljahu Boga i blaženoga Mikulu jere slišali bihu kako blaženi Mikula veliko

Drveni kip Sv. Nikole u Zupcima

milostivo jest na vodi i na kopnu i tu na pučinu. I umiljenim srcem vsi moljahu se Bogu i blaženome Mikulu da bi njim mentoval toliko strahne i nagle smrti morske i obećaše se vsi k njemu v grad Bar priti. I tada je Božjim hotenijem i blaženago Mikulu usta njim silni vitar i pridoše na pristanišče zdravi. I prišadše povidaše blaženome Mikulu kako na mori mentovani biše. I to slišav blaženi Mikula vesel bil i zahvali Gospodu Isukrstu i tu prosi u Gospoda ki moli ili na vodi ili v nevolji s pravim srcem prizval bude blaženago Mikulu i ide v molstir i tu svršši molitav primeča bude ot svetago Mikulu. Ti že, Gospodi, pomiluj nas!“

Ovdje je potrebno dati neka pojašnjenja. Naime, ime „Mikula“ koje se više puta spominje u tekstu je primorska, pučka varijanta imena Nikola. Ovo ime se i danas, više kao nadimak susreće, osobito u Dalmaciji i Dalmatinskoj Zagori, a ponegdje je sadržano i u prezimenima (Mikulić, Mikulandra, Mikuljan). Zanimljivo je kako se

Sv. Nikola – freska iz franjevačkog samostana u Starom Baru

sveti Nikola u jeziku vojvodanskih Hrvata, ali i Mađara, Slovaka i Rusina zove „Mikulaš“. Poznato je kako su Bunjevci i Šokci u Panoniju došli upravo s juga. Glede Bara i njegovih toponima, o ukorijenjenosti ovog imena svjedoči ime drevnog sela Mikulići na padinama Rumijske, nedaleko od grada. Znamenitost ovog sela je u tome što jedna od tamošnjih obitelji (Andrović) stoljećima čuva križ sv. Vladimira, dukljanskog kneza i mučenika čiji je kreposni život opisan u „Sclavorum Regnum“, tj. „Ljetopisu popa Dukljanina“.

Ovaj križ se kao najveća relikvija svake godine na blagdan Presvetog Trojstva (Trojčindan) iznosi na vrh planine Rumijske. Sve donedavno, kada je drevna tradicija narušena, na 1593 m visok vrh Rumijske hodočastili su i katolici i pravoslavci i muslimani.

Vratimo se dokumentu. Pozornost pobuđuje jezik pisan čakavskom varijantom. Znanstvenici se ne slažu je li tekst izvorno napisan štokavskim dijalektom koji je prijepisom „preveden“ na čakavštinu ili je izvorno čakavski. No, nije suvišno naglasiti da je dokument napisan jezikom kakvim se prije tisuću godina govorilo u Baru i okolici. Dakako, bio je to poglavito jezik pučana i seljaka, jer su plemići više govorili dalmatskim jezikom, čije je također jedno od središta bio upravo grad Bar. Čakavski dijalekt je lingvistički bliži staroslavenskom jeziku. Neke riječi i izgovori koji su prosto „okamenjeni“ u pojedinim dijelovima barske općine (Spič, Zupci, Crmnica, Mrkojevići) podupiru onaj dio znanstvene javnosti koja tvrdi kako je nekoć čakavica bila manje ili više raširena od Istre do rijeke Bojane. Stoga je zapis o svetom Mikuli Barskom iznimno zanimljiv ponajprije povjesničarima lingvistike, a njegovom raščlambom može se pratiti razvitak našeg jezika i pisma.

Iznimno je važno što je taj dokument nastao prije nego što su moći sv. Nikole iz Male

Azije dospjele u Bari (1087.). To dokazuje kako je njegovo štovanje u Baru bilo rašireno i prije dolaska Svečevih moći u posjed prekomorskog susjedu. U gradu u kome su živjeli i stvarali brojni nadbiskupi, književnici, putopisci, misionari, diplomati i pomorci, nastalo je tijekom povijesti, više crkava i relikvija posvećenih ovom svecu. Najprije, u spomenutom tekstu spominje se crkva sv. Nikole u barskom polju. Zatim, franjevački samostan sv. Nikole u Starom gradu (XIII. st.), o kojem smo ranije opširno pisali, a neki smatraju kako mu je bio posvećen i samostan konventualaca izvan gradskih zidina. Grobljanska crkva sv. Nikole u selu Zupci značajna je zbog drevnog kipa sv. Nikole koji se u njoj čuva. Znamenitost ovog kipa je što je izrađen od maslinovog drveta, svetac je predstavljen u sjedećem položaju, a zna se i kako je „preživio“ fizičke nasrtaje nevjernika. Pretpostavlja se kako je sklonjen u Zupce iz Starog Bara upravo u vrijeme turskih napada na grad. U novije doba, svetom Nikoli su posvećene pravoslavna crkva u Starom Baru (1862.), kao i istoimena crkva podignuta 30-tih godina XX. stoljeća uz rezidenciju barskog nadbiskupa, u narodu poznatoj kao Biskupada. Katolički list mladih barske župe koji neprekidno izlazi od 1996. godine također se zove „Sv. Nikola“. Konačno, tu je i veliki broj naših sugrađana koji s ponosom nose ime ovog velikog sveca.

Patron ovalikog broja crkava doista zaslužuje da mu se i sadašnji naraštaji Barana, poput onih mornara prije jednog tisućljeća mole i utječu, kako bi i dalje bdio nad našim gradom i njegovim žiteljima. Na koncu, svi smo mi samo „putujuća Crkva“! Stoga, ima li logičnijeg svršetka ovog teksta od molitve upućene zaštitniku putujućih, progonjenih i srcem najčistijih stanovnika ovog planeta – dakako, onih najmanjih?!

„Sveti Nikola, zaštitniče putnika, usliši nas!“

Vladimir Marvučić

Na Mulu kod Kotora Svetkovinom Bl. Gracija svečano zaključena Euharistijska godina u Boki

Tri dana hodočasnici iz cijele Kotorske biskupije zahvaljivali su i molili pred tijelom bl. Gracije koje se čuva u župnoj crkvi njegova rodnog Mula. Htjeli su Euharistijsku godinu zaključiti na svetkovinu sveca Euharistije.

Od 6. do 9. studenoga hodočastio je svakog dana jedan dekanat, a svi zajedno s brojnim hodočasnici iz šireg područja, Hrvatske i BiH. Iako se bl. Gracija štuje, osim u našim krajevima i u Italiji, Španjolskoj, Austriji a i drugdje u svijetu, osobito tamo gdje su njegovo štovanje pronijeli Bokelji i redovnici sv. Augustina, čini se kako nije dovoljno poznat u Hrvatskoj. To se na poseban način vidjelo baš ove godine koja je na razini Crkve slavljena kao Godina Euharistije. Gracijini dani u Mulu bili su prilika da vjernici preispitaju i obnove svoj odnos prema Euharistiji.

Blaženi Gracija kotorski

(Muo, 27.11.1438. – Venecija, 9.11.1508.)

On nam daje primjer zauzetog zajedništva u kojem je Bog na prvom mjestu, zauzetog zajedništva za drugoga pred Isusom prisutnom u Euharistiji. Iz tog njegovog odnosa prema Isusu nazočnom u Euharistiji on je crpio brojne milosti koje bi dijelio onima koji su k njemu po pomoć i zagovor dolazili. Gracijin život je postao Kristov život a on sam „milost“ jer je milosno protočan za Božju ljubav za čovjeka u potrebi.

Bl. Gracija je u Boki i ove godine proslavljen uz pjev svečanog himna „Nut slavno tijelo...“ i večernju iluminaciju tisuće baklji čije je svijetlo obasjavalo dubine i planine Zaljeva svetaca dajući mu još mističniji doživljaj popraćen prigodnim „pjevom“ crkvenih zvona. Na dan Svetkovine od prve jutarnje svete mise u 5 sati cijelog dana dolazio je narod s cvijećem i svijećama u molitvi nekako svečanije i mirnije nego do sada. Svečanom večernjom misom koju je slavio kotorski biskup mons. Ilija Janjić u zajedništvu s dvadesetak svećenika – svim domaćima i gostima iz Italije, Španjolske, Albanije i BiH, te mnoštvom okupljenog naroda zaključena je Euharistijska godina za Kotorsku biskupiju.

Gracijin kult živi već 500 godina i on ostaje za nas najizvršnji posrednik Božje milosti toliko vapajuće svuda oko nas i danas. Više nego do sada došlo se do spoznaje kako Božje milosti na zemlji nema bez Euharistije. Stoga su euharistijska slavlja prostori i prilika za obnovu i promjenu života. Krist je iz ljubavi prema Ocu učinio sebe ljubavlju za čovjeka, darivajući se za život svijeta u presvetoj Euharistiji. To je Gracija prepoznao i ostavivši sebe i svoje odlučio je izblize nasljedovati Krista stvorivši iznimno dubok osobni odnos prijateljstva prema Gospodinu koji je tu i toliko bliz.

Don Pavao Medač

Krada vrijednih umjetničkih slika iz crkve Sv. Eustahije u Dobroti

Ugroženo sakralno nasljeđe

■ Na blagdan Svih Svetih objavljena je vijest kako je kotorska policija uhitila četvoricu kradljivaca umjetničkih slika baroknog slikara Francesca Sollimana. U crkvi Sv. Eustahija u Dobroti 26.10.2005. izvedena je najveća pljačka umjetnina u proteklih nekoliko godina u Crnoj Gori ■

Krada 13 vrijednih umjetničkih slika iz crkve Svetog Eustahija u Dobroti još jednom je ukazala na nezaštićenost i ranjivost umjetničkog bogatstva koje se nalazi po crkvama, ali još i više na nedopustivo neodgovoran odnos države prema kulturnoj baštini. Primjer Kotorske biskupije to uvjerljivo potvrđuje, jer iako je sada u Boki znatno manje katoličkih vjernika nego prije nekoliko stotina godina, i dalje postoji ne manje sakralnih objekata o kojima treba skrbiti, no uz sve manje novca. Pri tome entuzijizam župnika, vjernika ili umjetnika, te danas gotovo iščezlih donatora, ne može odgovoriti potrebama koje u očuvanju i održavanju traži više od sto takvih zdanja u Boki, te neizmjereno vrijedne umjetničke kolekcije u njima.

Nakon ove krađe župnik crkve Sv. Eustahija don **Branko Sbutega** rekao je:

„Neodgovoran, nekompetentan i nesuovisao odnos prema vlastitoj kulturnoj baštini koji je u segmetnu koji pripada Kotorskoj biskupiji istodobno i kulturna baština hrvatske manjine u Crnoj Gori, a što danas čini i ukupni korpus kulturne baštine Crne Gore, nije samo specifično loš kada je u pitanju hrvatska, već i cjelokupna kulturna baština u Crnoj Gori. Ovo je pogotovo karakteristično za kulturnu baštinu koja je i dalje u posjedu vjerskih organizacija poput Kotorske biskupije i Barske nadbiskupije, te Islamske vjerske za-

jednice i naposljetku Crnogorske mitropolije SPC. To je naslijeđeno stanje iz vremena kada su se religiozne organizacije smatrale ideološkim protivnicima, zastarjelim i kulturnološki deformiranim oblikom u odnosu na revolucionarni duh koji je u AVNOJ-u započeo, a u Berlinu pokopan na sovjetskom planu. Cijelo jedno ili dva naraštaja odgajani su kako ne bi imali nikakav ili kako bi imali negativan odnos prema

zaštiti dijela kulturnog nasljeđa više posljedica trenutnog političkog interesa, nego stručne i osmišljene kampanje.

„U Crnoj Gori su se zaista dogodila velika nasilja nad određenim spomenicima iz političkih razloga, deformacije i destrukcije svjesne i namjerne i pretvaranje određenih spomenika crnogorske kulturne baštine u nasilnu baštinu nekih drugih. To je dovelo do toga da je država naglo, brzo

menika kulture u posjedu Kotorske biskupije koja se događa konstantno već 60 godina i koji propadaju zbog toga što svojom imovinom sebe više ne mogu održavati.

Teško bi bilo to i za očekivati kad je i ono što je neprijeporno izvorna crnogorska kulturna baština jednako tako zapostavljeno. Malo je teško biti 'veći Katolik od Pape' i bilo bi začuđujuće ako crnogorska država daje prednost

kulturnoj baštini jedne manjine, kad i kulturnu baštinu svoje vlastite većine tako tragično zapostavlja i prepušta je rukama onih koji joj sigurno ne žele nikakvo dobro iz poznatih političkih razloga. S jedne strane netko želi srbizirati crnogorsku kulturnu baštinu, a s druge strane imamo i onaj neprijeporni dio kulturne baštine koji pripada bošnjačko-muslimanskom korpusu, albanskom i hrvatskom korpusu, a u hrvatskom korpusu stoji neprijeporno najvrijedniji sloj crnogorske kulturne baštine po civilizacijskoj, estetskoj i oblikovnoj razini. Oni su potpuno zapostavljeni jer je, nažalost, sve zapostavljeno“, smatra don Branko Sbutega, dodajući kako akciju spašavanja treba prije svega započeti

Unutrašnjost crkve sv. Eustahije – slike na zidu ukradene

onome što je sakralna, duhovna baština, bez koje niti jedna civilizacija, n prostor i država na svijetu nemaju ni kulturnu baštinu. Neka se sve države odreknu svog sakralnog kulturnog nasljeđa, pa ćemo vidjeti što će na planeti ostati.“

Napominjući kako se svijest o tome problemu u Crnoj Gori pojavila relativno kasno, Sbutega naglašava kako su posljednje akcije države na

ali rekao bih i ishitreno i nekompetentno skrenula svoj političkih interes na kulturnu baštinu, međutim, to se dogodilo tek recentno i bez kapaciteta na postojećim zakonskim mjerama, nepostojećim institucionalnim kompetencijama, na brzinu sanirati ono što se 60 godina nije saniralo“, smatra don Sbutega uz napomenu kako je krađa slika iz crkve Svetog Eustahija manjina u odnosu na svu pljačku spo-

zakonskom regulativom, a zatim i pokretanjem nadležnih institucija neka rade svoj posao koji trenutno ne obavljaju na pravi način.

„Znači, trenutno stanje mogli bismo opisati kao: formalno imamo bolnice, a pacijenata je sve više, od kojih niti jedan nije izliječen“ zaključuje don Branko.

S. Luković
(Vijesti, 5.11.2005.)

ČUVAJMO ŠUME OD POŽARA

Promovirana ideja o formiranju Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore

Sve hrvatske udruge i politička stranka pod jednim krovom

■ Sastanak predstavnika hrvatskih udruga i političke stranke Crne Gore sa izaslanstvom MVP i EI RH u prostorijama predstavništva Hrvatske gospodarske komore u Kotoru, u nazočnosti djelatnika Generalnog konzulata RH u Kotoru, ohrabrilo je mnoge, jer se u posljednje vrijeme pojavilo čak 6 novih udruga s hrvatskim predznakom ■

Sastanku u Hrvatskoj gospodarskoj komori 9. studenog 2005. god. u Kotoru, prethodio je razgovor, istog dana, u Generalnom konzulatu RH u Kotoru kojemu su nazočili: dr. **Slavko Leban**, pomoćnik ministrice Vanjskih poslova i europskih integracija Republike Hrvatske, **Andrija Jakovčević**, veleposlanik, načelnik Odjela za hrvatske manjine MVP i EI Republike Hrvatske, **Branimir Lončar**, ministar savjetnik pri Veleposlanstvu RH za SiCG u Beogradu, Generalni konzul RH u Crnoj Gori **Ivan Škarić**, savjetnik Generalnog konzula **Igor Čupić** i **Anto Franjić**, konzul I razreda, te na poziv Konzulata dr. **Ivan Ilić**, predsjednik HGDCG-a, **Ilija Bijelić** dopredsjednik ogranka HGI u Kotoru, **Mato Marović**, odbornik HGI u Skupštini grada Tivta.

Razgovore su pratili urednici „Hrvatskog glasnika“ **Tripo Schubert** i **Dario Musić**.

Glavna tema razgovora bila je formiranje međudržavnoga mješovitog odbora u skladu s ratificiranim bilateralnim Sporazumom između država Hrvatske i Srbije i Crne Gore, a koji regulira pitanje zaštite hrvatske nacionalne manjine u državnoj zajednici SiCG i srpske i crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj.

Pomoćnik ministrice MVP i EI Republike Hrvatske dr. Slavko Leban informirao je prisutne da su već određeni

članovi Odbora iz Hrvatske, Srbije i Vojvodine, a još su nepoznati članovi iz Crne Gore.

Ilić i Schubert su podsjetili prisutne na specifičnost situacije u kojoj se trenutno nalazi RCG. Nedefiniran političko pravni status RCG i predefereferendumsko stanje u Republici jedan je od razloga što RCG nije odradila svoj dio posla u skladu s odredbama iz Sporazuma, a drugi je razlog što u RCG još nije donesen zakon o pravima nacionalnih manjina, te zato i hrvatska zajednica nema svoje nacionalno Vijeće koji bi predstavljao sve Hrvate u Crnoj Gori, a samim tim ne može ni predložiti svog člana u međudržavni mješoviti odbor.

Zaključeno je da se predloži sustav „upražnjene stolice“ za budućeg predstavnika Hrvata iz Crne Gore u tom odboru.

Proširenom sastanku u Hrvatskoj gospodarskoj komori u Kotoru pozvani su od strane Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Kotoru: dr. Ivan Ilić, predsjednik HGDCG-a Kotor, **Drago Marstjepović**, predsjednik podružnice HGDCG-a Bar, dr. **Đuro Kojan** – predsjednik podružnice HGDCG-a Podgorica, **Ljerka Dragičević** – povjerenik HGDCG-a za Budvu, dr. **Edita Starović** – predsjednik podružnice HGDCG-a Kotor, **Tripo Schubert** i **Dario Musić** – uredništvo „Hrvatski glasnik“, u ime

S proširenom sastanku u Hrvatskoj gospodarskoj komori u Kotoru

HGI-ja Tivat **Mato Marović**, odbornik HGI-ja u Skupštini grada Tivta, **Vedran Milošević**, v. d. predsjednik, i **Ilija Bijelić**, dopredsjednik HGI-ja – ogranak Kotor, **Silvio Marković**, predsjednik HKD-a „Napredak“ iz Tivta, **Zoran Nikolić**, predsjednik KZU-a „Napredak“ iz Gornje Lastve, **Slavko Marović**, predsjednik ZU Bogdašići, **Pavle Jurlina**, predsjednik ZU Gornji Krašići, **Vladimir Medović**, predsjednik Udruge Hrvata Bar, dr. **Miro Marić**, predsjednik – hrvatske udruge „Herceg Stjepan Kosačić“ – Herceg-Novvi, **Zlatko Vučinović**, predsjednik „Hrvatskog INFO razvitka“ Lepetane, **Luka Ciko** iz Zagreba te **Boris Lanceroti** u ime Hrvatskog glazbenog društva – Tivat, koji nije došao. Domaćin skupa bio je **Damir Pinjatić**, direktor predstavništva HGK u Crnoj Gori.

Glavna tema sastanka bila

je formiranje jedne krovne organizacije Hrvata u Crnoj Gori, koja bi objedinjavala interese svih Hrvata i u njihovo ime istupala pred državne institucije i imala izravan kontakt sa ombudsmanom.

Ovo bi bilo privremeno tijelo do donošenja zakona o pravima manjina u RCG, kojim je, podsjetimo, predviđeno formiranje nacionalnih vijeća koja će preuzeti tu ulogu i koja će se utemeljiti po zakonskoj proceduri, i što je najvažnije, preko kojega će Hrvati i ostale manjine u RCG imati izravno svog zastupnika u Parlamentu RCG. Zaključeno je kako će konzulat u idućih 15 dana sazvati inicijativni sastanak predstavnika svih hrvatskih udruga i političke stranke na kojemu bi se dogovorila „pravila igre“ o formiranju krovne organizacije Hrvata.

Tripo Schubert

A PRIRODU OD ZAGAĐIVANJA!

U Kotoru u organizaciji HGDCG-a održan medicinski skup o šećernoj bolesti

Tiha bolest zdravlje roni

■ Na skupu predavali ugledni stručnjaci Sveučilišne klinike za dijabetes, endokrinologiju i bolesti metabolizma „Vuk Vrhovac“ iz Zagreba. HGDCG-u dodijeljen vrijedan poklon u medicinskoj opremi. Za goste iz Zagreba upriličen susret s gradonačelnicom Kotora Majom Čatović ■

U organizaciji Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore, u Kotoru je 25. studenoga ove godine održan medicinski skup posvećen šećernoj bolesti. Tema je bila „Suvremena dijagnostika i terapija šećerne bolesti“. Predavači na skupu bili su ugledni stručnjaci Sveučilišne klinike za dijabetes, endokrinologiju i bolesti metabolizma „Vuk Vrhovac“ iz Zagreba, prof. dr. **Željko Metelko**, ravnatelj Klinike, prof. dr. **Nikica Car**, pomoćnik ravnatelja, i prim.

prvi dijabetolozi (specijalisti za liječenje šećerne bolesti) iz cijele bivše Jugoslavije, a danas na slično školovanje dolaze liječnici iz cijelog svijeta. U svijetu je danas preko 150 milijuna otkrivenih bolesnika od šećerne bolesti, a za očekivati je kako će se u idućim desetljećima taj broj znatno povećati. To je, prije svega, posljedica loših navika u prehrani (brza, masna, slatka, suha hrana) te male fizičke aktivnosti. Na predavanjima se moglo čuti kako je jako važno voditi računa o pravil-

Sa medicinskog skupa u Kotoru

dr. **Manja Prašek**. Moderator skupa bio je dr. **Ivan Ilić**.

U jutarnjem terminu bila su stručna predavanja za liječnike, a poslijepodne popularno predavanje za pacijente. Nakon predavanja, predavači su odgovarali na postavljena pitanja. Više od 60 sudionika skupa je unatoč lošem vremenu došlo iz mnogih krajeva Crne Gore (Kotor, Tivat, Risan, Bar, Podgorica, Danilovgrad...). Popodnevnom predavanju nazočilo je 30-tak pacijenata iz Kotora i okolice.

Klinika „Vuk Vrhovac“ jest specijalizirana klinika za liječenje šećerne bolesti s visokom stručnom ocjenom, te mjesto gdje su se školovali

nož prehrani, redovnoj fizičkoj aktivnosti (najmanje pola sata do sat hoda dnevno) te redovnoj kontroli vrijednosti šećera u krvi i mokraći.

Jako je bitno odrediti pravilan način unosa lijeka (tablete ili inzulinske injekcije). Potrebno je formirati udruženja dijabetiraca gdje bi se oni uz stručno vodstvo educirali o bolesti. Treba naglasiti kako je šećerna bolest u početku „tiha“, godinama pacijenti ne osjećaju velike tegobe i zavarani ovim zanemaruju pravilno liječenje. Kasnije kad nastupe komplikacije, za liječenje su vrlo sužene mogućnosti.

Pravilno liječenje može zna-

DONACIJA HGDCG-U U MEDICINSKOJ OPREMI

U sklopu medicinskog skupa posvećenog šećernoj bolesti, izaslanstvo iz Zagreba posjetilo je ured HGDCG u Kotoru 26. studenoga, te Društvu doniralo dio medicinske opreme za realizaciju projekta „Pomoć starim i nemoćnim osobama“. Donaciju je primila dr. **Edita Starović**, koja je voditeljica projekta.

Dr. Tihomir Majić uručuje poklon dr. Editi Starović

U sklopu tog projekta ustrojena je patronažna služba koja će pružati medicinsku pomoć osobama koju oni ne mogu ostvariti na drugi način. Izaslanstvo je primio dr. **Ivan Ilić**, predsjednik Društva, koji se zahvalio na donaciji, i **Tripo Schubert**, dopredsjednik, koji je goste upoznao s aktivnostima Društva.

Izaslanstvo iz Zagreba je izrazilo spremnost za nastavkom suradnje na području stručnih medicinskih skupova i humanitarnih akcija.

POSJET GRADONAČELNICI KOTORA

Izaslanstvo iz Zagreba i predstavnike organizatora, dr. **Ivana Ilića**, dr. **Editu Starović** i **Tripa Schuberta**, primila je i predsjednica Skupštine grada Kotora, **Marija Maja Čatović** s potpredsjednicima **Rafaelom Lazarević**, **Andrijom Popovićem** i dr. **Zvonimirom Reichelom**. U ugodnoj razgovoru, predsjednica je upoznata o uspjelom medicinskom skupu o šećernoj bolesti, a zatim se razgovaralo o mogućnosti nastavka suradnje Kotora i Zagreba. Dr. **Tihomir Majić** je Gradonačelnici prenio poziv Gradonačelnika Grada Zagreba **Milana Bandića** za posjetiti Zagreb. **Rafaela Lazarević** i tajnik Turističke zajednice grada Zagreba **Franjo Tomšić** dogovorili su suradnju između novoustrojene Turističke organizacije grada Kotora i Turističke zajednice grada Zagreba.

tno smanjiti ili odgoditi teške komplikacije šećerne bolesti (sljepilo, otkazivanje bubrega, amputacija stopala ili nogu, srčanu slabost, moždani infarkt i sl.).

Opći je zaključak, i stručni i laički, kako se radilo o vrlo uspjelom medicinskom skupu s temom koja je pobudila veliko zanimanje.

Dolazak predavača iz Zagreba omogućio je Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu skrb i branitelje, na čijem je čelu dr. **Zvonimir Šoštar**. U Kotoru je izaslanstvo predvodio njegov savjetnik, dr. **Tihomir Majić**, u pratnji **Franja Tomšića**, tajnika Turističke zajednice grada Zagreba.

Dr. **Ivan Ilić**

Klapa „Jadran“ iz Tivta

Treću godinu uzastopno održavaju se Dani kulture manjina Crne Gore

Autohtone kulturne vrijednosti

■ *Kulturna baština nacionalnih i etničkih zajednica u Crnoj Gori, kao proizvod povijesti, običaja, tradicije, jezika, duhovne kulture, predstavlja bogatstvo multinacionalne i multikonfesionalne građanske Crne Gore. Prva manifestacija ovakve vrste održana je u Podgorici 2003. godine kao predstavljanje kulturne baštine u samo jednoj večeri, a zatim su 2004. održani trodnevni dani kulture manjina, čiji su domaćini bili grad Tivat i HKD „Napredak“ ■*

Ovogodišnju manifestaciju pod nazivom „Bogatstvo različitosti“, otvorio je ministar za prava pripadnika nacionalnih i etničkih grupa **Gzim Hajdinaga** u prepunoj sali novoizgrađenog Centra za kulturu u Ulcinju. Otvaranju je nazočilo mnoštvo dužnosnika političkog, kulturnog i javnog života Republike: **Filip Vujanović**, predsjednik Crne Gore, **Rifat Rastoder**, potpredsjednik Skupštine Crne Gore, **Jusuf Kalamperović**, ministar u Vladi Crne Gore, predstavnici diplomatskog zbora, a među njima i **Ivan Škarić**, generalni konzul Republike

Hrvatske u Crnoj Gori.

„Različitosti koje proizilaze iz povjesti, vjere, jezika i duhovne kulture, predstavljaju društvene vrijednosti, koje treba negovati. Kultura ne poznaje granice i predstavlja most koji povezuje, a ne razdvaja. Suradnja nacionalnih i etničkih grupa, te suživot s većinskim stanovništvom Crne Gore činitelji su demokratskog i svakog drugog napretka bilo kojeg društva“, kazao je, između ostalog, ministar Hajdinaga, otvarajući manifestaciju.

U uvodnom dijelu programa nastupila je u ime domaćina folklorna grupa KUD „Ulqini“, a kao gosti sa sjevera Republike folklorna grupa

KUD „Vrelo Ibra“ iz Rožaja.

Prvi dan predstavljanja manjinskih zajednica pripao je Hrvatima iz Boke Kotorske. Prikazan je raznovrsni kulturni program pod nazivom „Boka Ulcinju“, a voditeljica je bila **Vlasta Mandić**. Program su zajednički realizirali Hrvatsko kulturno društvo „Napredak“ iz Tivta i Hrvatsko građansko društvo Crne Gore iz Kotora. U programu su sudjelovale klapa „Jadran“ iz Tivta, „Bisernice Boke“ i „Bokeljski mornari“ iz Kotora, mažoretke studija „Modest“ iz Tivta, plesna grupa „Jet Set“ iz Kotora, glazbeni duet **Andrea Orlando** na klaviru i

Martina Lukšić na trombonu.

Predstavili su se i pjesnici, **Desanka Matijević** iz Kotora, **Miroslav Miro Sindik** iz Tivta, te polaznici dopunske nastave na Hrvatskom jeziku, **Ljubomir Gržetić** iz Kotora i **Anja Brkić** iz Tivta, s nastavnicom **Majom Širolom**.

Drugog dana publici su se predstavili KUD „Vrelo Ibra“ iz Rožaja, VIS Pljevaljski tamburaši, vokalni solisti **Esad Memić** i **Nedžad Delić**, a trećeg dana KUD i klapa „Ulqini“ i „Ligatura“ iz Ulcinja, KUD „Zgimi“ Sukobin, društvo „Besa e trishit“ i vokalni solist **Gzim Salaj**.

Tripo Schubert

Naš intervju: dr. Slavko Leban, pomoćnik ministrice vanjskih poslova Republike Hrvatske u Upravi za hrvatske manjine, iseljeništvo i useljeništvo

Dr. Slavko Leban

Uvijek smo na raspolaganju svim Hrvatima izvan domovine

■ Posjet dr. Slavka Lebana hrvatskoj zajednici u Crnoj Gori, 9. studenog 2005. godine, iskoristili smo da s njim porazgovaramo na temu skrbi Republike Hrvatske o hrvatskim manjinama izvan matične države, posebice glede potreba i problema hrvatskih manjinskih udruga u Crnoj Gori ■

HG – Naše Društvo je s Vašim prethodnicima imalo uspješnu suradnju. Kako vi zamišljate suradnju MVP-a s hrvatskim zajednicama izvan hrvatske države?

S. Leban – Politika Vlade RH prema Hrvatima izvan domovine karakterizirana je izraženom voljom za suradnju s njima, jer ona, politika Vlade, počiva na aksiomu da postoji jedno hrvatsko nacionalno tijelo, neovisno o lokaciji. Uprava koju ja predvodim bavi se pitanjima odnosa prema hrvatskim manjinama u svijetu i hrvatskom iseljeništvu odnosno povratništvu.

HG – U Republici Hrvatskoj više je institucija koje se bave pitanjima Hrvata izvan Hrvatske: u HMI-u, u Saborskim pododborima, u odjelu za manjine pri MVP-u. Mi smo više puta pokretali inicijativu o ustrojanju jedne institucije koja bi pratila rad i problematiku hrvatskih zajednica izvan Hrvatske. Kako Vi gledate na tu zamisao?

S. Leban – U RH postoji više institucija i tijela koje se bave Hrvatima izvan Hrvatske, jer svaka od njih ima svoju specifičnu zadaću, koju pak jedno tijelo, recimo ured,

ne može samo ispuniti. Imamo Institut „Ivo Pilar“, znanstvenu ustanovu koja se bavi istraživanjem povijesti i rada iseljene Hrvatske, zatim Hrvatsku maticu iseljenika, koju financira Vlada, te se bavi or-

postoje dalje Saborski odbori koji su tijela koja pripadaju Zakonodavnoj vlasti RH i imaju svoju posebnu ulogu, dočim Uprava za hrvatske manjine, iseljeništvo i useljeništvo pripada izvršnoj vla-

nego se samo upotpunjuju na korist Hrvata izvan domovine.

HG – Veleposlanstva i generalni konzulati RH su produžene ruke vanjske politike svake zemlje i normalno bi bilo ako oni

S. Leban u razgovoru s glavnim urednikom Hrvatskog glasnika T. Schubertom

organiziranjem kulturnih manifestacija koje služe čuvanju nacionaln identiteta Hrvata izvan domovine i njihovim povezivanjem s domovinom;

sti, čiji se posao onda razlikuje od ovih prije navedenih institucija. Kod toga treba naglasiti da rad jedne od njih ne isključuje djelovanje druge,

najviše skrbe o hrvatskim zajednicama u državama gdje se nalaze. Koliko imate spoznaje o radu ovih institucija u Srbiji i Crnoj Gori?

ČUVAJMO ŠUME OD POŽARA

S. Leban – Veleposlanstva i Konzulati RH u inozemstvu provode politiku Vlade RH, od kojih je rad s hrvatskim manjinama i iseljeništvom samo jedan od segmenata svekolikog rada hrvatskih diplomatskih predstavništava. Mi održavamo redovite kontakte s hrvatskim diplomatskim predstavništvima u SiCG i preko njih se najvećim dijelom upoznajem s radom hrvatskih udruga u toj zemlji. Dakako da to nije i ne smije biti sve, pa stoga djelatnici Uprave odlaze na teren da bi se izravno i još bolje upoznali s radom i problemima hrvatskih zajednica u SiCG.

HG – Na temelju dosadašnjih iskustava Vlada RH je financijski pomagala hrvatske zajednice izravno preko MVP-a, kao i putem natječaja. Jesu su u proračunu izdvojena sredstva za pojedine države u kojima žive Hrvati i postoje li kriteriji podjele za pojedina društva?

S. Leban – Točno je da je RH za vrijeme tzv. Koalicije putem natječaja financijski izravno pomogla udruge hrvatskih nacionalnih manjina u inozemstvu sredstvima iz tzv. „tekuće pričuve“. Kod toga naglašavam da takav način pomaganja nije predviđen posebnom stavkom u državnom proračunu RH. Što se tiče uloge diplomatskih predstavništava RH, ona su samo „transmisiona tijela“, dakle ona ne odlučuju o tome kome i koliko treba dodijeliti sredstava, nego samo proslijeđuju odluku nadređenih tijela. U prijedlogu državnog proračuna za 2006. godinu Uprava je tražila povećanje sredstava za pomoć udrugama hrvatskih manjina u susjednim državama.

HG – Jedan od ključnih problema za rad hrvatskih društava jest nepostojanje vlasništva radnog prostora. U iznajmljivim prostorima uz visoku najamninu nije moguće dalje funkcionirati. Prije drugog sojetskog rata na našim prostorima postojali su Hrvatski domovi.

Kako Hrvatska može pomoći ovo pitanje riješiti na obostrano zadovoljstvo?

S. Leban – Točno je da prostor ima važnu ulogu u radu Udruge, ali je točno da je taj čimbenik povezan i financijskim mogućnostima koja, nažalost, nisu dostatna da bi se udovoljilo svim željama i potrebama hrvatskih manjinskih udruga. Mi te probleme pokušavamo riješiti na

skom i risanskom zaljevu, ali dnevni tisak iz Hrvatske ovdje još nije dostupan. Kako je to moguće riješiti?

S. Leban – Glede informiranja Hrvata na Vašem području Uprava se u granicama svojih mogućnosti intenzivno bavi i tom problematikom. Što se tiče gledanosti HRT-a u Kotorskom i Risanskom zaljevu stvar je od strane HRT-a pozitivno riješena, ostalo je

društva. Međutim, na čekanje od dvoje do dvoje i pol godine za rješavanje zahtjeva ne može se naći opravdanje. Kako taj problem prevladati i povratiti povjerenje Hrvata izvan Hrvatske u hrvatske institucije koje o ovome odlučuju?

S. Leban – Pitanje dodjele hrvatskog državljanstva ne spada u nadležnost MVPEL, dakle ni u nadležnost Uprave, nego u nadležnost Ministarstva unutarnjih poslova RH. Dakako da to ne znači da Uprava neće pomoći nekom Hrvatima koji se suoči s problemima u svezi dobivanja državljanstva. Mi smo to i do sada radili – i to uspješno – i tako ćemo nastaviti raditi i u budućnosti. Vas bih zamolio da u Vašem listu objavite – može i u više navrata – da postoji Uprava i da svakom hrvatskom iseljeniku ili pripadniku hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu svojim servisiranjem uvijek i rado stoji na raspolaganju. Na čestim putovanjima u inozemstvo primijetio sam da mnogi iseljenici ili pripadnici hrvatskih manjina uopće i ne znaju da postoji Uprava za hrvatske manjine, iseljeničtvo i useljeničtvo. Mi pripremamo jednu informativnu brošuricu koju bi dijelili putem diplomatskih predstavništava RH.

HG – S obzirom da još nije donesen zakon o pravima manjina u CG, a u radnoj verziji je predviđeno da se formiraju nacionalni savjeti manjina, kakva su Vaša razmišljanja u svezi formiranja neke krovne organizacije Hrvata u CG koja bi objedinjavala zajedničke interese svih Hrvata dok se ne izglasa zakon?

S. Leban – Kako već znate, na sastanku u Kotoru dogovoreno je osnivanje krovne udruge Hrvata Crne Gore. Naša Uprava tu ideju smatra vrlo dobrom te ju podržava. Iskustva, koja glede toga imamo i s hrvatskim nacionalnim manjinama u drugim državama, podržavaju moj optimizam.

Razgovarao: Tripo Schubert

„Tu smo da pomognemo našim ljudima u inozemstvu“ (S. Leban)

različite načine: plaćanjem najamnine prostora, ukoliko u Proračunu nađemo «rupu» za to; u iznimnim slučajevima Vlada RH participira u osiguravanju potrebnog objekta; trudimo se naći i sponzore u hrvatskom gospodarstvu, itd.

HG – Hrvati u Boki kotorskoj i okolici žele što više biti upoznati sa životom u svojoj matiči Hrvatskoj. Imamo obećanje kako će se uskoro riješiti pitanje gledanosti signala HRT-a u ktor-

samo pitanje tehničke izvodivosti. Glede hrvatskog tiska Uprava će pokušati senzibilizirati uredništva najvećih hrvatskih novina da distribuiraju svoje novine i na područje Crne Gore.

HG – Od kada je ustrojen HGDCG (lipanj 2001) stalno se bavimo problemom dobijanja državljanstva za pripadnike hrvatskog naroda. Trenutno je preko 100 zahtjeva u postupku rješavanja posredovanjem našeg

A PRIRODU OD ZAGAĐIVANJA!

Dopunska nastava na hrvatskom jeziku u Tivtu i Kotoru počela drugu godinu rada

Donacijama do kvalitetne nastave

■ U učionicama osnovnih škola u Tivtu i Kotoru nastavnica Maja Širola uči polaznike dopunske nastave s kulturom, književnim ostvarenjima, poviješću, zemljopisom, običajima i tradicijom Hrvatske matice, koristeći najsvremenije metode u nastavi ■

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore počelo je 2004. godine povijesni projekt odgoja i obrazovanja djece hrvatske nacionalnosti u Kotoru i Tivtu kroz dopunsku nastavu na hrvatskom jeziku izvan institucija obrazovnog sustava Crne Gore.

Zahvaljujući suradnji Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske i razumijevanju Ministar-

čitateljima Glasnika nastavnica Maja Širola uputila je priopćenje:

„Kako bi se međusobno družili, naučili hrvatski jezik, upoznali pisce i pjesnike, hrvatsku povijest i zemljopis, njegovali hrvatske običaje, tradiciju i kulturu, ove godine nastavu pohađa 50 učenika iz Tivta i 25 iz Kotora u dobi od 1. osnovne do 4. srednje.

Prošle godine su iz Hrvatske dobivene čitanke i udžbenici za sve polaznike nastave. Nastava

cijom gradova iz Hrvatske, kao i računalo i neophodne časopise od Generalnog konzulata u Kotoru.

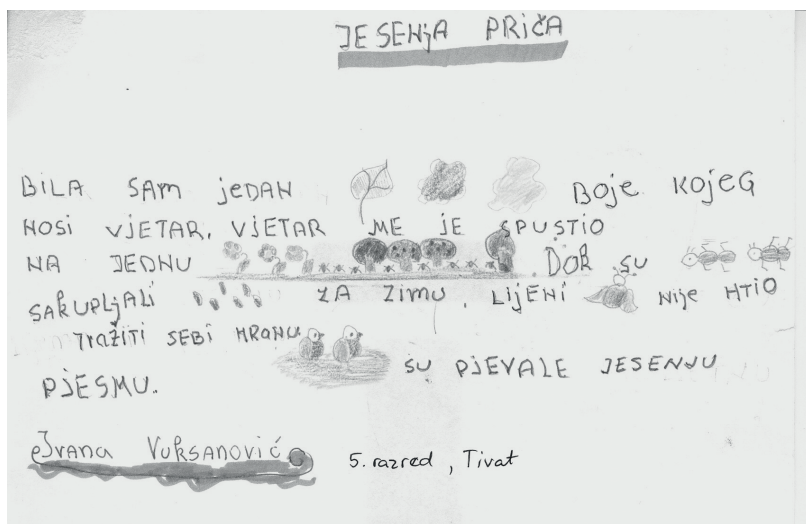
Mjesec rujan protekao je u predstavljanju učenika i njihovim željama za budućnost (radovi Tripuna Grgurevića i Karman Lasan – Zorobabel).

„Posljednji Stipančići“, Vjenceslava Novaka, „Brat“, Zvonimira Baloga i „Sestra“, Mire Gaurana motivirali su učenike da nam predstave svoje obitelji (radovi Tripuna Grgurevića,

sti Republike Hrvatske 8. listopada obilježili smo slušajući „Lijepu našu“ i razgovorom o zastavi i grbu, simbolima Hrvatske, a učenici su osmislili osobni grb. (rad: Tatjana Ikač, Izabela Urošević).“

Na kraju, nastavnica Maja je poručila:

„Dragi čitatelji iz Tivta i Kotora, još uvijek nije kasno za priključenje i vaše djece u dopunsku nastavu na hrvatskom jeziku“.

stva prosvjete i znanosti Crne Gore nastava je prvi put na ovim prostorima počela u školskoj 2004/05. godini.

je osuvremenjena audio vizualnim metodama uz pomoć video kasete, CD-ROM, i DVD svih većih gradova Hrvatske, Zagreba, Osijeka, Rijeke, Šibenika, Splita i nacionalnih parkova Brijuna, Kornata, Biokova, Risnjaka, Plitvičkih jezera, Mljet, kao i kasetama zabavnog sadržaja i crtanih i igranih filmova. Škola je dobila TV set, video rekorder, glazbeni stup, DVD, sve to dona-

Eme Radoničić i Andrije Crepulje).

U listopadu, Dobriša Cesarić svojom pjesmom „Jesen“ potaknuo je učenike na likovno stvaralaštvo (radovi: Tina Mančić, Vladimir Brkan, Branislav Crljen, Marko Ilić i Goran Jakelić, učenici srednje škole) dok su mlađi napravili jesenju slikopriču (rad: Ivana Vuksanović).

Dan neovisno-

VOLIM SVOJU OBITELJ

Obitelj, što je to obitelj?

To je jedna velika skupina
U kojoj se svi vole.

Obitelj, što je to obitelj?

Možda je kao krug,
Možda kao kocka
Ili kao srce?

Ali ja znam

Da je volim
Ma kakva ona bila;
Siromašna, bogata,
Svadjiva, sretna,...

Mama mi je dobra,
Tata je baš strog
Tetka me uvijek brani,
A ujak vodi sud.

Stric mi kupuje poklone,
Rođak ih donosi,
Rodica me uči razne jezike,
Takva je moja obitelj!

Niti jedan čovjek na cijelome svijetu
Svoje obitelji stidjeti se ne treba.
Obitelj je nešto najvrednije,
Ona je naše najveće bogatstvo!

Tripun Grgurević
6. razred, Kotor

Grb – rad Izabele Urošević, 7. razred, Tivat

Graditeljsko naslijeđe i kulturna razmjena

Izložba „Konavle – arhitektura i kulturni krajolik“

■ Izložbu je organiziralo Kulturno zavičajno udruženje „Napredak“ iz Gornje Lastve u suradnji s Ministarstvom kulture Republike Hrvatske, Dubrovačko-neretvanskom županijom i Ministarstvom kulture Republike Crne Gore. U galeriji Buća na 55 panoa predstavljen je istraživački rad u konavoskim selima i na poluotoku Prevlaka ■

U tivatskoj galeriji ljetnjikovca Buća otvorena je 4. studenoga izložba „Konavle – arhitektura i kulturni krajolik“. To je još jedan u nizu projekata, po općoj ocjeni uspješnih, koje je

traže se i putovi njihova vrednovanja i stavljanja u funkciju razvoja mjesta. Geografska blizina i povijesne veze ova dva kraja čine i njihovu ruralnu arhitekturu vrlo sličnom, a i prirodni je krajolik

Kulturno zavičajno udruženje „Napredak“ ovu je izložbu organiziralo s Ministarstvom kulture Republike Hrvatske i Dubrovačko-neretvanskom županijom te s Ministarstvom kulture Republike Crne Gore. Na otvorenju izložbe su iz Hrvatske doputovali i na otvorenju govorili arhitekt **Zofia Mavar**, voditeljica odsjeka za povijesne cjeline u Ministarstvu kulture RH, te gospodin **Željko Kulišić**, dožupan Dubrovačko-neretvanske županije. Uz njih su došli i arhitektica **Branka Martinović Vuković**, pomoćnica pročelnika za zaštitu okoliša u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, i **Maja Mozara**, voditeljica ureda Matice iseljenika u Dubrovniku. Okupljene je u ime domaćina, Kulturno-zavičajnog udruženja „Napredak“, pozdravio arh. **Zoran Nikolić**, predsjed-

ministra kulture Crne Gore. Pozdravljajući okupljene, istaknuo je važnost izložbe u promicanju građanske svijesti koja će prihvatiti različitost i kreirati inicijative za njihovo povezivanje što su ideje koje kreira i Ministarstvo kulture Crne Gore. Također je istakao doprinos KZU-a „Napredak“ u afirmaciji ideje razvoja kulturnog turizma i očuvanju graditeljskog naslijeđa. Očuvanje i obnova kulturne tradicije i graditeljstva kojima se bave obje radionice su od vitalnog značaja za promicanje mediteranske kulturne raznolikosti kojima jednako pripadaju i Hrvatska i Crna Gora, mišljenja je gospodin Malbaša. Zaključio je intimnom željom kako će izložbu posjetiti i oni koji imaju razlog za sram radi „...svojih motiva i osjećaja koja su ih početkom devedesetih u vojnoj

Zoran Nikolić govori na otvorenju izložbe

ove godine organiziralo Kulturno zavičajno udruženje „Napredak“ – Gornja Lastva. Izložba je stigla u Tivat zahvaljujući sličnim projektima koji se niz godina paralelno odvijaju u Konavlima i u Gornjoj Lastvi – studentske arhitektonske radionice. Prva arhitektonska radionica u Gornjoj Lastvi je održana 2002. u sklopu programa cetinjskoga Bijenala i od tada su održane četiri radionice. U Konavlima se ove radionice održavaju još od 1997. Objekti su radionice međunarodne i okupljaju studente s različitih europskih sveučilišta. Također, u obje se radionice radi na istraživanju tradicionalne ruralne arhitekture i krajolika.

Istodobno s istraživanjem odlika arhitekture i krajolika

jedinstven. To je razlog za uspostavu suradnja među spomenutim radionicama, pa bi izložba trebala biti prvi korak ka ostvarenju te suradnje. Razmjena iskustva u radu na ova dva mjesta mogla bi pomoći njihovoj revalorizaciji i obnovi.

Na izložbi je prikazan rad iz tri konavoske radionice, iz 2002., 2003. i 2004. godine. Predstavljen je, na 55 panoa, istraživački rad u konavoskim selima i na poluotoku Prevlaka. Ovi potonji radovi su, čini se, bili posebno zanimljivi posjetiteljima s obzirom na nemogućnost pristupa ovome području kroz prošlost; Prevlaka na izložbenim panoima za većinu je građana jedino što su imali prilike vidjeti od ovoga prostora inače.

Izložbeni panoi privukli su veliku pozornost posjetitelja

nik Udruženja, a u ime grada domaćina gradonačelnik Tivta, gospodin **Miodrag Kančaraš**.

Izložbu je otvorio gospodin **Predrag Malbaša**, pomoćnik

uniformi vodili na prostor Konavala“.

Otvorenju izložbe je bio nazočan, za ovakva događanja, iznimno veliki broj gostiju.

Marija Nikolić

*U Pomorskom muzeju Crne Gore upriličena izložba sakralne baštine
Kotorske biskupije*

Primijenjena umjetnost u euharistijskom slavlju

■ Na izložbi je predstavljeno osamdesetak euharistijskih predmeta obredne namjene, umjetnički oblikovanih u vremenskom rasponu od XV. do XX. stoljeća. Najzastupljeniji su bili euharistijski predmeti venecijanskih zlatara, urađeni tijekom XVII. i XVIII. stoljeća. Među izloženim crkvenim knjigama nalazio se i Rimski misal pisan glagoljicom, tiskan u Rimu 1893 godine. ■

Izložba „Primijenjena umjetnost u euharistijskom slavlju“ u Pomorskom muzeju Crne Gore u Kotoru pružila je nesvakidašnji umjetnički doživljaj i omogućila rijetku prigodu posjetiteljima upoznati jedan vrijedan dio hrvatske katoličke sakralne baštine Kotora, Perasta, Prčanja, Stoliva, Mula, Dobrote, Škaljara, Herceg-Novog, Tivta i Budve, koje pripadaju Kotorskoj biskupiji...

Predstavljeno je osamdesetak umjetnički oblikovanih euharistijskih predmeta, obredne namjene: 20 kaleža (čša, kupa), 4 patene (plitice), 5 kostarica (ampulice za vino i vodu), 13 piksida (čestičnjaka), 24 pokaznice (monstrance), 6 kanonskih ploča te osam misala.

Svi ti odabrani liturgijski predmeti oblikovani su po strogo utvrđenoj ikonografiji zapadnog, katoličkog kršćanstva, te zadovoljavaju kulturnu namjenu pri obredu svete mise. To su ujedno i primjerci primijenjene umjetnosti i umjetničkog zanata zlatarstva, što podrazumijeva obradu plemenitih metala: srebra i zlata, raznih provenijencija u vremenskom rasponu od XV. do XX. stoljeća. Stručni zlatari – srebrari prije svega, na tim su predmetima imali udovoljiti tradicionalnu oblikovnu formu i propisanu kršćansku simboliku, ali su u ovisnosti od individualnog kreativnog potencijala i ma-

Sa otvaranja izložbe u Pomorskom muzeju Crne Gore Kotor

šte interpretirali i osmišljavali posao unoseći i osobnu umjetničku notu.

Svaki od izloženih predmeta savršenstvom izrade pokazuje zavidnu zanatsku vještinu i zrači oblikovnom i estetskom vrijednošću. Liturgijski predmeti urađeni su zlatarskim tehnikama: lijevanja, iskucavanja, graviranja i cizeliranja, emajla i aplikacije. Gotovo svi sadrže oznaku punce, koja označava određenu čistoću srebra, a rijetki predmeti imaju i identifikaciju izraditelja.

Činjenica što su ti crkveni predmeti darivani ili nabav-

ljani za crkve s područja koje baštini, preko kotorskih zlatarskih radionica, najljepše primjere srednjovjekovnog zlatarstva, svakako doprinosi i visokom ukusu naručitelja i izboru najboljih zlatara.

Zlatarski zanat spada u izrazito umjetničke zanate, a u Kotoru razvijen u XIII. stoljeću dostiže vrhunac u XIV. i XV., kada su izrađeni najljepši radovi kotorskih zlatara: srebrna pozlačena oltarska pala (prva polovica XV. stoljeća), srebrna škrinja s prikazom mučenja sv. Tripuna.

Kotorsko zlatarstvo je na ovoj izložbi predstavljeno ra-

dom, koji po ljepoti i vrijednosti spada u red gore spomenutih predmeta, a pripada riznici katedrale sv. Tripuna. To je piksida (kutija u kojoj se čuvaju posvećene hostije za pričest), nepoznatog kotorskog izraditelja XV. stoljeća. Izrađena je u srebru s pozlatom po cijeloj površini. Profilirana osnova s rubom skovanim „na proboj“, nastavlja se okruglim postoljem (nodus) izgraviranim floralnim ornamentom, koji se blago sužava. Profilirani prsten odvaja glatki dio s „čvorom“ u obliku kule sa šest niša s biforama i četverolis-

ČUVAJMO ŠUME OD POŽARA

nim rozetama. Kupa (kutija), koja se sastoji iz donjeg dijela i poklopca u obliku je kugle, čitavom površinom gravirana, floralnim motivima, koji predstavljaju stilizirani krajolik. U njemu su uklopljene predstave tri životinje, koje imaju simboliku u kršćanskoj ikonografiji: leopard znači grijeh i okrutnost, simbol je antikrista; srna znači nevinost i simbol je Bogorodice, a jednorog je simbol čistote i djevičanstva, predstavlja alegoriju Navještenja i utjelovljenja Gospodina Našega Isusa Krista. Ljepota graverske izrade izražena je u ovoj simboličnoj predstavi Kristog Utjelovljenja radi oslobođenja od grijeha. Kupa se završava vijencem u obliku krune s Raspelom na vrhu, pri čemu je kotorski zlatar ovdje je iskazao vrhunsko umijeće načinom na koji obradom srebra postiže materijalizaciju i teksturu tkanja, s neke starije tkanine ili vezovi su iz XIV. stoljeća.

Na izložbi su najzastupljeniji euharistijski predmeti urađeni u Veneciji. Potječu iz XVII. i XVIII. stoljeća, iz vremena najvećeg procvata zlatarskog umjetničkog obrta u gradu s kojim su Kotor vezivale političke, pomorske i kulturne spona. U ovom vremenu kada kotorske zlatarske radionice još samo održavaju tradiciju, a nepovratno gube originalnost i kvalitetu, izrada euharistijskih predmeta povjerava se najčešće venecijanskim zlatarima.

Barokna stilska obilježja su dominantna na kaležima, kostaricama, piksidama, monstrancama, kanonskim pločama i srebrnim okovima misala izrađenim u Veneciji.

Ovi liturgijski predmeti urađeni u srebru imaju parcijalnu pozlatu, koja istječe raskošnu ljepotu floralnih oblika akantusa, grozdova i pera vinove loze, te cvjetnih oblika, girlanda, voluta, oblika školjki... Posebnom ljepotom odlikuju se ampulice za vino i vodu (kostarice) iz Venecije, zbog upotrebe muranog stakla, obrađenog brušenjem, ukrašenog oslikavanjem i aplikacijama od srebra.

Uz dominantne predmete Venecijanskog zlatarstva, na izložbi su zastupljeni radovi rimskih, grčkih, budimskih, dubrovačkih zlatara.

Posebno se izdvajaju zlatar-

iz osnove izlazi nodus, koji pridržava kružni ostensorij od stakla, ukrašenim zrakama sunca. Ispod stakla se vidi "lunula", dvije povezane pločice u obliku srpa mladog mjeseca, u koje se umeće hostija (Tijelo Kristovo, Živi Bog u euharistijskom kruhu). Najčešće dva anđela ispod pridržavaju monstrancu s Kristom-pobjednikom na vrhu. Monstranca iz Augsburga ima mnogo složeniju dekoraciju. Kružno, profiliranop postolje, iz kojega izlazi kratki nodus s figurom krilatog anđela koji pridržava ovalno oblikovanu monstrancu sa srololikim ostensorijem ukraše-

tekstovi pri misnom obredu u slavu Euharistije, kao i kanonske tablice s nepromjenjivim liturgijskim tekstovima, imaju bogato ukrašene srebrne okove. Misali imaju na koricama srebrni okov ili aplikacije od srebra na kožnom povezu. Među izloženim crkvenim knjigama, koje su tiskane od početka XVI. do XX. stoljeća nalazi se i Rimski misal pisan glagoljicom, tiskan 1893. u Rimu. Zanimljiv podatak vezan je za prvo izdanje ovog misala, tiskanog 1892. godine za potrebe Barske nadbiskupije. Nadbiskupu Šimunu Milinoviću je crnogorski knjaz Nikola ustupio svoj brod Jaroslav za prijenos ovih glagoljskih misala u Crnu Goru. Primjerke prvog izdanja misala, nadbiskup Milinović darovao je crnogorskom knjazu i ruskom caru.

Izložba je popraćena prigodnim, lijepo dizajniranim katalogom, na petnaest stranica, s dobrim fotografijama **Stevana Korđića**. Uvodni tekst o značenju Euharistije i liturgijskim predmetima napisao je don **Branko Zbutega**. Svaki izložak je kompletno kataloški obradio autor izložbe, don **Anton Belan**.

Izložba „Primijenjena umjetnost u euharistijskom slavljju“ brojem i kvalitetom izloženih liturgijskih predmeta pokazala bogatstvo je zlatarskih umjetničkih predmeta crkvenih riznica hrvatske katoličke sakralne baštine. Ograničavajući prostor vitrina i brojnost predmeta stoga gusto postavljenih, nisu dopustili još veći izražaj pojedinačne ljepote ovih iznimno vrijednih primjera zlatarskog umijeća.

Marija Mihaliček

Izložbu je pratio i izuzetno lijepo dizajniran katalog

ski predmeti izrađeni u Augsburgu, gradu koji je uz Nirnberg, bio najznačajniji centar primijenjene umjetnosti zlatarstva, čije su radionice i majstori-zlatari svojim rukotvorinama dominirali u Evropi. Monstranca (pokaznica) izrađena u Augsburgu u XVIII. stoljeću, srebrna s pozlatom i dragim kamenjem izdvaja se složenijom ikonografijom i zahtjevnijom formom od ostalih kulturnih predmeta iste namjene, pokazanih na izložbi.

Venecijanski izraditelji drže se uobičajenog oblikovanja:

nim s tri draga kamena. Rad augsburškog zlatara pokazuje izvanredno umijeće izrade, smisao složene kompozicije, u kojoj je šest svetačkih likova, Bogorodicom koju krune anđeli, Bogom-Ocem i Duhom Svetim te mnoštvom dekorativnih baroknih elemenata. U Augsburgu je izrađen pladanj s dvije ampule (kostarice) iz XVIII. stoljeća, koje je budvanskoj crkvi darovao sam državni poglavar, car Franjo Josip 1875. godine.

Crkvene knjige: rimski misali, rimski pontifikal i evanđelistar, iz kojih se čitaju

A PRIRODU OD ZAGAĐIVANJA!

Predstavljena knjiga pjesama Vesne Ratković iz Splita

„Iskustva mladosti“

■ U prepunoj maloj dvorani Kulturnog centra u Kotoru, 22. listopada 2005. godine, knjigu su predstavili književnik Miraš Martinović, autorica Vesna Radović i dr. Ivan Ilić, predsjednik HGDCG-a u čijoj je organizaciji i realiziran ovaj kulturni događaj ■

Vesna Ratković, inače rođena Kotoranka, izrazila je želju kako bi upravo HGDCG promovirao njezinu prvu knjigu poezije u gradu za kojega je vezuju lijepe uspomene i emocije. Predstavljanje knjige pjesama „Iskustva mladosti“ održano je u prepunoj maloj dvorani Centra za kulturu u Kotoru, uz prigodan glazbeni program u izvedbi skladbi na flauti tri mlade glazbenice, polaznice srednje Glazbene škole u Kotoru: **Angele Mijušković, Dijane Lompar i Tamare Knežević.**

bokeljski književnik **Miraš Martinović.**

„Rijetki su primjeri, ali ne i isključeni, što neko već prvom

puni preokret u sovjetskoj poeziji i postati granična crta, od koje počinje novo vrijeme Poezije.

Ova priča o Rimbaudu, neka

koje ova knjiga sa sobom nosi. A tek kada se ona pročita, vidi se zapravo koliko taj naslov figurira prirodno. Kao neka kupola koja je obuhvatila sve treptaje i proplamsaje jedne mladosti, ali i bolove i gorčinu, sve ono što čini život. i svijetle i tamne trenutke. I lijepe snove. Ali i more. Ovo je knjiga nevjerojatnih kontrasta i ona je nastajala u posebnim stanjima, preispitivanjima, kopanju po dubinama ljudskog bića, željama uzletiti visoko, dotakne nebo, ali i dno istodobno.

Ti kontrasti i paradoks koji se suočavaju i razdvajaju na ovim stranicama, čine njene sadržaje, pjesme-medaljone, slojevitim, iskustvenim.

Motivi za ove pjesme uzeti su direktno iz života i na svoj način opoetizirani, izdvojeni u vremenu i prostoru i mogu funkcionirati posebno i potpuno odvojeni, jedni od drugih. Kao zasebne cjeline. Kao posebni izdanci i čitava šuma istovremeno. Iako po neki od tih trenutaka, sekvenci i događaja na stranici

Vesna Ratković rođena je u Kotoru 1981. godine. Osnovnu je školu i Matematičku gimnaziju završila u Splitu. Apsolventica je hrvatskog jezika i književnosti i indologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Suradnica je u „Crnogorskom glasniku“ i honorarna novinarka na HTV-u.

svojom mladalačkom knjigom meteorski bljesne i utisne prepoznatljiv pečat, a neki i prvom knjigom upravo utru put svojim budućim djelima. Rimbaudovski slučaj nije jedini u literaturi. A

bude u neku ruku i na neki način uođ u ovo večer, kada predstavljamo knjigu Vesne Ratković „Iskustva mladosti“, koja je objavljena ove godine u Zagrebu, u izdanju Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Zajednice Crnogoraca iz Splita.

Uz liriku, koja ide uz svaku mladost, snoviđenja i, samo na trenutke iskričave lepršavosti, ova knjiga, iako pisana

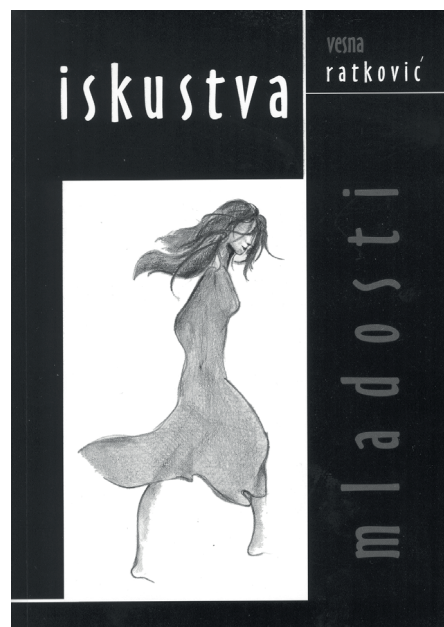
Predstavljanje knjige Vesne Ratković

„Ovo je jedno u nizu predstavljanja knjiga koje naše Društvo ove godine ostvaruje kao nakladnik. Nakladnik ove zbirke pjesama je Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, s kojom naše Društvo ima dugogodišnju suradnju baš u suizdavaštvu“, naglasio je dr. **Ivan Ilić** otvarajući predstavljanje knjige Vesne Ratković, zahvalivši se svim okupljenima koji su došli podržati ovu mladu i perspektivnu pjesnikinju.

O knjizi je govorio istaknuti

taj slučaj, nekako ide primjereno, bez želje praviti komparacije i vrijednosne procjene, uz ovu knjigu i ovu poeziju. Arthur Rimbaud, francuski pjesnik, s 19 je godina okončao svoje djelo, nastajalo od 16. do 19. godine. Kako bi potpuno zaboravio na nje, krenuo je baviti se krijumčarenjem oružja, trgovinom uopće. Kao da nikada nije imao doticaja s poezijom. Ali ono što je napisao, a to je knjiga „Jedna sezona u paklu“, i „Iluminacije“, bilo je dovoljno za napraviti pot-

rukom jedne dvadesetpetogodišnja kinje, a neke pjesme su, pretpostavljam, nastajale i u ranijim godinama, orvi od iskustva i odiše njime. I sam njen naslov najbolje to oslikava. Zapravo, naslov opravdavaju svi oni poetski iskustveni plodovi

Naslovnica knjige „Iskustva mladosti“

staje u svega nekoliko redaka, Vesna im je udahnila dušu i stvorila oko njih nepotrošivu auru, kojom se ovi stihovi hrane i zrače. Pulsiraju odvojenim životima, ali i u kontrapunktu, u višeglasju, nalaze se i prepoznaju.

Iako, naizgled, motivski raznorođna, ova knjiga, ona odiše i pulsira cjelinom. I sve pojedinsti kojima se ona bavi istovremeno su dignute na jedan viši, opštevažeći i trajni nivo, nivo uopštavanja. To je još jedan kvalitet ovog projenja.

Pravljena spontano, po sistemu ogledala u kojima sve sve prepoznaje istodobno i pojedinačno, izdvojeno. To je mozaik, koji čine najljepše šare. U ovoj knjizi se nalaze, križaju i, u nekom metafizičko-geografskom smislu prepoznaju neki sudbinski trenuci, dileme, pitanja, ali i podneblja i prostori.

Sve je u ovoj knjizi svakodnevno, ali i vječno. Sve je otvoreno jasno i vidljivo. Ali, svaka od ovih pjesama, u svojoj jednostavnosti, istodobno je zagonteka. Koju ova pjesnikinja, s darom Sfinge, odgoneta. Valjda što studira indologiju, prisutan je dah Indije, ali i bokeljske siline, i ovi prostori, Boka kotorska i Kotor, gdje je Vesna rođena.

Ova knjiga, neka ne zazvuči pretenciozno, najaoljuje zrelu pjesnikinju. Čiji će izraz tek dobijati na značaju. Prepoznatljivo tkanje života. Tkanje koje se uobličava najtananim i najintimnijim dahom duše, snovima, nadanjima, trenucima koji su izuzeti iz života. A kroz ove pjesme i izuzetni.

Autorica knjige Vesna Ratković, vidno uzbuđena, najvjerojatnije zbog toga što joj je baš toga dana bio rođendan, a kako je rekla na kraju, zahvaljujući se svima, i najviše zbog toga što se nalazi u Kotoru. To je grad koji je vraća u djetinjstvo, grad koji je inspirira i emotivno uzbuđuje. Tu večer padala je kiša pa je i to bio razlog uzbuđenju, jer voli kišu u Kotoru, naglasila je Vesna.

Posebno se zahvalila HGD-CG-u koji joj je na najbolji mogući način organizirao ovu lijepu večer.

Dario Musić

U Kotoru predstavljena knjiga „Perast još živi“
autora Tomislava Grgurevića

Mediteranski grad legendi

■ Doajen bokeškog novinarstva Tomislav Grgurević, stvarajući intenzivno u danima mirovine, darovao je ljubiteljima lijepe riječi još jednu knjigu o Boki ■

U prepunoj sali Centra za kulturu u Kotoru, 12. studenoga, Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, kao nakladnik, predstavilo je knjigu „Perast još živi“, autora Tomislava Grgurevića.

Među brojnim posjetiteljima, zapažena je nazočnost mons. **Ilije Janjića**, biskupa kotorskog, dr. **Josipa Gjurovića**, predsjednika „Hrvatske Bratovštine Bokeljske mornarice 809“ iz Zagreba, te **Nikole Bukilice** iz veleposlanstva SCG u Zagrebu.

Tomislav Grgurević je rođen 1935. u Kotoru. Po struci je gospodarstvenik, novinarstvom se počeo baviti 1957. Bio je u 35 godina rada dugogodišnji urednik RTV CG, Radio Kotora, časopisa „Pomorstvo“, „Hrvatski glasnik“ te lista „Boka“. Autor je knjiga „Pisci i putopisci o Boki“, „Peraške legende“, „Odjeci minulih vremena“ i „Kotorski oridinali“.

Perastu.

„Za sve ono što je u posljednje vrijeme Tomo uradio, bilo je potrebno mnogo energije i volje koje je na sreću posjedovao. Nije dozvolio podleći umirovljeničkoj dokolici boraveći u domu staraca u Risnu te, iako pomalo narušenog zdravlja, okrenuo je sebi na

i sretno je riješio problem novinara – umirovljenika, odlučivši, kako sam kaže 'bez obzira na to koliko je vrijedno ovo što pišem, beskraino mi je važno to upravo sada raditi'. Nema sumnje kako je napisano vrijedno, rekao bih i dragocijeno, a isto tako, ne manje važno je njegovo

Tomislav Grgurević govori na promociji svoje knjige o Perastu

„Perast je danas nalik na jedan davno usnulog starca, na jedan organizam koji je možda prestao živjeti“, kazao je otvarajući promociju dr. **Ivan Ilić**, predsjednik HGDCG-a, i dodao: „Tomova knjiga je još jedan apel onima koji mogu oživjeti ovaj stari barokni grad“.

O knjizi je govorio **Andrija Bilafer**, pomorac, aktivist u

način bogato novinarsko iskustvo, sjećanja i saznanja o Boki, Perastu posebno, pretočiti u knjige, i na tome smo mu zahvalni. Da to nije on uradio, tko bi nam ostavio pravu sagu o šarmantnim kotorskim oridinalima, bokeljskim legendama, Perastu na način kako ga on doživljava“, započeo je svoje izlaganje Bilafer i nastavio: „Jako razumno

zadovoljstvo i ispunjenost u radu, s možda neočekivanim stvaralačkim nemirovom kojim osmišljava svoje duge umirovljeničke dane i noći.

Upravo iz tih dugih noći, kada san ne uspjeva sklopiti očne kapke, nastala je i ova, po meni, najbolja Tomova knjiga. U njoj se okreće Perastu, putopisima, načinom koji u novinarstvu pred-

stavlja najsloženiju i najizazovnije formu, u kojoj se Tomo izvanredno snalazi. Putopisi su zapravo njegova novinarska specijalnost, u njima je zaista najjači.

Nesumnjivo, Perast je Tomova novinarska opsesija, samo on zna koliko ga je puta pohodio u javi i mislima, dugo i predano se njime bavio, kako bi s takvim poznavanjem bogate prošlosti mogao o njemu napisati čak dvanaest putopisnih priča, prepunih legendi, vješto uklopljenih povijesnih činjenica, s mnogo sjete, ali i nade, optimizma i vjere u vječnost Perasta. U ovoj njegovoj za sada magličastoj i nedefiniranoj budućoj sudbini.

Sa svojim istančanim novinarskim sluhom vodi čitatelja do svakog peraškog spomenika, palače, tvrđave, kule, oltara, zvonika, skalina, trgova, pjaceta i mandrača, na jedan topao način, kao prethodno spuštena ruka na svaki peraški kamen, koja dotiče svaki njegov zid, prag, a i to moćno more, iz kojeg je Perast izronio. U svim njegovim pohodima dočekivao ga je sneni Perast, iz mora izronio taj čudesni bajkoviti grad, kojeg su stvorila bijela jedra i pomorstvo, koje mu je svojevremeno uz bogatstvo i napredak, razbuktalo znanost, umjetnost, kulturu, a sam grad oblikovalo po uzorima najvećih dostignuća sredozemne barokne arhitekture.

Perast je najupečatljiviji predstavnik jedne čudesne energije najšireg spektra koju u sebi sadrži pomorstvo. Samo iz jednog takvog potencijala bilo je moguće izvući dovoljno snage za izgraditi umjetni otok za našu plivajuću sikstinsku kapelu, ispunjenu energijom koju zrače brojne zavjetne pločice pomoraca, koje nadahnjuju posjetitelje svojom snažnom vjerom, ljubavlju i nadom. Za otok je vezana 'Fašinada', jedan od hrvatskih najljepših običaja koji se odvoija na moru, jedin-

stven u svijetu, kojim se jednom godišnje obnavlja nasipanje tog umjetnog otoka.

Kad je ta moćna energija koja je dolazila s mora prestala nestankom jedrenjaka, i kada je nestala 'hrana' koja je napajala krootok grada, Perast je doživio jedan ubrzan proces odumiranja. Pritvorile su se škure, zamro je

re slave, prošlosti i onoga što danas posjeduje i predstavlja. Kaže također kako su Perastu od Veriga, tih njegovih vječno otvorenih vrata prema svijetu, dolazila sva dobra i zla. Danas, s pogledom s Veriga, usnuli Perast čini se kao izronio iz mora, poslije neke velike oseke, pa se bespomoćan izležava na suncu ili se to na suncu

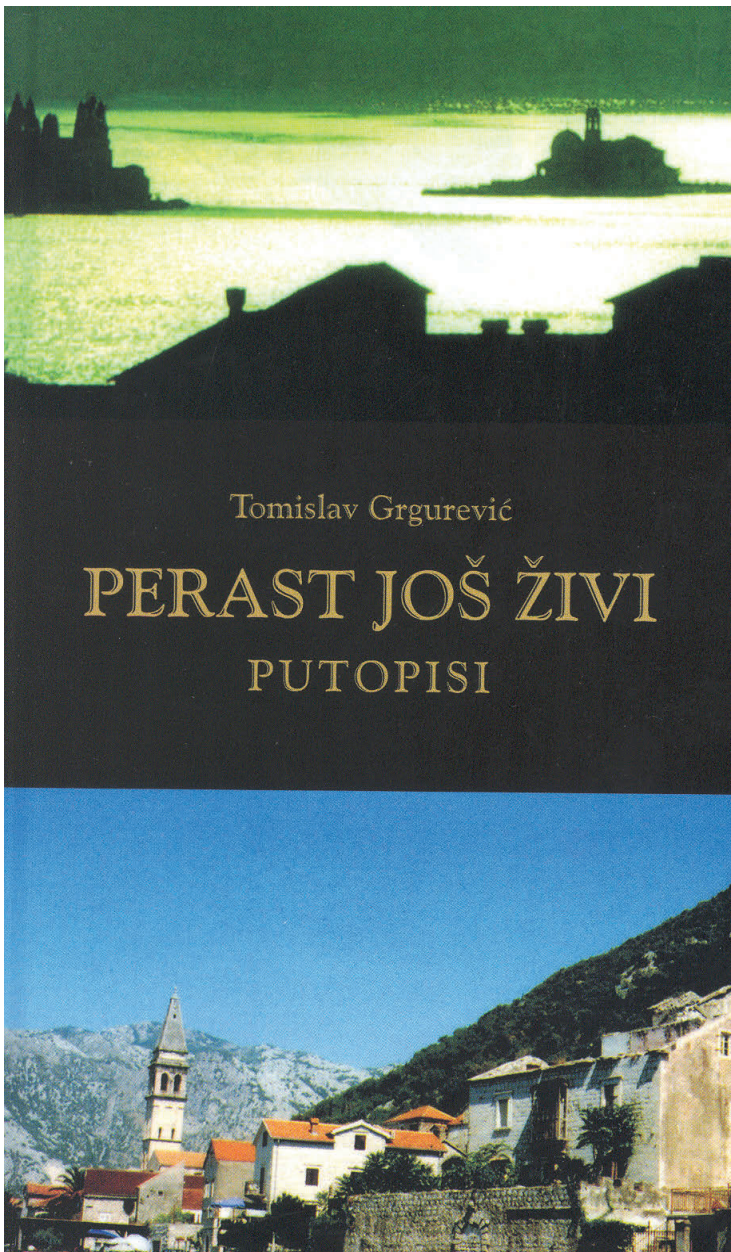
Njemu je danas potreban, upravo kao i u istinskoj bajci, poljubac, kako bi se probudio. U ovom vremenu spas mu najvjerojatnije neće moći stići, kao nekoć, s mora, već samo s kopna.

Crna Gora, ta malena državića, zaista će morati poljubiti ovaj usnuli bajkoviti grad, i poljupcem mu udahnuti jedan novi život."

Mišo Govedarica, novinar Radio Kotora, gdje je Tomo bio urednik, čitao je odabrane fragmente iz knjige „Za kim zvona zvone u Perastu“, „Gospa od Škrpjela“, „Više od muzeja“ i „Dvije peraške pinakoteke“.

Tomo se nije zahvalio na uobičajen način autora, nego je ispričao tri interesantne priče iz minulih vremena. Jedna je i o nobelovcu Ivu Andriću. „Bio sam mlad novinar i bio mlad kormilar na brodu 'Cavtat'. Zašto kormilar? Zato što Ivo Andrić (koji je bio na brodu) nije dopuštao bilo kome biti s njim na komandnom mostu, pa sam se prošvercao kao kormilar. Šutao je kako to on zna šutjeti. Kad se pojavio Perast iz Veriga, dok je brod izvjesno vrijeme išao, odjednom je Ivo uzviknuo 'zaustavite brod!'. Naravno i sam je znao kako to nije moguće niti će ga kapetan broda poslušati, ali slika koju je u Perastu vidio natjerala ga je kazati nešto što je za pomorstvo nepromišljeno“, opisuje svoje uspomene Grgurević, zaključujući, „Od početka sam se opredijelio za temu o moru i Boki i u tom smjeru stalno istraživao. Bolje je o nečemu znati mnogo, nego o svačemu pomalo. Nije novinar onaj koji zna, već onaj koji zna tko zna. Ljudi misle kako ja znam mnogo, ali ja samo znam gdje ću to naći. Mnogo je bolje pouzdati se u literaturu nego u vlastita sjećanja, jer pametan piše, a budala pamti“.

Tripot Schubert

Naslovnica knjige Tomislava Grgurevića „Perast još živi“

žamor djece, utihnulo je život, a bršljan je opleo zidove opustjelih kapelanskih palača, kao u nekoj bajci, začarani grad je utonuo u duboki san.

Tomo kaže kako Perast ipak živi i kako će živjeti od svoje sta-

ne bjelasa kameni grad, nego samo pjena jednog moćnog morskog vala koji se ogromnom snagom zaleteo od Veriga, razbio se o strminu Ilijinog brda, i onako raspršen, ostao vječno okamenjen kao neki vilinski grad iz bajke.

ČUVAJMO ŠUME OD POŽARA

Najstariji hrvatski književnik proslavio
100-ti rođendan

Stotinu godina sto na sat

■ *Dragutin Tadijanović – Tadija, svjedok cijelog stoljeća, književnik je koji humorom nadvisuje prolaznost i rezignaciju, čovjek kojemu vrijeme radije traje nego što „uzalud“ prolazi. Na njegov 100-ti rođendan 4. studenoga izašla je poštanska marka s njegovim likom i on je jedini hrvatski pjesnik koji je to doživio. Najstariji član Matice hrvatske primio je Zlatnu povelju Matice. „Dok pjesme budu žive, dotle ću živjeti i ja“, rekao je Tadija primajući priznanje* ■

S toti Tadijanovićev rođendan nacionalna je svetkovina – svečane sjednice, povelje, izložbe diljem Hrvatske, sve će to staviti krunu na pjesnika koji je doživio stotu i postao ponosom hrvatske kulture. Živio je dok su se mijenjale države i padale vlade od Austrougarske Monarhije cara Franje Josipa do mlade hrvatske države na čelu s Franjom Tuđmanom. I još dalje. „Živio sam od Franje do Franje i još ću!“, znade kazati domišljati Tadija.

Tadijanović, sada stoljetni „pjesnik-institucija“, kako ga nazva **Tonko Maroević**, 4. studenog napunio je 100 godina! – začudo, nije pisao humorističke knjige, iako bi se sve njegove izgovorene dosjetke mogle „složiti“ u pristojan broj aforističkih svezaka i potvrditi pjesnika zavijača i harmonije i kao provokatora svekolike zbilje. „Nisam Dobriša, sad sam Stotiša“ – uskliknuo je nedavno u prostorijama „Školske knjige“, kada se prikazao dokumentarni film „Tadija u stotoj“, koji je priredila filmska družina OŠ Tituša Brezovačkog. Kao rijetki primjer uvijek viđena, ponosna lika koji za

sobom „vuče“ svoje sedamdesetogodišnje djelo, Tadija je svalio veliki dug na hrvatsku kulturu. Svaki njegov rođendan prava je svetkovina – tiskaju se nove knjige (ove godine, primjerice. Rab se odužio Tadiji tiskanjem knji-

Dragutin Tadijanović – Tadija

Rabu), priređuju se svečane sjednice, bruje od poezije

mo obljetnički, sve to izgleda i mitski, jer malo je koji hrvatski umjetnik, izuzev Račkoga, doživio stotu i nadživio čak i vlastito djelo. A ovogodišnje obilježavanje stote bilo je poput gradskog orkestra – uvertira je započeta u HAZU (Tadija je, poput dirigenta, najstariji član Akademije), potom su slijedile izložbe (primjerice u NSK), koncerti, svečana primanja, brojne posvete (ovogodišnji Mjesec hrvatske knjige posvećen je Tadijinoj stotoj), brojne manifestacije u gradovima i selima, selima i zaseocima, jer dragi je Tadija fizički svenazočan, a duhovno sveprisutna vrijednost hrvatske kulture.

Legendarni pjesnik, autor tridesetak pjesničkih i prozanih knjiga, o kojem svjedoči i više sabranih i izabranih djela (valja spomenuti „Djela Dragutina Tadijanovića“ u izdanju Matice hrvatske), autor petstotinjak pjesama, rijetki pjesnik koji je pjesništvom postigao popularnost („Srebrne svirale“ prodane su sa

GOZBA

*Poslije lutanja i hodočašća
Bezumnim i dragim Svijetom,
Vrati se, moje neutaživo srce,
U svoj skromni dom, gdje ti je
Priređena svečana gozba:
Pozdravit će te bogate knjige
U koje si položio svoj život,
I nade, i nevolje, radost i bol.*

*A ti ćeš, usred gozbe, podići čašu s vinom
Pa umjesto zdravice reći: Dopustite
Da kažem samo riječ! Sav je moj život
U knjigama mojim, i koliko one
Živjele budu, živjet ću i ja, a sve ostalo
Potonut će u ništavilo!*

Dragutin Tadijanović

ge „Rabske pjesme“, izbora pjesama nastalih na otoku

književni klubovi, kliču osnovne škole... Nije sve to sa-

A PRIRODU OD ZAGAĐIVANJA!

svim izdanjima u oko 250.000 primjeraka), zaslužio je na svojim nogama dočekati stotu i baciti pred noge brojne svoje štovatelje. A Tadija je i u književnosti ostao postojan i svjetonazorski „zaokružen“ kao rijetko koji pisac – njegovo stvaranje mimo svih struja, bilo modernističke, ekspresionističke, socijalne, njegovo zatvaranje u oazu lirike, u „vjeru umjetnika u mogućnost stvaranja ravnoteže sa svijetom“ (C. Milanja), učinilo ga je iznimnim „čamcem“ u moru političkih i književnih oluja i valova. Pored Tadije tutnjili su ratovi, odjekivali književni pokreti, no on je ostao piscem bez velikih lomova, sudbinske dramatičke i patetike, piscem koji je radije razvijao impresionističku uravnoteženost, vedro raspoloženje i evokaciju krajolika, koji je radije opjevavao ljepotu po sebi (ta ga filozofija donekle približava haiku – svjetonazoru), nego li ružnoću svijeta, što nastaje u „neživu“ duši, a ne u živoj prirodi. I njegova „bol“, izražena u oprekama „dalekoga“ grada kojim hoda i duhovno bliskog sela Rastušja (gdje je rođen), (kritičari to suprostavljanje urbanoga i ruralnoga nazivaju pjesnikovom „drugom fazom“ stvaralaštva), uvijek je nekako blaga, elegična, nikad izražena destruktivno, kaotično, što Tadijinu pjesništvu, osobito na suvremenoj sceni, daje rijetki humani karakter. Naspram današnje „buke asfalta“, njegova zatajnost intime u ruralnoj „suvremenosti“ zvuči vrlo starinski, ali jezično i moderno, jer upravo će najnoviji trendovi vratiti književnost realizmu i jednostavnom izrazu, poslije svih postmodernih enigmi. Tadijina poezija, koja se razvija od „bukoličke“ faze do one s urbanim i povijesnim sadržajima, radije je „uzgajala“ sklad i jednostavnost (njegov pjesnički izraz izjednačen je sa hrvatskim govornim jezikom, misli A. Stamač), nego li što je se gubila u eksperimentu mašte i jezika. I sami nazivi njegovih zbirka („Lirika“, „Sunce nad oranicama“, „Dani dje-

Počasni član HGDCG-a Ivo Kujundžić novi je veleposlanik Republike Hrvatske u Republici Makedoniji

Diplomat se vratio diplomaciji

Naš dugogodišnji promicatelj, prijatelj, dokazani štovatelj Hrvata u Crnoj Gori, novinar – urednik TV emisije „Korijeni“ namijenjene hrvatskoj dijaspori značajno je pomogao uvažavanju ove naše hrvatske zajednice posljednjih godina. Pojavom hrvatskih udruga na ovim područjima stao je uz naš bok i svojim novinarskim umijećem i vrlo uspješnim priložima u emisijama „Korijeni“ postigao je naše uvažavanje kako u Crnoj Gori tako i u Republici Hrvatskoj. Kao novinar i urednik pratio je sva naša važna događanja, i u politici i kulturi. Vrlo je bio vezan uz našu Udrugu, razgovarali smo s njim oko pojedinih kulturnih projekata, a svojim utjecajem na HRT-u doprinio je mnogim njihovim ostvarenjima. Otkrio nam je jednom prilikom kako je zaljubljenik Boke. Također je bio vezan i za barske Hrvate, nastojao je pomoći im time što je u mnogobrojnim dokumentarnim emisijama s ovih područja dokazivao njihovu višestoljetnu pripadnost hrvatskom narodu.

Ivo Kujundžić

Sve smo ovo znatno cijenili i „šjor Ivo“ kako smo ga mi zvali, uvijek je s dobrodošlicom i veseljem dočekivan, priman u naše domove, stekao je i prijatelje. Na godišnjoj skupštini 5. ožujka 2005. Upravni odbor Hrvatskog građanskog društva iz Kotora, za svoju dugogodišnju suradnju s HGDCG na očuvanju i promidžbi nacionalnog identiteta i kulture Hrvata u Crnoj Gori, dodjeljuje mu zahvalnicu i prima ga u članstvo kao počasnog člana Društva.

Ivo Kujundžić rođen je 1959. u Zagrebu, osnovnu i srednju školu završio je u Subotici, a diplomirao na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Novinarstvom se počeo baviti 1984. godine u „Subotičkim novinama“, a od 1990. zaposlenik je Hrvatske televizije. Od 1992. do 1996. bio je dopisnik HRT-a iz Budimpešte, kada odlazi u diplomaciju gdje do 1998. kao prvi tajnik radi u Hrvatskom veleposlanstvu u Budimpešti. Nakon toga ponovno se vraća u svoju matičnu kuću HRT. Kao glavni urednik vodi TV emisiju „Korijeni“. Od prošle godine član je saborskog Pododbora za hrvatske manjine u europskim zemljama. 7. listopada 2005. naš „šjor Ivo“ ponovo se vraća diplomaciji, imenovan za veleposlanika Republike Hrvatske u Makedoniji. Kujundžić je na toj dužnosti u Skopju zamijenio dosadašnjeg veleposlanika Aleksandra Miloševića. Čini nam veliku čast jer je veleposlanik Makedonije Ivo Kujundžić počasni član naše Udruge.

Veleposlaniku Ivu Kujundžiću čestitamo na postavljenju i želimo mu mnogo uspjeha u radu kao i ugodan boravak njemu i njegovoj obitelji u Republici Makedoniji.

HGDCG – Kotor i Uredništvo „Hrvatskog glasnika“

tinjstva“, „Tuga zemlje“, „Blagdan žetve“) golicaju znatizljeju kao povjetarac – zapuhuju nas nekim mirom i jednostavnim osjećajem, nudeći nam zaklon od disharmonije i aritmije suvremenog svijeta.

Smiren pjesnik, a književni istarživač (veliki dar hrvatskoj kulturi njegovo je uređivanje djela Kamova, Kranjčevića, Ujevića, I. G. Kovačića) zaslužio je pljesak za svoju postojanost, jer ostati vje-

ran sebi u stoljeću kojekakvih nevjera, zaista je iznimno ljudsko iskustvo. Zato Tadiji sretan stoti i neka stoljeće u njemu još traje!

Lado Žigo
(Vjesnik, 4.11.2005.)

07.10.2005.

Pismo ministru prosvjete i nauke RCG

Povodom odluke Ministarstva prosvjete i nauke RCG o promjeni termina početka zimskih praznika za polaznike osnovnih i srednjih škola na 31. prosinac, hrvatske udruge HGDCG, HKD „Napredak“ i hrvatska politička stranka HGI uputile su ministru **Slobodanu Backoviću** zahtjev za ispravak tog termina. Predloženo je da zimski praznici počnu 24. prosinca, kad počinju božićni blagdani za učenike katoličke vjeroispovjesti.

07.10.2005.

Pismo Ministru zdravlja RCG

Povodom održavanja skupa iz područja medicine, a u sklopu predviđenog projekta za ovu godinu, upućeno je pismo ministru zdravlja RCG **Miodragu Pavličiću** s molbom da bude pokrovitelj ovoga skupa.

17.10.2005.

Novčana potpora Društvu iz Republike Hrvatske

Ministarstvo vanjskih poslova RH, a na osnovu izvješća o radu Društva za 2004. godinu i priloženog programa za

REPUBLIKA HRVATSKA

Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija

2005. godinu, dodijelilo je našem Društvu novčanu potporu za realizaciju podnesenih projekata. Zahvaljujemo Ministarstvu na iskazanoj potpori i moralnoj podršci koju nam pruža od samog osnivanja našeg Društva.

18.10.2005.

Pismo zahvale premjera Republike Hrvatske

Dr. **Ivo Sanader**, predsjednik Vlade RH, poslao je pismo zahvale našem Društvu za poslanu mu čestitku povodom početka pregovora s Europskom unijom i 8. listopada, Dana neovisnosti

RH. U pismu dr. Sanader ističe „Hrvatska ide pravim putem, a nastavak pridruživanja znači da znamo kamo želimo i da možemo ostvariti sve što že-

limo. Naša je zemlja ovom odlukom Vijeća ministara Europske unije učvrstila svoj međunarodni položaj kao država čvrste demokracije, društvene tolerancije te pravne i financijske sigurnosti. To nikako ne bi moglo biti ostvareno da nema i Vas koji našu Domovinu oduvijek doživljavate dijelom europskog civilizacijskog i kulturnog bića.“

18.10.2005.

Donacija „Hrvatskom glasniku“

„Split Ship Management“, tvrtka iz Splita s kojom surađujemo već drugu godinu, poslala je novčanu potporu – donaciju za naš časopis „Hrvatski glasnik“. Zahvaljujemo SSM-u i njezinu

direktoru **Ratku Božiću** na potpori i razumijevanju za naš rad i trud oko tiskanja jedinog hrvatskog glasila u CG.

19.10.2005.

Sastanak u konzulatu RH u svezi emitiranja HTV signala za područje kotorske općine

Generalni konzul RH u Kotoru **Ivan Škarić** organizirao je sastanak u svezi iznalaženja najboljeg rješenja za prijam signala Hrvatske televizije u kotorskom zaljevu. Sastanku su prisustvovali, pored djelatnika konzulata, predstavnici HTV-a iz Zagreba **Ivana Matanić**, **Ernest Strika**, vlasnik kablov-

ske televizije Budva **Milovan Drakulović**, potpredsjednik Općine Kotor **Željko Abramović**, don **Branko Sbutega**, te predstavnici Hrvata: **Tripo Schubert** (HGDCG), **Josip Nikolić** (HGI Tivat), **Vedran Milošević** i **Ilija Bijelić** (HGI Kotor)

Zaključak sastanka je kako je najracionalnije i najbrže rješenje za osiguranje gledanosti programa HRT-a – instaliranje odašiljača na brdu Vrmac uz puni angažman Direkcije za telekomunikacije Republike Crne Gore.

20.10.2005.

Poziv na sastanak s predstavnicima Pravnog fakulteta iz Graza

NVO „Ask“ iz Podgorice uputila nam je poziv na sastanak s predstavnicima Pravnog fakulteta iz Graza (Austrija). Sastanak bi se održao 10. 11.2005 u Podgorici, a razgovaralo bi se o pravima manjina u CG i susjednim zemljama. U cilju dobivanja što opsežnijih informacija, predviđeni su razgovori na temu:

- kvalitet pravne regulative;
- politički zahtjevi predstavnika nacionalnih manjina;
- stanje međunacionalnih odnosa
- utvrđivanje čimbenika koji pridonose demokratskoj participaciji i političkoj stabilnosti.
- utjecaj nastojanja SCG da postane članica EU na politiku zaštite nacionalnih manjina u zemlji.

21.10.2005.

Sastanak Predsjedništva s UO podružnice Podgorica

Članovi Predsjedništva HGDCG-a: predsjednik dr. **Ivan Ilić**, **Selma Krstović** i **Ljubinko Biskupović**, sastali su se s članovima UO podružnice Podgorica na čelu sa dr. **Đurom Kojanom**, predsjednikom Podružnice. To je prvi sastanak novog Predsjedništva s članovima UO podgoričke podružnice.

U višesatnom razgovoru raspravljalo se o mnogim stvarima, među inim i o nekim nesporazumima i nedorečenostima koje su se pojavile prije i ostale upitne nakon Skupštine Društva. Otvorenim razgovorom razjašnjenje su mnoge dileme i riješene nesuglasice koje su bile prisutne kod čla-

23. 10. 2005

nova podružnice Podgorica, a odnosile su se na rad i Statut Društva..

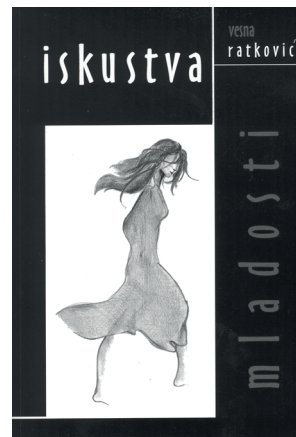
22.10.2005.

Promocija knjige „Iskustva mladosti“ Vesne Ratković

Mlada pjesnikinja **Vesna Ratković**, absolventica hrvatskog jezika i književ-

nosti i indologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, rođena u Kotoru a živi s roditeljima u Splitu, promovirala je u Kotoru svoju prvu knjigu – zbirku poezije „Iskustva mladosti“.

Naše Društvo je bilo pokrovitelj i organizator ove promocije koja se odr-

žala u maloj dvorani kotorskog Kulturnog centra. O knjizi su govorili književnik **Miraš Martinović**, autorica i predsjednik Društva dr. **Ivan Ilić**. Učenice Muzičke škole iz Kotoru glazbenim su programom uljepšale ovaj događaj.

Detaljnije o tome možete pročitati na str. 18 Glasnika.

23.10.2005.

Sastanak s producentom HTV-a Josipom Barlovićem

Tijekom boravka u Baru **Josip Barlović**, producent HTV-a iz Zagreba, i naš dugogodišnji suradnik i prijatelj, sa suprugom je posjetio naše Društvo. Predsjednik dr. **Ivan Ilić**, **Tripo Schubert** i **Dario Musić** dočekali su goste te uz šalicu kave na kotorskom glav-

23. 10. 2005

nom trgu, te u srdačnom i prijateljskom druženju razgovarali o realizaciji dosadašnjih zajedničkih projekata i o planovima buduće suradnje Hrvatskoga građanskog društva s HTV-om. Naša suradnja je višegodišnja i veoma se uspješno odvija, te su se zahvaljujući HTV-u mnogi naši programi iz kulture realizirali.

23.10.2005.

Zlatni pir našeg istaknutog člana

Andrija Krstović i njegova supruga Zlatka iz Tivta, u krugu svoje obitelji i

prijatelja, proslavili su 50-tu obljetnicu zajedničkog života – zlatni pir. Andrija i Zlatka su članovi naše Udruge od samog osnivanja, a Andrija naš dugogodišnji povjerenik za Općinu Tivat. Sada obnaša dužnost dopredsjednika podružnice HGDCG-a Tivat. Bio je i član Predsjedništva Društva.

Čestitamo i želimo im još dugo godina zajedničkog života u sreći i dobrom zdravlju, u okruženju svoje obitelji i prijatelja.

24.10.2005.

Održana IX. sjednica Predsjedništva

Predsjedništvo HGDCG-a održalo je svoju IX. redovnu sjednicu 24. listopada 2005. god.

Razmatran je financijski izvještaj za rujan i konstantovano da se prihodi

Društva relativno dobro ostvaruju, zahvaljujući donaciji SSM-a iz Splita i Ministarstva vanjskih poslova, odijela za nacionalne manjine RH.

Podnesen je izvještaj o aktivnostima Društva između dvije sjednice.

Tripo Schubert, urednik „Hrvatskog glasnik“ podnio je nacrt elaborata o profesionalizaciji uredništva. Elaborat je usvojen s napomenom da se dopuni još nekim detaljima i da se s njime upoznaju sve relevantne institucije i pojedinci u RH i CG koji bi mogli pružiti financijsku potporu za realizaciju

projekta. Časopis „Hrvatski glasnik“ je najznačajniji projekt HGDCG-a koji je počeo prije tri godine i kojeg treba na svaki mogući način održati.

Pripreme za znanstveni skup iz medicine na temu „Šećerna bolest – suvremena dijagnostika i liječenje“ koji će Društvo odorganizirati 25. studenog 2005. u završnoj su fazi. Organizaciju ovog projekta financirat će Poglavarstvo grada Zagreba i zainteresirane farmaceutske tvrtke iz RH, a pokrovitelj skupa će biti Ministarstvo zdravlja CG.

Dogovoreno je da se predstavljanje knjige „Perast još živi“ autora Tomislava Grgurevića, a u izdanju našeg Društva, održi 12.11. 2005. u Kotoru.

Promocija druge knjige „Život i djelo Vladislava Brajkovića“ u izdanju Nacionalne zajednice Crnogoraca u Hrvatskoj i našeg Društva održala bi se 3.12.2005. u Perastu.

Predsjedništvo je ponovno pokrenulo pitanje realizacije već davno pokrenutog projekta „Hrvatski dom“. Do sada pokrenute akcije nisu urodile plodom već se sve uglavnom svelo na neispunjena obećanja.

24.10.2005.

Prosvjedno pismo ministru prosvjete i nauke RCG

HGI, HKD „Napredak“ iz Tivta i HGDCG iz Kotoru uputili su prosvjedno pismo ministru prosvjete i nauke Slobodanu Backoviću u povodu odluke Vlade Republike Crne Gore da zimski raspust za osnovce i srednjoškolce počne 31. prosinca. Potpisnici prosvjednog pisma traže da se početak raspusta prenese na 24. prosinca kako bi djeca katoličke vjeroispovijesti svoje božićne blagdane proslavljali u sklopu zimskog raspusta.

24.10.2005.

Poziv za sudjelovanje u organiziranju prve hrvatske olimpijade

Primali smo poziv od ravnatelja Hrvatskih svjetskih igara – Zadar 2006. Jure Strike za sudjelovanje u organi-

ziranju prve hrvatske olimpijade. Sljedeće godine u sprnju Zadar će biti domaćin prve hrvatske olimpijade sa službenim imenom Hrvatske svjetske igre. Uz domaće sportaše, igre će okupiti sportaše hrvatskog podrijetla iz preko 20 zemalja sa svih kontinenta. Očekuje se oko 1000 sudionika koji će se na području Zadarske županije natjecati u 15-tak ljetnih disciplina. Pored sportskog druženja cilj igara je promicanje hrvatskog turizma. Svi sudio-

nici igara bit će smješteni u jednom od najljepših turističkih naselja u Hrvatskoj po iznimno povoljnim uvjetima.

26.10.2005.

Prigovor Skupštini RCG na konkurs za NVO

Upitali smo pismo Skupštini RCG – Komisiji za dodjelu sredstava NVO povodom Odluke o dodjeli sredstava nevladinim organizacijama za 2005. S žaljenjem smo konstatirali kako naš projekt (obnova mandolinog orkestra u Kotoru u suradnji s gradom Splitom), koji je u domenu kulture vrlo značajan, kako za grad Kotor tako i za Crnu Goru, nije prihvaćen.

26.10.2005.

Vujanović zamoljen da bude pokrovitelj promocije knjige „Život i djelo V. Brajkovića“

Upućeno je pismo Predsjedniku RCG Filipu Vujanoviću da bude po-

krovitelj promocije druge knjige „Život i djelo Vladislava Brajkovića“ u izdanju Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske iz Zagreba i HGDCG-a. Promocija je predviđena za 3. prosinac

2005. god. u Pomorskom muzeju Grada Perasta.

29.10.2005.

Posjet predstavnika barske podružnice HGDCG-a Zadru

Članovi HGDCG-a – podružnica Bar, Drago i Mileva Marstjepović, Ilija Vukotić i Ivan Lukić, posjetili su Zadar i mjesto Arbanasi. Preci sadašnjih žitelja Arbanasa su doseljenici iz župe

Šestani i distrikta barske nadbiskupije. Zbog terora Otomanskog carstva i siromaštva, pod okriljem nadbiskupa barskog i kasnije zadarskog, Vicka Zmajevića, rodom iz Perasta, 1726. došlo je do seobe žitelja Šestana u današnje Arbanase, mjesto kod Zadra.

Prigodom posjeta Zadru i Arbanasima domaćin im je bio Bernard Paleka. Članove naše Udruge i predstavnike Šestana primili su dožupan Danijel Kotlar, dogradonačelnik Rade Škarica i don Mustać, vikar zadarske nadbiskupije. U srdačnom razgovoru domaćini su se interesirali o životu i radu hrvatske zajednice u Baru. Izražena je želja da ti posjeti budu uzajamni, a iduće godine obilježiti će se 280-ta obljetnica od seobe Šestana u Arbanase.

03.11.2005.

Posjet studenta umjetničke akademije Iva Brajaka Društvo

U cilju realizacije projekta „Obnova mandolinog orkestra u Kotoru“ angažiran je Ivo Brajak, student 4. godine Umjetničke akademije – glazbena kultura u Splitu, da se uz pomoć mandolinog orkestra „Sanctus Domnio“ iz Splita osposobi za voditelja budućeg orkestra u Kotoru. Prilikom posjeta Društvo Ivo je obavjestio Tripa Schuberta o tijeku obuke i daljnim aktivnostima koje ima u Splitu.

04.11.2005.

Susret s predstavnicima Dubrovačko-neretvanske županije

U Tivtu, u galeriji „Buća“ održana je izložba slika „Konavle – arhitektura i kulturni krajolik“ u organizaciji Minista-

rstva kulture RH, Županije Dubrovačko-neretvanske, Ministarstva kulture i medija RCG i domaćina KZU-a „Napredak“ iz Gornje Lastve. Za tu priliku iz Hrvatske su doputovali predstavnica Ministarstva kulture RH **Zofia Mavar**, dožupan Dubrovačko-neretvanske županije **Željko Kulišić**, pomoćnica pročelnika za zaštitu okoliša **Branka Martinović-Vuković** i **Maja Mozara**, voditeljica podružnice HMI-ja Dubrovnik.

Domaćini iz KZU-a „Napredak“, **Zoran** i **Marija Nikolić** sa svojim suradnicima, upriličili su gostima posjetu etno selu Gornja Lastva i upoznali ih s radom i programima svoje udruge. Tom susretu nazočili su i predstavnici HGDCG-a dr. Ivan Ilić, Tripo Schubert i Dario Musić, predstavnici podružnice Bar Drago Marstjepović i Ilija Vukotić, te djelatnici konzulata RH u CG **Ante Franjić** i **Ana Šoletić**. Uz objed koji su domaćini pripremili za goste, razgovaralo se o sadašnjoj i budućoj suradnji Županije i grada Dubrovnika s hrvatskim udrugama te o normalizaciji i unapređenju odnosa regija Dubrovnika i Boke kotorske.

Dožupan Ž. Kulišić je istakao kako su posljednju godinu dana intenzivirani kontakti s HGDCG-om iz Kotora i „Napretkom“ iz Tivta. „*To ćemo nastaviti i dalje cijeneći obostranu želju da se približimo i da premostimo sve ono što je proteklih 15 godina opterećivalo i, nažalost, još opterećuje ove prostore*“, kazao je Kulišić.

04.11.2005.

Turistička ponuda iz Korčule

Direktor putničke agencije „Marko Polo Tours“ iz Korčule **Aljoša Milat** uputio je pismo Društvu o mogućnosti uspostavljanju kontakta s nekom našom turističkom agencijom oko organiziranja autobusnih izleta iz Hrvatske za Boku i Crnu Goru.

04.11.2005.

Poziv HMI-ja iz Zagreba

Hrvatska matice iseljenika iz Zagreba uputila nam je poziv na sajam knjiga „Interliber 2005.“ koji se održava 8.–12. studenoga na Zagrebačkom velesajmu. U pismu se naše

Društvo također poziva na Dan Hrvatske matice iseljenika, 11.11.2005.

08.11.2005.

Rođendanska čestitka Dragutinu Tadijanoviću, akademiku HAZU

Književniku-pjesniku acad. **Dragutinu Tadijanoviću** upućena je čestitka za njegov 100-ti rođendan. Naime, 4. studenoga 2005. hrvatski pjesnik i akademik Dragutin Tadijanović proslavio je svoj 100-ti rođendan. Rođen je 1905. god. u slavonskom selu Ras-tušju. Tijekom 85 godina stvaralaštva

objavljeno mu je 500 pjesama i 40 pojedinačnih zbirki. Član je HAZU-a 52 godine neprekidno, najdulje od ikogej njenog sadašnjeg člana.

Stoti Tadijanovićev rođendan nacionalna je svetkovina – svečane sjednice, povelje, izložbe diljem Hrvatske, sve će to staviti krunu na život i rad pjesnika koji je doživio stotu i postao ponosom hrvatske kulture.

Više o tome na str. 21. Glasnika.

08.11.2005.

Otvorena izložba knjiga „Interliber“ u Zagrebu

„*Hrvatska je odabrala put znanja zadržavši cilj da će 2010. postati na području znanja najkonkurentnija zemlja u regiji*“, rekao je, otvarajući u uto-rak, 8. studenog, u Zagrebu sajmove „Interliber“, „Info“ i „Educa plus“, ministar znanosti, obrazovanja i športa u Vladi RH **Dragan Primorac**.

Ovogodišnji 28. međunarodni sajam knjiga i učila „Interliber 2005.“ održan je od 8.–12. studenog na Zagrebačkom velesajmu. Na „Interliberu“

se predstavilo 230 izlagača, od kojih 174 iz Hrvatske i 56 iz inozemstva. Zahvaljujući HMI-ju i naša skromna izdavačka djelatnost je bila predstavljena na štandovima sajma.

09.11.2005.

Zahvalnica pjesnikinje Vesne Ratković

Primili smo zahvalnicu mlade pjesnikinje **Vesne Ratković** iz Zagreba u povodu promocije njezine knjige u Kotoru 22.10.2005. god. U pismu **Vesna** navodi da radi kao honorarni novinar u HRT-u za emisiju „Glas domovine“ te nam nudi svoju suradnju na promidžbi našeg Društva. Hvala Vesni.

09.11.2005.

Posjet pomoćnika ministrice vanjskih poslova RH dr. Slavka Lešana

Najavljeni posjet hrvatskim udrugama Crne Gore pomoćnika ministrice vanjskih poslova RH dr. **Slavka Lešana** ostvareno se njegovim dolaskom u Kotor 9. studenog 2005. god. Održan je uži sastanak s predstavnicima HGDCG-a iz Kotora HGI-ja iz Tivta i Kotora u prostorijama konzulata RH.

Prošireni sastanak s predstavnicima

krovne organizacije Hrvata za Crnu Goru, koja bi bila koordinacijsko tijelo prema Vladi RCG radi boljeg i uspješnijeg ostvarivanja prava i ciljeva hrvatske manjine u Crnoj Gori.

10.11.2005.

Sastanak s predstavnicima Pravnog fakulteta iz Graca

NVO „Ask“ iz Podgorice organizirala je okrugli stol predstavnika nacionalnih manjina u Crnoj Gori s predstavnicima Centra Kompetencije za Jugoistočnu Europu pri Pravnom fakultetu u Gracu. U prostorijama hotela **Ljubović** u Podgorici 10.11.2005. u 11 sati sastali su se pozvani predstavnici manjina u Crnoj Gori i razgovarali s gostima iz Graca na zadate teme o pravima manjina u kod nas i susjednim zemljama.

Naše Društvo predstavljala je dipl. pravnik **Selma Krstović**, član Predsjedništva HGDCG-a.

10.11.2005.

Otkazano hodočašće u Padovu

Sa žaljenjem obavještavamo posjetitelje naše web stranice da se najavljeni hodočašće u Padovu, koje su

hrvatskih udruga, političke stranke i ostalih udruga koje okupljaju Hrvate Crne Gore i Boke kotorske, održan je u večernjim satima u prostorijama predstavništva Hrvatske gospodarske komore u Kotoru. Iz RH sastanku su bili nazočni dr. **Slavko Lešan**, **Andrija Jakovčević**, veleposlanik, načelnik Odjela za hrvatske manjine Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija, **Branimir Lončar**, ministar savjetnik pri Veleposlanstvu RH za SiCG u Beogradu, generalni konzul RH u CG i Ivan Škarić, konzul savjetnik **Igor Čupić** i **Anto Franjić**, konzul prvog reda.

Na sastanku se govorilo o radu, problemima i odnosima među udrugama i političkom strankom te o budućim događanjima na ovim prostorima koji će se reflektirati na našu hrvatsku zajednicu. Donesen je zaključak da se osnuje inicijativni odbor za osnivanje

organizirali HKD „Napredak“ iz Tivta i naše Društvo, nije realiziralo zbog poteškoća oko dobivanja talijanskih viza.

12.11.2005.

Promocija knjige „Perast još živi“

U maloj dvorani Centra za kulturu u Kotoru, Hrvatsko građansko društvo Crne Gore promoviralo je knjigu iz svojeg nakladništva „Perast još živi“ autora **Tomislava Grgurevića**. Knjigu i autora predstavio je dr. **Ivan Ilić** predsjednik HGDCG-a, o knjizi je govorio **Andrija Bilafer**, a pojedine fragmente iz knjige čitao **Mišo Govedarica**. Publici se predstavio i sam autor **Tomislav Grgurević**. Muška klapa „Bokeljski mornari“ svojim pjevanjem uveličala je ovu promociju. Među uzvanicima bili su biskup **Ilija Janjić**, konzul RCG u Hr-

vatskoj **Nikola Bukilica** i predsjednik Bratovštine Bokeljske mornarice 809 iz Zagreba dr. **Josip Gjurović**.

Knjiga je tiskana u Splitu u „Nakladi Bošković“, a lekturu je izvršio **Marlo Blagarić**.

O predstavljanju knjige „Perast još živi“ čitajte u prilogu na str. 19.

16.11.2005.

Pismo Ministru zdravlja Crne Gore

Upućeno je pismo **Miodragu Pavličiću**, ministru zdravlja u Vladi RCG, da bude pokrovitelj medicinskog skupa u Kotoru pod nazivom „Suvremena dijagnostika i terapija šećerne bolesti“ koji će se održati 25.11.2005. god u hotelu „Marija“ u Starom gradu, a u organizaciji našeg Društva.

18.11.2005.

X. sjednica Predsjedništva

Održana je redovna sjednica Predsjedništva HGDCG-a

Na dnevnom redu bile su točke:

- Usvajanje zapisnika s IX. sjednice.
- Financijski izvještaj za protekli mjesec.

- Izvještaj sa susreta s izaslanstvom Ministarstva vanjskih poslova RH.

- Izvještaj s promocije knjige „Perast još živi“.

- Upoznavanje s aktivnostima pripreme medicinskog skupa koje organizira naše Društvo 25.11.2005. u hotelu „Marija“ u Kotoru.

- Razno.

18.11.2005.

Manifestacija „Dani kulture pripadnika nacionalnih i etničkih grupa u Crnoj Gori“

Ministarstvo za zaštitu prava pripadnika nacionalnih i etničkih grupa organiziralo je 18., 19., i 20. studenog 2005. god. manifestaciju pod nazivom „Dani kulture pripadnika nacionalnih i etničkih grupa u Crnoj Gori“.

Manifestacija je održana u „Centru za kulturu“ u Ulcinju, a otvorio ju je Ministar za manjine **Gzim Hajdinaga**. Na manifestaciji je predstavljeno likovno, književno i folklorno stvaralaštvo manjina u Crnoj Gori.

Naša dvije udruge, KUD „Napredak“ iz Tivta i HGDCG iz Kotora, sudjelovale su u toj manifestaciji. Nastupile su: muška klapa „Jadran“ i plesni studio „Modest“ iz Tivta te ženska klapa „Bisernice Boke“, muška klapa „Bokeljski mornari“, plesna grupa „Jet set“ iz Kotora, zatim pjesnici iz Kotora i Tivta, glazbeni duet iz Kotora i Tivta i po prvi put polaznici dopunske nastave hrvatskog jezika iz Kotora i Tivta, koji su čitali pjesmice.

Na otvaranju manifestacije uz veliki broj gostiju nazočili su predsjednik RCG Filip Vujanović, ministar unutrašnjih poslova **Jusuf Kalamperović** i potpredsjednik Skupštine RCG Rifat

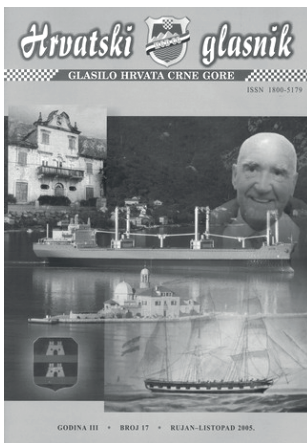
Rastoder. Na koncertu je bio i generalni konzul RH u CG Ivan Škarić.

Manifestacija je obilovala kulturnim smotrama i izložbama hrvatskih, albanskih i bošnjačkih kulturnih udruga

19.11.2005.

Iz tiska izašao „Hrvatski glasnik“ br. 17

Izašao je iz tiska „Hrvatski glasnik“ br. 17 za mjesec rujna–listopad.

20.11.2005.

Poklon HMI-ja iz Zagreba

Od Hrvatske matice iseljenika iz Zagreba uredništvo „Hrvatskog glasnika“ dobilo je na dar knjigu „Osnovi novinarstva“.

21.11.2005.

Dan općina Kotor i Tivta

Povodom obilježavanja dana općina Kotor i Tivta naše Društvo uputilo gradonačelnicima i građanima prigodnu čestitku.

Predsjednika dr. Ivana Ilića i dopredsjednika Tripa Schuberta pozvala je gradonačelnica Kotora **Marija Maja Čatović** na svečanu sjednicu Općine Kotor, a u povodu dodjele nagrada grada Kotora.

23.11.2005.

Dan Grada Zadra

U povodu Dana grada Zadra i njezoga zaštitnika sv. Krševana upućena je gradonačelniku Zadra **Živku Kolegi** prigodna čestitka.

25.11.2005.

Medicinski skup u Kotoru

U hotelu „Marija“ u Starom gradu održan je medicinski skup na temu „Suvremena dijagnostika i terapija šećerne bolesti“ Predavači na skupu su bili istaknuti liječnici Sveučilišne klinike za dijabetes, endokrinologiju i bolesti metabolizma „Vuk Vrhovac“ iz Zagreba: prof dr. **Željko Metelko**, ravnatelj klinike, prof dr. **Nikica Car**, pomoćnik ravnatelja, i primarius dr. **Manja Prašek**. Organizator ovog skupa

je naša Udruga, a pokrovitelj ministar zdravlja u Vladi RCG dr. **Miodrag Pavličić**. Veliki doprinos da se ovaj skup održa pružili su nam Poglavarstvo grada Zagreba i Turistička zajednica grada Zagerba, čiji su predstavnici dr. **Tihomir Majić**, savjetnik pročelnika za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje iz Gradskog ureda grada Zagreba, i **Franjo Tomšić**, tajnik Turističke zajednice grada Zagreba, nazočili ovom skupu.

U Hotelu „Marija“ u jutarnjim satima, liječnici klinike „Vuk Vrhovac“ održali su stručno predavanje za pozvane liječnike i zdravstveno osoblje iz kliničkih centara i zdravstvenih ustanova Crne Gore, a u popodnevnom satima održano je predavanje za građanstvo na kojemu je primarius Manja Prašek, održala predavanje o šećernoj bolesti, nakon čega su prisutni postavljali pitanja i dobijali stručne odgovore.

Za vrijeme trodnevnog boravka u Boki naše Društvo je gostima iz Zagreba upriličilo posjete znamenitim povijesnim mjestima Kotora te posjet Tivtu i Perastu. Primila ih je gradonačelnica Grada Kotora **Marija Maja Čatović**, gdje su srdačno dočekani i tom prilikom je u ime grada Zagreba dr. Tihomir Majić uručio našoj gradonačelnici, poziv gradonačelnika Zagreba **Milana Bandića** da posjeti Zagreb.

Posjet uredu našeg Društva i razgovori koje smo vodili sa gostima iz Zagreba pridonijeli su još većoj afirmaciji ugledu i radu Društva. Društvo je uručena prigodna donacija medicinskih pomagala i potrepština za humanitarni program koji provodimo.

Neizostavan je bio posjet i Konzulatu RH, gdje je generalni konzul RH Ivan Škarić sa svojim djelatnicima primio naše goste.

Dr Ivan Ilić, dr. Edita Starović, Tripo Schubert i Dario Musić svojim su gostima pružili tradicionalno bokeško gostoprimstvo te za njihov odlazak organizirali svečani ručak u poznatom restoranu „Čatovića Mlini“ u Morinju. Zadovoljni uspjehom održanog skupa u Kotoru, puni lijepih dojmova pruženim gostoprimstvom i viđenim ljepotama Boke, gosti iz Zagreba pozdravili su se

s nama i uz doviđenja izrazili želju za ponovni susret.

Detaljno o tome na str. 10 Glasnika.

29.11.2005.

35-ta obljetnica tivatskog Centra za kulturu

Povodom 35 godina rada Centra za kulturu Tivat, naša Udruga je djelatnicima Centra uputila čestitku.

07.12.2005.

„Glas Domovine“ HTV u posjeti našem Društvu

Novinar HTV studija Dubrovnik **Božo Vodopija** sa svojom TV ekipom posjetio je našu Udrugu te snimio TV prilog za emisiju „Glas Domovine“ Emisija se emitira subotom za Hrvate izvan domovine. Razgovaralo se o stvaranju hrvatskog nacionalnog vijeća u Crnoj Gori i časopisu „Hrvatski glasnik“. Ekipa je posjetila i iznimno aktivnog člana Društva, **Andriju Krstovića** iz Tivta.

07.12.2005.

XI. sjednica Predsjedništva

Razmatrana su sljedeća pitanja:

- Financijsko izvješće za studeni. Zaključeno je kako se prihodi ne ostvaruju po planu, s obzirom na neprimjene doznake iz RCG i RH. Dogovoreno je za iduću sjednicu 19. prosinca izraditi prijedlog programa rada za 2006. te plan prihoda i rashoda.
- Analizirana je realizacija usvojenog programa za 2005.
- Podnijeto je izvješće s održanog skupa medicinara u Kotoru i Dana kulture manjina u Ulcinju.
- Dogovoreno je organiziranje Božićnog koncerta 17. i 18. prosinca u Kotoru i Baru, u suorganizaciji s Hrvatskom maticom iseljenika – područnica Split. Na koncertu će sudjelovati muški zbor „Brodosplit“ iz Splita.
- Dogovoreno je održati sjednicu UO Društva 21. prosinca.
- Donesena je odluka o ustrojstvu vijeća za praćenje dopunske nastave na hrvatskom jeziku.
- Odlučeno je kako će dr. Ivan Ilić biti član Inicijativnog odbora za ustroj krovne organizacije Hrvata Crne Gore.
- Donesena je odluka tiskati kalendare i čestitke za 2006.

09.12.2005.

Tripundanska večer

Primiti smo pismo Glavnog ravnateljice HRT-a **Mirka Galića**. Galić odgovara pozitivno na našu zamolbu, te će HRT i 2006. god. u veljači pomoći oko organiziranja „Tripundanske večeri“ koju naše Društvo već tradicionalno održava svake godine u povodu obilježavanja blagdana sv. Tripuna, zaštitnika grada Kotora.

Priredio: Dario Musić

Bjelovarsko-bilogorska županija

■ *Bjelovarsko-bilogorska županija smještena je na sjeverozapadu Republike Hrvatske. Prostire se na 2652 km² ili 265.174 ha, što je 4,65 % površine Republike Hrvatske. Povoljan geoprometni položaj i povezanost s većim hrvatskim gradovima (Zagrebom, Varaždinom i Osijekom), a preko njih i susjednim državama (Mađarskom i Slovenijom), nude joj kvalitetnije razvojne mogućnosti i veću nazočnost u zemlji i inozemstvu* ■

Sjedište Bjelovarsko-bilogorska županije, Bjelovar, smješten je na jugozapadnom obronku Bilogore, između dviju rječica, Plavnice i Bjelovacke. Danas je sedamnaesto naselje po veličini u Republici Hrvatskoj i gospodarsko je, društveno, kulturno i športsko središte.

Zemljopisni položaj

Bjelovarsko-bilogorska županija smještena je na sjeverozapadu Republike Hrvatske. Prostire se na 2.652 km² ili 265.174 ha, što je 4,65 % površine Republike Hrvatske. Povoljan geoprometni položaj i povezanost s većim hrvatskim gradovima (Zagrebom, Varaždinom i Osijekom), a preko njih i susjednim državama (Mađarskom i Slovenijom), nude joj kvalitetnije razvojne mogućnosti i veću nazočnost u zemlji i inozemstvu.

Prirodna su obilježja raznovrsna, što cjelokupnom području županije daje osobit izgled te pruža mogućnosti gospodarskog razvitka. To omogućuju nizine uz rijeku Česmu i Ilovu te njihove pritoke. Česma je duga 123 km, a nastaje od nekoliko vodotoka koji izviru na južnom dijelu Bilogore. Do svog utočka u Lonju, s obzirom da je

pad rijeke malen, često poplavljuje pa je provedeno njezino i uređenje njezinih pritoka. Rijeka Ilova izvire u jugoistočnom dijelu Bilogore na 200 m nadmorske visine. Duga je 85 km. Uz njezine plavljenе močvarne obale izgrađeni su ribnjaci kod Končanice i Garešnice. Uz nju je

plodno tlo s bujnim livadama, što pogoduje uzgoju mliječnog govedarstva. Veći dio županije nalazi se na nadmorskoj visini od 120 do 150 metara. Klimatski je to prijelazni prostor umjerenom kontinentalnih obilježja s umjerenom hladnim zimama, toplim ljetima i pretežno povoljnim godišnjim rasporedom padavina.

Prirodna bogatstva

Područje Bjelovarsko-bilo-

gorske županije obiluje značajnim izvorima nafte, plina, kvarcnog pijeska, gline, termalnih voda i drugim prirodnim bogatstvima, koja su samo jednim dijelom iskorištena. Kvalitetno i prostrano poljo-

privredno zemljište, razvijena stočarska proizvodnja, bogat te raznovrstan šumski fond osnovni su preduvjet razvoja na ovom području.

Demografska struktura

U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji živi 133.084 stanovnika (2001.), odnosno 3 % ukupnog stanovništva Republike Hrvatske. Prema spolu u skupini je ženskog sta-

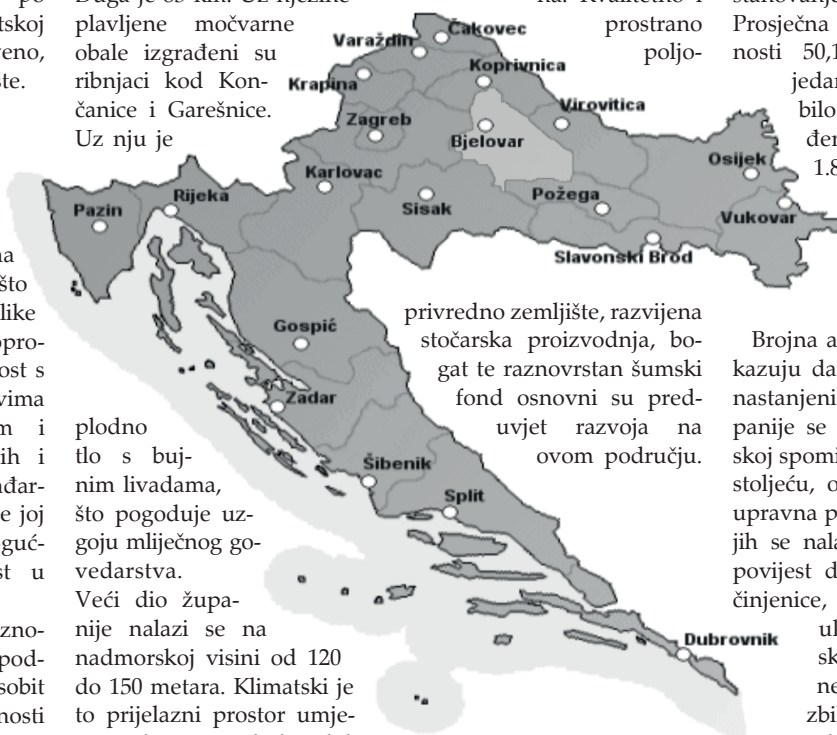
novništva 51,63 %, a muškog 48,37 % stanovnika. U županiji prema popisu iz 2001. godine 44.269 stanovnika živi u privatnim kućanstvima, te 51.092 u stanovima za stalno stanovanje.

Prosječna je gustoća naseljenosti 50,18 stanovnika na jedan km². U 2000. g. bilo je 1.227 novorođenih, a umrlo je 1.857, što znači da je prirodni prirast negativan (-630).

Povijest

Brojna arheološka nalazišta kazuju da su ovi krajevi bili nastanjeni još za neolita. Županije se u sjevernoj Hrvatskoj spominju još u XII. i XIII. stoljeću, označavajući manja upravna područja na čelu kojih se nalazio župan. Novija povijest daje nam poznatije činjenice, po kojima se ukinućem Varaždinskog generalata Vojne krajine, što se zbililo u Bjelovaru 1871. godine, ovaj dio granice pripaja građanskoj Hrvatskoj.

Ustanovljava se Bjelovarska županija sa sjedištem u Bjelovaru, a prvim županom postaje **Ivan Trnski**, krajiški pukovnik i književnik. Bjelovarska je županija potom podijeljena na dvije podžupanije sa sjedištima u Bjelovaru i Križu, a 1886. godine Bjelovarska i Križevačka županija spojene su u jednu – Bjelovarsko-križevačku županiju, kojoj je sjedište u Bjelovaru. Ta županija obuhvaćala je kotare Bjelovar, Đurđevac, Koprivnica, Grubišno Polje, Garešnica, Čazma, Križevci i Kutina. Prestala je djelovati 1922. godine, kada su ukinute

Površina županije:	2.638 km ²
Broj stanovnika:	144.042
Općine:	Berek, Dežanovac, Đulovac, Hercegovac, Ivanska, Kapela, Končanica, Nova Rača, Rovišće, Severin, Sirač, Šandrovac, Štefanje, Velika Pisanica, Veliki Građevac, Veliko Trojstvo, Velika Trnovitica, Zrinski Topolovac
Gradovi:	Bjelovar, Čazma, Daruvar, Garešnica, Grubišno polje

sve županije. Novim ustrojem Kraljevine SHS osniva se Osječka oblast u kojoj se po prvi put u cijelosti zajedno nalazi veći dio bjelovarskog i daruvarskog područja. Od 1929. godine ovaj kraj u cijelosti ulazi u Savsku banovinu, a od 1939. godine u Banovinu Hrvatsku.

Stvaranjem Nezavisne države Hrvatske Bjelovar postaje sjedištem Velike župe Bilogora, koja djeluje od kolovoza 1941. do svibnja 1945. godine.

Županija u današnjem obliku konstituirana je 15. travnja 1993. godine i za prvog župana izabran je **Tihomir Trnski**, koji je tragično stradao 13. svibnja 1994. godine. Do kraja tog izbornog mandata dužnost župana obnašao je **Željko Ledinski**. Poslije izbora za lokalnu upravu i samo-

Damir Bajš, današnji župan

upravu u svibnju 1997. godine na mjesto župana izabran je **Marijan Coner**. Smjenom vlasti u lipnju 2000. godine županom postaje **Damir Bajš**, koji na tom mjestu ostaje i nakon provedenih izbora u svibnju 2001. godine.

Domovinski rat. U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji neposrednoj ratnoj agresiji bilo je izloženo daruvarsko, grubišnopoljsko i velikogrđevačko područje. I na njezinom se području stvaraju borbene postrojbe. Građani i političke stranke prosvjeduju protiv provokacije jugoslavenske vojske i djelovanja srpskih nacionalista.

Minobacački napad na Grubišno Polje bio je 17. kolovoza 1991. godine. U tadašnjoj općini Grubišno Polje bilo je okupirano 56 % prostora, odnosno 71 % naselja. Grubišno

Polje i Bilogora oslobođeni su 4. studenoga 1991. godine. Na daruvarskom području agresija je počela već 17. srpnja 1991. godine, a bilo je okupirano 68 % naselja, odnosno 61% prostora. Minobacački napadi, napadi jugoslavenskih zrakoplova, koji su trajali do sredine siječnja 1992. godine, oduzeli su mnoge živote i učinili velike materijalne štete. Hrvatske su postrojbe oslobodile Vojarnu Polon u Doljanima 17. rujna 1991. godine.

Oslobađanje daruvarskog područja počelo je 5. prosinca 1991. godine, a dovršeno je 15. prosinca iste godine. Područje općine Veliki Grđevac, a posebice naselja Gornja Kovačica, Zrinska, Mali Grđevac i Velika Barna, bili su neposredno ratom pogođeni.

Za uspješnu obranu bilo je od osobite važnosti oslobađanje vojarni u Bjelovaru 29. rujna 1991. godine. Prigodom borbi s pripadnicima tzv. JNA oštećeno je 513 stambenih objekata, poginulo je 12 hrvatskih branitelja i tri civilne osobe.

Od 1991. do kraja 1995. godine poginulo je 248 pripadnika Hrvatske vojske i 37 pripadnika Ministarstva unutarnjih poslova, 47 civila dok je 15 osoba nestalo. Među hrvatskim ratnim invalidima je 730 pripadnika Hrvatske vojske i MUP-a. Mnoge su osobe psihički oboljele, a 362 djece je bez roditelja koji su stradali u ratu.

U županiji je bilo smješteno 1.550 prognanika i 5.400 izbjeglica.

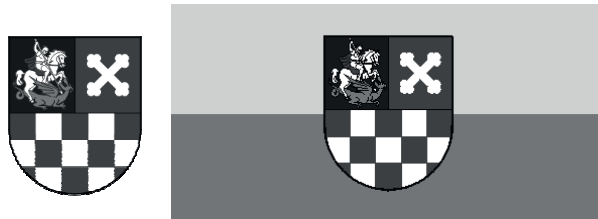
Grb i zastava

Bjelovarsko-bilogorska županija jedna je od osam povijesnih hrvatskih županija, pa je i njezin grb izgledom povijesni. Potječe iz 1872. godine. Sastoji se od pravilnog štita koji je vodoravno podijeljen na dva dijela. Gornji dio štita je podijeljen na dva polja. U prvom polju na plavoj podlozi nalazi se lik sv. Juraja na konju koji ubija zmaja. Lik sv. Juraja na konju bijele je boje s crvenim plaštom dok je zmaj zelene boje.

U drugom se polju nalazi bijeli Andrijin križ. Na donjoj polovici smješten je povijesni hrvatski grb.

Zastava Bjelovarsko-bilogorske županije obojana je dvjema bojama: u gornjem dijelu

greba za Osijek, zatim iz Varaždina i Koprivnice preko Čazme do Ivanić Grada i auto-ceste, a preko Daruvara na jednu stranu, za Viroviticu, a na drugu stranu za Pakrac i Lipik.

Grb i zastava Bjelovarsko-bilogorske županije

oker žutom, a u donjem dijelu zelenom. Obojene plohe postavljene su vodoravno i jednakih su širina. U sredini zastave obostrano je smješten grb županije.

Bjelovar – sjedište županije

O Bjelovaru se najčešće piše i govori kao o jednom od najmlađih gradova u Hrvatskoj. Međutim ta činjenica ne umanjuje njegov značaj, posebice ako se njegov razvoj sagledava u međuzavisnosti s burnim gospodarskim, društvenim i kulturnim razvojem Hrvatske. Ovaj grad ima bogatu vojnu, političku, gospodarsku, kulturnu i sportsku tradiciju. O tome će jamačno

Đurđa Adlešić, gradonačelnica Bjelovara

posvjedočiti i kraća povijesna retrospektiva. Grad Bjelovar je smješten na visoravni u južnom dijelu Bilogore (Sjeverozapadna Hrvatska) na 135 m nadmorske visine. Bjelovar je sjedište Bjelovarsko-bilogorske županije, ali i prirodno, kulturno i političko središte ovog kraja. Bjelovar je i raskrsnica putova ovog kraja. Sijeku ga ceste od Za-

Na kakvom se važnom prometnom pravcu nalazi Bjelovar, govori i početak izgradnje brze ceste Zagreb – Bjelovar – Virovitica, koja će Bjelovar još približiti Zagrebu, ali će biti i snažan poticaj razvoju gospodarstva. Grad Bjelovar zauzima ukupnu površinu od 191,9 km² a administrativno obuhvaća još 31 naselje. Na tom prostoru danas živi oko 42.000 stanovnika. Bjelovar obilježava svoj Dan grada 29. rujna, kao spomen na dan kada se ovaj grad obranio od napada bivše JNA i kada je zarobljavanjem velikih količina naoružanja dao nemjerljiv doprinos u jačanju ukupne obrambene snage Republike Hrvatske u Domovinskom ratu.

Poljoprivreda, stočarstvo i drvna industrija temelj su razvitka grada, što omogućuju raspoložive površine kvalitetnog zemljišta, gdje se organizira napredna ratarska i stočarska proizvodnja, a u posljednje vrijeme sve više voćarska i povrtlarska proizvodnja. Stvaranjem i razvojem niza posve novih gospodarskih djelatnosti, intenzivnom izgradnjom infrastrukturnih objekata (vodovoda, kanalizacije, zaobilaznice grada), uređenjem ulica i nogostupa, uređenje središta grada s baroknom rasvjetom, obnavljanjem središnjeg gradskog parka, uređenjem gradske knjižnice, gradskog bazena i još mnogo toga, Bjelovar stvara uvjete da bude ugodno mjesto življenja svojih građana ali i svojih posjetitelja.

Prirodna obilježja grada. Sa sjeveroistočne strane Grada Bjelovara nalazi se duga i niska uzvisina Bilogora, čija je prosječna visina od 100 do 150 m. Visoravan je nastala plitkim nadsvođenjem, no pri njenom oblikovanju sudjelovali su i rasjedni procesi. U sastavu su pliocenski pjeskunjasti lapori i pješčanici s mjestimičnim manjim naslagama lignita. Starije kamenje nigdje ne dopire do površine. Kristalinske stijene su otkrivene u dubokim bušotinama.

Grad Bjelovar je klimatski prijelazan prostor umjereno kontinentalnih obilježja. Zime u ovom prostoru su umjereno hladne, a ljeta su topla. Pretežno je povoljan godišnji raspored padalina, a iznosi oko 900 mm godišnje. Od vjetrova puše sjevernjak, koji je karakterističan za zimu, a istočnjak postaje jači u proljetnim mjesecima i vrlo je hladan, a može puhati i nekoliko dana neprekidno. Ljetni vjetar koji otprilike puše od lipnja do kolovoza je južni, topao, te povećava relativnu vlagu i prethodi kiši. Srednja godišnja temperatura u Bjelovaru je oko 12 °C.

Za grad Bjelovar karakteristične su vrlo male rijeke i to Bjelovacka, Plavnica, Velika i Ciglenska. Ovi riječni tokovi imaju vrlo malo vode tako da su s vremenom nestala i obilja riječne faune. U rijekama možemo naći jedino ribice bijelke, patuljane i šarane, te naravno žabe. Prirodna granica između grada Bjelovara i Zagrebačke županije je rijeka Velika, koja se na kraju ulijeva u najveću rijeku Županije, rijeku Česmu. Na područjima koja imaju blagi nagib (5–15 °) otjecanje vode je umjereno.

Za ovaj kraj su karakteristična glinasto – ilovasta tla. Vrlo su siromašna humusom. Tlo je veoma dobro za oranice, ali da bi se sačuvala plodnost mora se stalno gnojiti. To je razlog da seljaci ovog područja od uvijek drže više stoke.

Zanimljivosti. Grad je sagrađen planski, a pravokutan oblik centra grada čine ga jedinstvenim gradom u Repub-

Bjelovar – razglednica

lici Hrvatskoj.

Dala ga je sagraditi austrijska carica Marija Terezija 1756. godine, ali nikada nije imala priliku i posjetiti ga.

5. kolovoza 1874. godine Bjelovar je dobio titulu slobodnog i kraljevskog grada, postavši najmlađi od dvanaest hrvatskih kraljevskih gradova.

Bjelovarski središnji trg, Trg Eugena Kvaternika, drugu je godinu za redom proglašen najljepšim trgovom kontinentalne Hrvatske u izboru Hrvatske turističke zajednice „Zeleni cvijet“. U istom izboru Bjelovar je proglašen trećim najljepšim gradom kontinentalnog dijela Hrvatske.

U samo petnaest godina stočarski i gospodarski sajam izrastao u najveću manifestaciju toga tipa u Hrvatskoj. Svake godine početkom rujna u Gudovcu kraj Bjelovara održava se Međunarodni stočarski, gospodarski i obrtnički sajam i posjeti ga više od pedeset tisuća posjetitelja. Po veličini odmah iza njega nalazi se Proljetni sajam koji se održava sredinom ožujka, a treba spomenuti i prvi pčelarski sajam u Hrvatskoj koji se održava početkom veljače također na sajamskom prostoru u Gudovcu.

Bjelovarski rukometni klub „Partizan“ 19. veljače 1972. godine osvojio je naslov europskog prvaka, postavši prvi rukometni klub s područja bivše Jugoslavije koji se okrunio titulom europskog prvaka (ujedno i drugi sportski klub s područja bivše Jugoslavije koji je osvojio europsko prvenstvo).

Gradonačelnik. Gradonačelnik je nositelj izvršne vlasti, u okviru prava i dužnosti jedinice lokalne samouprave i zastupa Grad. Odgovoran je za obavljanje poslova državne uprave, prenijetih u djelokrug tijela grada.

Gradonačelnik je predsjednik Gradskog poglavarstva.

Na funkciji gradonačelnika grada Bjelovara nalazi se gospođa **Đurđa Adlešić**.

Privredio: **Dario Musić**

Serijal „Veliki rat“ Branka Baletića podsjetio je crnogorsku, i ne samo crnogorsku javnost, gdje se je u jednom mračnom povijesnom trenutku našla Crna Gora

Suočavanje Crne Gore s prošlošću

■ Crna Gora je u prljavi rat ušla kao poslušna sluškinja Srbije. Uvijek je slušala drugoga, bilo Srbe ili Ruse, za svoje prljave rabote – pljačke, rušenja, ubijanja... ■

Za većinu ljudi od sadašnjosti je ljepša prošlost, a najljepše je ono što se nije ni dogodilo. U tu misao čuvenog Lava Tolstoja teško se može uklopiti prošlost na ovim prostorima. Ona je, kad se razgrnu hrpe raznih mitova, puna zločina i krvi do koljena. Na žalost, to se može reći i za nedavnu prošlost koju su režirali oni koji nam uglavnom odlučuju i o sadašnjosti.

Zbog toga je svaka detaljnija priča o takvoj, dakle ratnoj prošlosti i njezinim akterima godinama u Crnoj Gori bila nepoželjna tema. Stvari su se počele mijenjati tek od prije par godina kada je tadašnji predsjednik Crne Gore Milo Đukanović izrazio žaljenje građanima Republike Hrvatske zbog dubrovačke „operacije“, tijekom koje je ispisana najsramnija stranica novije crnogorske povijesti.

Ratnim pohodom na Dubrovnik početkom devedestih godina prošlog stoljeća, crnogorski rezervisti počinili su, po nalogu tadašnjih vojnih i političkih vrhova Srbije i Crne Gore, veliki zločin prema svojim susjedima. O njegovim razmjerama, bar na crnogorskoj strani, više detalja prvo se moglo saznati samo iz nezavisnih medija, prije svega tjednika „Monitor“, a druge ratne godine i iz knjige autora ovih redova „Sve je bilo meta“.

Ovih dana, dakle pošto je od napada na Konavle i Du-

Konavle – nedavna prošlost – ali će se pamtili

Tušići u Konavlima – kuća obitelji Bokarica 1991.

Tušići – ostaci konobe nakon razaranja Konavala

brovnik proteklo punih četrnaest godina, Televizija Crne Gore, ista ona TV kuća koja je ratnih godina emitirala neviđene ratnohušakče i propagandne priloge protiv Hrvata i Hrvatske, prikazala je serijal „Veliki rat“. U njemu su gledatelji mogli vidjeti bar dio prljavog rata u kojemu je sudjelovalo na tisuće crnogorskih građana u odorama bivše JNA.

Bilo je to prvo sveobuhvatno autentično prikazivanje dijela događanja na dubrovačkom ratištu. Mnogi gledatelji mogli su prvi put vidjeti strašne prizore paljenja imovine nelužnim ljudima, rušenja naselja, hrvatske zarobljenike... To je i najveća vrijednost te elektronske opomene adresirane na svijest i savjest crnogorskih građana, njihove vlasti i države.

Bio je to u neku ruku iznenađujući, ali djelomični, podsjetnik na vrijeme kada su jedni te zločine veličali kao najveći patriotski čin, drugi za njih jednostavno nisu željeli znati, a treći ih, iako najmalobrojniji, mahom okupljeni oko crnogorskih liberala i nezavisnih medija, hrabro javno osuđivali, izlažući se raznim neugodnostima.

Zbog toga je zavjera šutnje o onome što se događalo na dubrovačkom ratištu vremenom prerasla u zločin šutnje. Tako se ponovila situacija iz posthitlerovske Njemačke, koju je izvanredno opisao Wilhelm Reich u knjizi „Čuj mali

ČUVAJMO ŠUME OD POŽARA

čovječje“. Tada je „mali čovjek“ u Njemačkoj govorio – „ja nisam znao za Auswitz, Mauthausen i ostale koncentracijske logore, ja nisam znao što rade nacisti, ja sam glasovao za Hitlera ne znajući što on planira“...

I to je trajalo i trajalo sve do Đukanovićeve isprike, koja je ubrzala suočavanje Crne Gore sa nedavnom mračnom prošlošću, čija je metafora rat za Dubrovnik. Ali, taj uzvišeni čin, koji je, mora se reći, došao sa velikim zakašnjenjem, otkrio je jednu poraznu istinu – pokazalo se kako u Crnoj Gori mnogi još nisu spremni osvrnuti se unazad i pogledati koliko je teška ta crnogorska hipoteka. Đukanović se našao na vjetrometini prije svega srpskih stranaka iz Crne Gore, koje se ni nakon toliko godina nisu ohladile od „patriotskoga“ zanosa i sna o velikodržavnom srpskom projektu koji im je u konačnici trebao podariti **Slobodan Milošević**.

Njihove verbalne napade jedva je nedavno preživio i **Filip Vujanović**, predsjednik Crne Gore, objašnjavajući u crnogorskom parlamentu odluku da se Hrvatskoj isplati odšteta za stočnu farmu u Konavlima, uništenu tokom prošlog rata. Kada bi slušao sve ono što su tim povodom izgovorili zastupnici srpskih stranaka, slučajni namjernik potpuno bi izgubio orijentaciju, misleći kako je zalutao u srednji vijek, a ne da živi u XXI. stoljeću.

Srećom, građanske, civilizirane snage, koje shvaćaju vrijednost uspostavljanja mostova pomirenja između susjeda i neophodnost civiliziranog rješavanja problema stvorenih u prošlosti stalno jačaju, tako da je retrogradna svijest neminovno osuđena na izolaciju i tiho umiranje.

Zahvaljujući takvom odnosu snaga, Crna Gora je „uknjižila“ nekoliko važnih poteza u suočavanju s nedavnom ratnom prošlošću. Uz-

gred: kako poništiti višegodišnje ispiranje mozga naciji i opijenost pojedinaca ratovima i bitkama u kojima su svi gubitnici. Možda tako što bi se svakog dana emitirali filmovi, kakav je „Veliki rat“, koji dokumentira zločine, ali uz obvezno upozorenje kako su ih činili pojedinci koji za to trebaju i platiti.

I kad smo kod televizije, još jedan detalj. Mnogi se vjerojatno još sjećaju dugog inter-

narod da zavoli rat“!

Vjerojatno mu je ta „mirotvorna“ misao evidentirana u haškoj optužnici, ali je sasvim sigurno kako se Šljivčanin dobro preračunao. Zahvaljujući upravo TV snimkama o tome kako je JNA „branila otadžbinu i narod“, taj narod, ili bar njegov najveći dio, nikad neće zavoljeti rat. Zato dokumente o prošlom ratu treba emitirati u velikim količinama, s tim da se njegovi

obrane u agresiji na Dubrovnik, između Crne Gore i Hrvatske obostrano jača politička, gospodarska, kulturna i ostala suradnja...

Sada je, emitiranjem serije „Veliki rat“, učinjen novi, veliki korak u tom pravcu. Međutim, serija je istovremeno pokazala i kako Crna Gora još nije spremna da sazna punu istinu o „ratu za mir“. U seriji defiliraju izvođači radova – rezervisti i novinari, a naredbodavaca i stratega, koji su pripremili ta strašna zbivanja, nigdje. Možda ćemo ih vidjeti nekom drugom pri likom...

Crna Gora ima još nekoliko mrlja na svojoj savjesti, koje nosi iz nedavne prošlosti. Još se cijela istina ne zna ni o otmici putnika u Štrpcima i etničkom čišćenju Bukovice kod Pljevalja, niti su počinitelji tih zločina izvedeni pred lice pravde. A i od njih nas dijeli više od desetljeća.

Nije u Crnoj Gori još zabilježen nijedan slučaj lustracije, niti se o tome, izgleda, razmišlja. Glavni i sporedni, ali ne i nevini, akteri ratnih događaja iz devedestih i dalje su na svojim pozicijama ili su još napredovali na hijerarhijskoj ljestvici vlasti ili svoje profesije.

Suočavanje s prošlošću je zapravo suočavanje sa istinom, ma kako ona bila bolna. Zato taj proces ne može zaobiti nijednog krivca, niti treba čekati da ga prvi započnu Srbi, Hrvati, Bošnjaci, Albanci... Ukoliko i dalje budemo skrivali tamne stranice povijesti i spašavali krivce od pravde nikada neće biti ni mira ni pomirenja na ovim prostorima. Možda će zbog tog našeg licemjerja i kukavičluka već sljedeća generacija biti suočena s novim nasiljem izniklim iz neraščišćenih starih računa...

Povijest je na Balkanu oduvijek bila najbolja učiteljica, ali, na žalost, nikad nije imala dobre učenike.

Veseljko Koprivica

Dubrovnik – Stradun 1991

vjuva aktualnog haškog osuđenika, a devedesetih čuvenog oficira JNA **Veselina Šljivčanina**, na TV Srbije nakon što su jedinice JNA i paravojne formacije zauzele Vukovar. Tada je taj srpski nacionalni heroj izdao „zanimljivu“ zapovijed: „Krajnje je vreme da prekinete emitovanje muzike i zabavnih serija na ovoj televiziji. Narodu morate pokazati kako JNA brani otadžbinu. Samo tako ćete uspeti da ubedite

junaci ne prikazuju selektivno.

Pored spomenute Đukanovićeve isprike i odštete za stočnu farmu, treba reći da je Crna Gora prije nekoliko godina vratila Hrvatskoj sve umjetničke slike iz svojih galerija i ostalih ustanova a koje su opljačkane na dubrovačkom ratištu, isporučila je Hagu generala **Pavla Strugara**, jednog od komandanata vojnih i jedinica Teritorijalne

A PRIRODU OD ZAGAĐIVANJA!

DUBROVNIK IZVAN MRŽNJE I ZLOČINA

(Apel književnika Jevrema Brkovića)

Ovo je vapaj i poruka svim poštovateljima Dubrovnik, po duhu, kulturi i civilizacijskom kodu Dubrovčana, svima kojima je duhovnost mistrije, dljmeta i kamena, duhovnost neimarstva i graditeljstva izvan svake mržnje i nadolazećeg barbarstva, militantne grozote i rušiteljstva, da podignu glas razuma i straha za spas i obranu Dubrovnik. Zar to nije onaj isti Dubrovnik, koji je kroz stoljeća bio i ostao naš civilizacijski bastion, renesansni dvorac slavenskoga i romanskog susretanja, prožimanja i suživota?

Dubrovnik je bio Grad kada nigdje na istočnim vidicima nije bilo takvih kula i gradova. Dubrovnik, zapravo, i nije grad, on je mnogo više od toga: muzej svih naših kršćanskih želja, čežnji, stremljenja i mogućnosti, arhiv našeg pamćenja i oljuđenja, naših nužda, ispomoći i razumijevanja, našeg upornog otimanja barbarstvu i azijskim tmušama, naše utočište pred najezdama i razbojništvom bizantskim, naša kamena naranča u ruci graditeljvoj, u plavom oku svemoćne ljepote mediteranske.

Zato, nišandžijo i topniče na crnom brodovlju **Kadijevićevom** i **Adžićevom**, na suglasnim haubicama s kopna i nišanima iz zraka – odbij surovu zapovijed da cijev topovsku, bacačku i bombu avionsku usmjeriš na vječni grad Dubrovnik! Uradiliš li to, sutra ćeš biti promaknut u dobrotvora i čuvara ljudskih stečevina, u zaštitinika vječne ljepote, u najveće činove ljudske nadmoći i humanosti. Okreneš li topovsku cijev na grad Dubrovnik, na kule u kojima je mudrost prošlost i pohranjena, na kojima je budućnost čovječnosti i razuma nadzidana, bit ćeš samo barbar, kojega nikada više Europa neće pripustiti u svoje civilizacije vrtove, u velike đardine ljudskosti i mudrosti povijesnih naroda.

Dubrovnik nije samo hrvatski grad, to je biser svjetske baštine i ozračje jadranskog pomorja cijelog, to je kamena utiha i oplemenjena ljepota prostora bez kojeg se više ne bi moglo živjeti. Dubrovnik sa svojom okolicom, s pitomim Konavlima, Župom Dubrovačkom i uzmorjem za bogove i ljude stvorenim, mora ostati neoskrvnljen, mora biti pošteđen balkanske instinktivne zavisti i mraka što ga svaka horda ima u svojoj civilizacijski nepročišćenoj krvi!

Tako što, pogotovo, ne bi smio uraditi bilo koji Crnogorac. Dubrovnik je stoljećima bio naše bratsko utočište, nas osamljenih u kopnenim tminama naših otpora i nadljudskih napora da očuvamo ono što nam sam Bog dodijeli dajući nam za konačno skrasište, stanište, kućište i grobište – Duklju, to jest današnju Crnu Goru. Koji Crnogorac udario na Konavle i Dubrovnik:

„Krvlju mu se prelili badnjaci,
Krvlju krsno ime oslavio!

.....
Za njegovim targom pokajnice
Sve kukale dovijek lagale!“

Slobodna Dalmacija 1990.

Podsjećanje na prošlost koja se ponavlja

Razaranje i pljačkanje Dubrovnik 1806. godine

■ *Crnogorci sa svojom braćom Rusima opustošiše Konavle i Dubrovnik 1806. godine. To je u isto vrijeme bio prkos pravoslavaca Katoličkoj crkvi. Pljačkanje, razaranje i uništavanje promatrao je osobno vladika Petar* ■

Tako osvanu Rusalje (Duhovi) 26. svibnja 1806. g., kad puče glas, koji prenerazi i vladu i narod: odjeli francuske vojske pod jednim generalom prijeddoše na dubrovačko zemljište. Sastanu se Malo Vijeće i Senat. Pred Dvorom, gdje oni vijećaju, uzbuđeni se puk okuplja, sjednica se brzo okonča: dva će senatora poći zapovjedniku ruskih lađa pred gruškom lukom, Snaksarevu, a dva francuskom generalu Lauristonu; objasniti će im kritične prilike Republike. Čemu je nevoljna zemlja kriva, da ona sad bude njihovo razbojište? Nagnut će Crnogorci, a to znači haranje i rasip; država drugo ne traži, nego buditi neutralna.

Dana 27. svibnja 1806. poslije podne prođe prvi put tuđa vojska preko svetog praga Dubrovnik.

Lauriston je imao sa sobom 1500 momaka dok je na jugoistočnoj granici bilo 2300 Rusa; ovima se pridružilo još nekih 5000 Crnogoraca, pravoslavni Bokelja i hercegovačkih Srba; osim toga je pod otokom Koločepom pa između Grada i Lokruma krstarilo osamnaest ruskih lađa. Već 3. lipnja moradoše se Francuzi učvrstili na liniji Mlini – Srebrno – Brgat.

Crnogorci poplave Donju Župu i Konavle, paleći i pljačkajući, a 10. lipnja prispje iz Triješta ruski admiral Senjavin s eskadrom, te u Cavtatu preda vladiki Petru vrhovno zapovjedništvo. Dubrovnik

sada postade razbojištem Francuza i njihovih protivnika. Po njegovoj oblasti provrve divljji čopori: Rusi hvataju u Gružu sve dubrovačke lađe i pomažu Crnogorcima u pustošenju zemlje: Već treći dan poslije boja na Brgatu (17. lipnja) otpoče s brda Srda bombardiranje Grada, koje potraja do 6. srpnja. Grad je pretrpio silnu štetu. Do stotinu duša je što ubijeno; a što pomrlo od oskudice hrane. Za tih devetnaest crnih dana vlada je Republike više puta savjetovala Lauristona neka preda Grad Rusima, no on izjavi kako neće, te kako će car naknaditi štetu koju će opsada nanijeti. General dopusti neka se vije na Placi dubrovačka državna zastava, ne bi li saveznici odustali pucaati na neutralni grad. I austrijski konzul Timoni izvijesi u istu svrhu na svojoj kući austrijsku zastavu; ali to sve ne pomaže. U krajnjem očaju pohiti narod 5. srpnja u Dvor, i uze zaklinjati vladu neka bi poradila kako bi se general smilovao njihovu vapaju. Francuzima uto stiže pomoć te se Rusi i Crnogorci povukoše.

Šta su Rusi i Crnogorci za sobom ostavili?

Crnogorci pridružiše se Rusima istom onda kad im ovi obećahu kako će moći pljačkati po području Republike. Njima je pljačka prirodna potreba; u njihovoj mašti Dubrovnik bijaše što i raj zemaljski. Uostalom zašto bi pravoslavni narod propustio pri-

liku prkositi katoličkoj državici, toj staroj neprijateljici njegove vjere? Za sve počinjeno zlo ruski je zapovjednik svaljivao krivnju na svoje saveznike, a Crnogorci i ostali među sobom su se natjecali u hladnokrvnom tamanjenju sreće i mira jednog nevinog naroda. Pljačka im je bila zajednička odlika; u tome su prednjačili ruski časnici. A zlo je bilo to gore što su se neprijatelju pridružili u pljačkanju i neki podanici Republike.

To su u prvom redu bili Konavljani, koji su se, izgleda, sjetili nedavnog naganjaranja austrijskog generala Bradya, koji ih je bunio neka zbate "jaram" dubrovačke gospode i budu carevi podanici. Te dok su se Rusi morali sami brinuti za sve što im je bilo potrebno za ratovanje, a bili su i u preveć malenu broju kako bi se usudili udaljiti se od gradske okolice, Crnogorci i ostali njihovi drugovi, nevjšti ratnoj znanosti, pouzdavajući se u svoj veliki broj, a vođeni mržnjom na katoličku zemlju, te žedni pljačke, motahu se kao gladni vuci po zemljištu Republike, odvođeci stoku i noseći sve što im

slamnjači i pod štitom sunca, motrio posao svojih sokolova. Rusi uvidješe odmah na početku kako je njihovoj braći iz Brda prva stvar plijen, jer je osim puške i handžara nosio svaki sjekiru, polugu i drugo sumnjivo oruđe, te kako nikoga ne slušaju, pa ni samoga Gospodara. Odmah u početku ratnih operacija pokazase Crnogorci kako oni shvaćaju rat, opustošivši dana 3. lipnja Cavtat i njegovu okolicu; pet dana kasnije poplavise Donju Župu i Konavle, paleći i plijeneći kuće i sela.

Dne 1. srpnja, poslije neuspjele provale francuskih četa, porobiše i popališe Rusi i Crnogorci najbolje kuće na Pilama, na Konalu i u Gružu. Dva dana kasnije uspješe Pilari odbraniti svoje stanove. Dođe do više sukoba na Dančama i na Ilijinoj Glavici; na kraju spustiše se Crnogorci iznova sa Srđa na Pile te spališe ono malo kuća, koje su još bile preostale. Njihovo okrutno zlostavljanje ranjenika i zarobljenika, pa grozno haranje razgnjevi Francuze, koji su svaku priliku upotrebljavali da im vrata šilo za ognjilo.

Dubrovački ratnik s početka XIX. stoljeća

kućnog namještaja u kojemu je moglo biti gvožđa i drugih kovina; kad je kuća bila oplja-

dili, postupali su nekim redom i izborom; kad god su mogli, pridržavali su se za

Crnogorski ratnici iz pretprošlog stoljeća – dogovor glavara pred bitku

se činilo kako je vrijednije. Pljačkanje na Pločama gledao je vladika Petar, koji poslije boja na Brgatu bijaše prenio svoj glavni stan na Bosansku, odakle je, sjedeći na mekoj

Brojna su ostala zgarista na Lapadu, u Rijeci i na Primorju, kao god na Pilama i na Pločama. Iz stanova dizali su ponajprije rublje, kuhinjsko posuđe i svaki komad

čkana, porazbijali su sve što za njih nije imalo vrijednosti. Iz crkava odnosili su srebrno posuđe, otvarali grobove, naročito na Tri Crkve. Uopće Rusi, koje su časnici predvo-

pljačkanje gospodskih stanova, a puštali su neka drugi plijene skromnije kuće.

Odlomak iz knjige „Dubrovačke slike i prilike“ autora Josipa Berse

70 godina od osnivanja Hrvatskog pjevačkog društva „Ljudevit Gaj“ iz Donje Lastve

Obljetnica za pamćenje

■ Pjevačko društvo „Ljudevit Gaj“ osnovano je u lipnju 1935. godine, točno prije 70 godina. Danas njegovu tradiciju nastavljaju novoosnovana društva u Donjoj i Gornjoj Lastvi. Prigoda je da se tim povodom osvrnemo na razvojni put i djelovanje Društva u razdoblju od osnivanja do II. svjetskog rata ■

Nošeni ljubavlju prema prosvjeti, glazbi, njegovanju nacionalne kulture, običaja i tradicije, grupa od 35 Lastovljana (iz Donje i Gornje Lastve kod Tivta) je u lipnju 1935. god osnovala pjevačko društvo „Ljudevit Gaj“ – Lastva. U to vrijeme u općini Lastva djelovalo je još nekoliko kulturno-prosvjetnih i sportskih društava, pa je osnivanjem pjevačkog društva s muškim zborom i kazališnom grupom kulturna djelatnost obogaćena novim sadržajima. Osnivačka skupština društva održana je u kafani gospodina **Bazilička**. Usvojen je pravilnik Društva, utvrđena visina članarine i

izabran privremeni odbor. Za predsjednika je izabran kapetan **Ilija Perušina**, za potpredsjednika **Đuro Ivović**, tajnika **Rudolf Škanata**, blagajnika **Josip M. Nikolić**, arhivara **Ilija Tomičić**, a za nadzorni odbor **Anton B. Abović** i **Mato B. Nikolić**. Prvi zborovođa je bio **Ivan Pasković** iz Mula, nastanjen u Donjoj Lastvi.

Na skupštini održanoj u kolovozu iste godine izvršene su izmjene u sastavu Odbora, pa je za tajnika izabran **Niko Š. Abović**, a za blagajnika **Franjo Perušina**. Početkom 1936. god. društvo ima 91 člana, uglavnom iz Lastve i nekoliko iz Tivta i Lepetana.

Društvo je svoje skupštine i

probe zbora održavalo u kafani gospodina **Bazilička**, zatim u prostorijama škole, a od 1938. god. u prostorijama kantonike koje su im uz saglasnost biskupa **Pavla Butorca** dodjeljene na korištenje od strane Župnog ureda sv. Roka. U ugovoru sa župnikom don **Petrom Bokarićem** Društvo je preuzelo obvezu pjevanja zbora na većim svečanostima u crkvi i za procesijama bez nadoknade. U ovim prostorijama formira se društvena biblioteka i čitaonica.

Na skupštini održanoj 1940. godine društvo u svom nazivu unosi predznak Hrvatsko. Predsjednik društva, kapetan **Ilija Perušina**, ovaj pre-

dlog je obrazložio riječima: „Ovo društvo je čisto hrvatskog karaktera što je bilo i prilikom njegovog osnivanja, ali s obzirom na razne ranije okolnosti nije se moglo tako nazvati. Izmjenom unutarnje političke situacije i priznavanjem hrvatske narodne individualnosti mišljenja su kako nema smetnji već je potrebno dati našem društvu ovo ime u skladu sa sredinom u kojoj djeluje i duhu u kojem radi.“

Utvrđena je i društvena zastava crveno – bijelo – plava s glazbenim znakom u sredini i imenom društva. Društvena značka sadrži hrvatski grb i zastavu, glazbeni znak i natpis „Gaj“.

Na skupštini za predsjednika Društva izabran je **Jakob**

ČUVAJMO ŠUME OD POŽARA

Marković, potpredsjednika **Anton Petković**, tajnika **Josip I. Stjepčević**, blagajnika **Julio Milina** i njegovog pomoćnika **Erminio Stjepčević**, arhivara **Karlo Milina**, a u nadzorni odbor izabrani su **Josip Tajlić** i **Vlaho Marković**.

Prema raspoloživoj dokumentaciji koju je sačuvaao i dao na uvid **Zvonimir Deković**, može se sagledati veoma bogata kulturno umjetnička aktivnost društva.

Prvi nastup društvenog zbora bio je u Donjoj Lastvi 6. rujna 1935. god u crkvi Sv. Roka povodom rođendana kralja Petra II. i tom prilikom otpjevana je državna himna.

Svoju prvu akademiju Društvo je održalo 31. prosinca 1935. god. u zgradi mjesnog Jugoslavenskog doma sa sljedećim programom:

- J. Runjanin Djenko: Državna himna
- P. Hugolin Lantuer: Pogled o nedolžnosko
- B. Krnić: Noć
- J. Gotovac: Marjane - Marjane, Jablane - Jablane, O more duboko
- I. Zajc: Zrinsko Frankopanska
- R. Matz: Poskočica
- Novak: Bog i Hrvati - Hrvatom
- Drama u dva čina „Volga Volga“ iz Ruskog izbjegličkog života - Jug. Prezven. U programu je bio i ples „Gajeva balon igra“.

Pored navedenih pjesama sa svoje prve akademije zbor je u programu imao i sljedeće pjesme:

- Rošen: Predobri Bože
- I. Zajc: U boj
- Novak: Pozdrav domovini
- Bajić: Mornarska
- Brkanović: Koleda
- Grgošević: Svatovska

Nakon **Ivana Paskovića** zborom je kratko dirigovao **A. Petrović** iz Škaljara, a zatim **Antun Kopitović** iz Kotora.

Pored drame „Volga - Volga“ još su odigrani: igrokaz „Graničari“ od J. Freudenriča; šala u jednom činu „Kaj“

od F. Šafranića i Zvonimira Finka; vesela igra u jednom činu „Bengalski tigar“ od E. Brisebarre i Marc Mihaela.

Društvo je sa svojim glazbenim i dramskim programom nastupalo u:

- Gornjoj Lastvi 1936. godine (Koncert povodom proslave Sv. Josipa)
- Donjoj Lastvi 14. ožujka 1936. god. (Zabava)
- Perastu 29. lipnja 1936. god. (Proslava desetogodiš-

- Mulu 3. rujna 1936. god. (Proslava 50-godišnjice Hrvatskog pjevačkog društva „Zvonimir“ - Muo)

- Gornjoj Lastvi 16. listopada 1938. god. (Blagoslov kipa Srca Isusova)

- Donjoj Lastvi 4. svibnja 1940. god. (Zabava uz sudjelovanje jazz orkestra „Slavuj“ iz Tivta).

Društvo je ostvarivalo uspješnu suradnju s drugim glazbenim društvima u Boki

kulturna i športska društva na čije priredbe su pozivani.

Vrijedno je spomenuti kako je društvo 1935. god poslalo prilog od 230 dinara za podizanje spomenika **Antunu Mihanoviću** povodom stogodišnjice Hrvatske himne. Posebno treba istaknuti i zajednički koncert sa HPD-om „Tomislav“ iz Škaljara u Dubrovniku, u klaustu Male braće. Na izlet za Dubrovnik išlo se parobrodom „Albanija“ Zetske plovidbe tičući Prčanj, Stoliv, Perast, Lastvu, Tivat i Herceg Novi.

Nakon skupštine društva 1940. godine pokreće se velika akcija na prikupljanju novca za rad društva, te knjiga i časopisa za svoju biblioteku i čitaonicu. Pismo je upućeno na adresu 18 novinskih uredništava i izdavačkih kuća, raznih društava i 62 istaknute crkve, znanstvenih i političkih osoba, uglavnom iz Hrvatske. Prema raspoloživoj dokumentaciji u ovoj akciji sakupljeno je 1200 dinara i 105 knjiga, kao i nekoliko pretplata na dnevne novine i časopise. Vrijedno je spomenuti doprinos od po 200 dinara koje su uplatili mons. dr. **Alojzije Stepinac**, zagrebački nadbiskup i hrvatski metropolit, mons. dr. **Ivan Savić**, biskup vrhbosanski, dr. **Srđan Budisavljević**, ministar iz Beograda, i po 100 dinara mons. **Pavao Butorac**, biskup kotorski, generalni direktor Lloyda Dubrovnik **Božo Banac**, predsjednik HRS-a Zagreb **Alojz Pečnik**. Najviše knjiga darovala je Jadranska straža iz Splita i Tivta - 31, zatim društvo Sv. Jeronima iz Zagreba - 25, urednik Zagrebačke biblioteke dr. **Nikola Andrić** - 19. Društvo je pred nastupajući II. svjetski rat organiziralo sakupljanje priloga za kupovinu radio aparata.

Bogatu glazbenu i kazališnu djelatnost, nakon II. svjetskog rata, nastavila su novoosnovana društva u Donjoj i Gornjoj Lastvi.

Andelko Stjepčević

Ljudevit Gaj (1809.-1872.), po kojemu je Društvo dobilo ime, hrvatski je preporoditelj, književnik, političar (zastupnik u Hrvatskom Saboru) te tvorac ilirizma i vođa hrvatskog narodnog preporoda

njice Vatrogasnog društva)

- Kotoru 29. lipnja 1936. god. (Bokeljska noć)

- Dubrovniku 2. kolovoza 1936. (Koncert u zajednici s Hrvatskim pjevačkim društvom „Tomislav“ iz Škaljara)

- Donjoj Lastvi 5. siječnja 1938. god. (Zabava)

kotorskoj, kao što su: HPD „Zvonimir“ - Muo, HPD „Tomislav“ i „Sastanak“ - Škaljari, HTD „Napredak“ - Gornja Lastva, Prosvjetno društvo „Slavuj“ - Tivat, pjevačko društvo „Jadran“ - Tivat, mjesno prosvjetno društvo „Jugoslavenski dom“ i druga

A PRIRODU OD ZAGAĐIVANJA!

Iz prošlosti Boke

Prčanjnska kapetanska obitelj Florio

■ *Povijest prčanjskoga brodarstva nezaobilazno je poglavlje iz pomorske prošlosti istočnoga Jadrana. Proučavanje djelovanja prčanjskih obitelji i njihovih zaslužnika stoga je uvijek otvoreno i nikada dovoljno obrađeno istraživačko pitanje koje zavrijeđuje pozornost proučavatelja svekolikih sastavnica iz povijesti Boke* ■

Piše: Dr. sc. Lovorka Čoralić

Bokeljsko naselje Prčanj iznjedrilo je tijekom prošlosti brojne kapetanske, brodovlasničke i trgovačke obitelji koje su imala iznimno zapažen udio u pomorskoj privredi na Jadranu. Uz čuvene rodove **Beskuća**, **Đurović**, **Luković**, **Verona**, **Sbutega** i druge, obitelj **Florio** drži se jednim od najuglednijih prčanjskih pomorskih rodova.

Prema obiteljskoj predaji, isprva su nazivani hrvatskim oblikom **Cvietić** (**Cvietković**). U XVI. stoljeću jedan ogranak iseljava u Mletke, ondje talijanizira prezime u Florio te se potom s novim prezimenom vraća u Boku. Poput drugih bokeljskih obitelji usmjerenih na pomorstvo i trgovinu, i članovi obitelji Florio razvili su nakon prestanka mletačko-turskih ratova na ovom prostoru (od XVIII. stoljeća) razgranatu pomorsko-trgovačku aktivnost diljem Jadrana, Sredozemlja i Levanta.

Tijekom posljednjega stoljeća uključenosti Boke u sastav Prevedre Republike, prčanjski brodari i trgovci najučestalije su povezani s Mlecima. Ondje su činili brojnu i gospodarski snažnu skupinu unutar zajednice hrvatskog prekojadranskog iseljeništa. Brojni članovi obitelji Florio djelovali su u Mlecima samo privremeno, najčešće u sklopu opsežne i diljem vodećih svjetskih luka razgranate pomorsko-trgovačke aktivnosti. Neki su, zastupajući obitelj, ostajali cijeli niz godina, uključujući se u sve sa-

stavnice javnoga života grada na lagunama.

Na osnovi vrela iz Arhiva bratovštine Sv. Jurja i Tripuna (*Scuola degli Schiavoni*) razvidno je da su odvjetci roda Florio tijekom XVIII. i XIX. stoljeća bili izrazito djelatni članovi te hrvatske nacionalne udruge, obnašajući u njoj vodeće upravne službe.

U prvoj polovici XVIII. stoljeća učestalije se kao članovi bratovštine iseljenih Hrvata spominju **Ilija**, **Paskval** i njegov sin **Marko**, dočim se tijekom druge polovice istoga stoljeća izdvajaju **Ivan** (vikar i pisar u bratovštini), **Matija** (vikar, dekan, zamjenik predstojnika udruge), **Petar** (dekan, pisar, sindik, vikar), **Juraj Gasparov**, **Filip Blažev** i drugi.

Nakon propasti Mletačke Republike većina članova obitelji Florio premješta težište svoje gospodarske djelatnosti iz Mletaka u Trst. Istodobno, sve više šireći poduzetničke poslove, postaju (uz obitelj Verona) najjača prčanjska broderska obitelj. Obitelj je u vlasništvu i suvlasništvu posjedovala jedrenjake duge i obalne plovidbe za održavanje stalnih trgovačkih veza sa vodećim europskim lukama.

Tijekom XIX. stoljeća obitelj je dala nekoliko istaknutih pojedinaca. Prvi od njih je slikar **Mihovil** (1794.–1864.), svećenik na Prčanju, apostolski protonotar, pristaša Ilirskog pokreta i suradnik hrvatskih preporoditelja Ljudevita Gaja i Ivana Kukuljevića Sackinskog. Amaterski se ba-

vio likovnom umjetnošću i književnošću. Njegovi slikarski uratci osrednje su kvalitete i isključivo vezani uz vjersku tematiku (platno „Sv. Petar s ključem i pijetlom“, pinakoteka župne crkve u Prčanju; oltarne pale sv. Jurja u Bogdašićima i sv. Roka u Lepetanima). Pisao je epigrame i elegije, a u rukopisu je ostavio studiju o crkvi sv. Tome u Prčanju i životopis kotorskoga biskupa Marka Antuna Gregorine.

U vojno-pomorskoj službi vodeće ime obitelji Florio u XIX. stoljeću zasigurno je **Marko Eugen** (1820.–1906.). Kao poručnik austrijske ratne flote sudjelovao je 1848. godine, zajedno s bratom **Antunom**, u pomorskoj blokadi Venecije. Godine 1864. istaknuo se u bitci kraj Helgolanda, a kao zapovjednik austrijske korvete „Erzherzog Friedrich“ ušao je u stožer čuvenog austrijskog admirala W. Tegetthoffa i sudjelovao 1866. godine u viškoj bitci između austrijske i talijanske ratne mornarice. Za iskazane zasluge, a na prijedlog admirala Tegetthoffa, austrijski car odlikovao ga je Leopoldovim redom za hrabrost. Godine 1880. dodijeljeno mu je nasljedno austrijsko viteštvo. Umirovljen je 1889. u činu kapetana bojnog broda te je tom prigodom promaknut u čin kontraadmirala.

Od 1840-tih godina, kada je kriza brodarstva u velikoj mjeri zahvatila i bokeljske gradove, brojni bokeljski pomorci i kapetani nalazili su

zaposlenje u službi parobrodarskog društva „Austrijski Lloyd“. Među prvim Bokeljima spomenutim u Lloydovoj službi bio je **Marko Blaž Florio** (od oko 1840. god.), zaslužan za uspostavljanje prvih parobrodarskih veza za Levant, Indiju, Kinu i Japan. Jedan je od prvih Lloydovih nautičkih inspektora, a 1851. godine spasio je od opasnog nasukanja u Dardanelima slavni brigantin „Splendido“ prčanjskog kapetana Ive Visina.

U razdoblju od sredine do 70-tih godina XIX. stoljeća načinom kapitala i poduzetničkim djelovanjem izdvajaju se **Stanislav**, **Ilija** i **Tripo Florio**, nastanjeni u Trstu. Poslovno udruženje obitelji Florio i Visin imalo je 1860. godine šest velikih brodova (putnički luksuzni jedrenjak, navu „Libertas“, barkove „Neptun“, „Kolumbus“, „Milinka“ i „Ljubinka“), a 1871.–1872. godine nabavljena su i tri čelična parobroda: „Narento“, „Risano“ i „Timavo“. Zajedno s kapetanom **Mihom Vučetićem** iz Baošića osnovali su 1871. godine u Trstu parobrodarsko društvo „Adria“, koje je – ne mogavši izdržati konkurenciju Lloyda – 1878. godine bilo prisiljeno prekinuti djelovanje.

Na posljatku, među istaknutijim članovima obitelji u drugoj polovici XIX. stoljeća, potrebno je spomenuti kapetana **Aleksandra**, koji je 1865. godine nastradao kao zapovjednik brigantina „Irene“ prigodom havarije na Crnomu moru.

Marko Florio, admiral austrijske ratne mornarice

Salon obiteljske kuće Florio

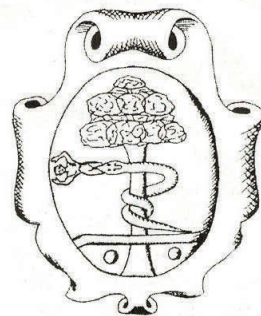
Jedrenjaci obitelji Florio-Visin iz Prčanja (Pomorski muzej Crne Gore – Kotor)

Austrijska korveta
„Erzherzog Friedrich“

Pomorska bratstva u Boki

Bratstvo Ivanović

Grb Ivanovića

■ Pomorsko bratstvo Ivanović doselilo u Dobrotu u prvj sredinom XVI stoljeća. U razdoblju XVIII.–XX. st. Ivanovići su dali 69 pomoraca, od čega 47 kapetana. U XVIII. st. imali su 28, a u XIX. st. 24 broda. Braća Marko i Jozo Ivanović ispicali su najslavnije stranice dobrotske pomorske povijesti ■

U sjevernom dijelu Dobrote u Boki kotorskoj oko crkve sv. Eustahija naselilo se bratstvo Ivanović, obitelj poznatih brodovlasnika, trgovaca, dobrotvora, uglednika pri crkvenim krugovima te boraca protiv gusara. Rodoslovno stablo ovog slavnog bratstva počinje

gantina, 4 pulake i 14 pjelega). Pri popisu kuća 1808. u doba Napoleonove okupacije imaju 8 kuća u Dobroti, među kojima 2 velike palače iz XVIII. st., a 1840. kada je Austrija ustrojila zemljišnik, imali su 24 kuće (2 palače, 7 dvokatnih, 14 jednokatnih i 1 prizemnu kuću).

u mletačko-turskom ratu u vrijeme mletačkog pokušaja osvajanja Bara i Ulcinja 1717–18. s tartanom „Santissimo Crocefisso“ s 20 članova posade, 6 topova i 8 bacača kame- na. Oba brata su dobili posebnu zahvalnicu 1719. od izvanrednog providura Marina da Molina za hrabro držanje u ovoj operaciji.

Luci Ivanoviću iz Dobrote od Buke Kotorske“. Portret Luke Ivanovića čuva se u crkvi sv. Jurja i Tripuna u Veneciji. Njegov posljednji izravni potomak, conte Ivo Ivanović, umro je 1966. u Veneciji.

Marko Lukin Ivanović (1726.–1756.)

Sin Luke Petrova Ivanovića, pomorski kapetan. Istakao se posebno u borbama s gusarima. On je sa svojim bratom Jozom ispicao najslavnije stranice dobrotske pomorske povijesti. Bilo je to u travnju 1751., sa svojom tartanom „Santissimo Crocefisso“ kre-

Luka Petrov Ivanović (1696.–1759.)

Brat Mata Petrova Ivanovića, pomorski kapetan i brodovlasnik, veliki trgovac sa svojim tartanama. S dukalom dužda Francesca Loredana od 29.12.1753. za osobite zasluge u borbi protiv gusara, njemu i svim njegovim nasljednicima dodijeljen je naslov grofa (conte-a). Za ovo odličje i

nuo je iz Dobrote prema Grčkoj, preuzeti teret sira za Veneciju, ali je na povratku napadnut u blizini grčke luke Patrasa. U neravnopravnoj borbi, iako ranjen po licu, prisilio je napadače na uzmicanje. Tripolitanski gusar imao je 200 mornara i 16 topova, a Marko samo 19 mornara s 8 topova. Na zamolbu Ivanovića za odličje, Petar Grimani izdao je dukal 19.06.1751. kojim je kapetan Marko dobio titulu kavalira (viteza).

Jedna od dvije palače Ivanovića (Ljuta kod Kotora)

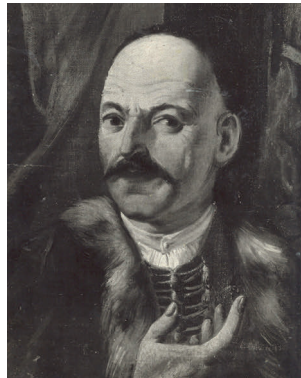
1550. godine. Već se 1694. god. bilježe kao članovi Bratovštine bokeljskih pomoraca sv. Jurja i Tripuna u Veneciji među kojima je bilo 8 predstojnika Bratovštine. U tijeku 230 godina Dobrotske općine (1717.–1947.) iz ovog bratstva birano je 9 načelnika općine, najviše poslije Kamenarovića (10), što svjedoči koliki je bio ugled Ivanovića u Dobroti.

U tijeku XVIII.–XX. st. iznjedrili su 69 pomoraca: 47 kapetana, 1 poručnika i 21 mornara. U XVIII. st. imali su 28 brodova, 10 velikih tartana s kojima su trgovali u albanskim i talijanskim lukama sve do Venecije, a u XIX. st. su posjedovali 24 broda (6 bri-

Njihova trgovačka djelatnost odvijala se na relaciji Grčka–Albanija–Venecija. U Draču su u drugoj polovici XVIII. st. imali zajedno s Tripkovićima poduzeće za izvoz duhana. Iznimno su puno trgovali sirom iz Grčke za Veneciju.

Mato Petrov Ivanović (kraj XVII. i poč. XVIII. st.)

Pomorski kapetan i junak na glasu. Za svoje velike zasluge u borbama s gusarima postao je vitez sv. Marka. Kolajna njegovog kavalijerata težila je 300 cekina. Opjevao ga je Andrija Kačić u „Razgovoru ugodnom“. Sa svojim bratom Lukom sudjelovao je

stečeni feud platio je mletačkoj blagajni pristojbu 1200 zlatnih cekina. Ova dodjela naslova „conte“ proširena je 12.8.1756. i na njegovu braću Rafaela i Mata. Andrija Kačić posvetio je 1759. Luki Ivanoviću svoje drugo izdanje „Razgovora ugodnog“ naslovljeno „Prisvitlom gosp. Knezu

ISPRAVKA: U Glasniku br. 17 u prilogu „Bratstvo Dabinović“ na str. 48 ispod podnaslova „Božo Antonov Dabinović (1924.–1999.)“ piše: „Brodovlasnik, sin Tihomira Špirova Dabinovića“, a treba da stoji: „sin dr. Antona Stijepova Dabinovića“. Izvinjavamo se čitateljima zbog pogreške.

ČUVAJMO ŠUME OD POŽARA

**Jozo Lukin Ivanović
(1729.–1777.)**

Pomorski kapetan, brat Marka Lukina Ivanovića. U želji osvetiti se kapetanu Marku za pretrpljeni poraz, turski pirati su iznenada napali oba brata Ivanovića u pirejskoj luci (Grčka) 19.4.1756. god. Veliki turski šambek pod zapovjedništvom Reisa Hadži Ibrahima s 360 ljudi posade i 40 topova doplovio je iz Tripolija, dok je tartana kap. Jozina krcala teret u Pireju. Tartana je imala 40 mornara i 8 topova. U pomoć bratu Jozu doplovio je kapetan Marko s drugom tartanom jer se našao u blizini. Šambek je prvi otvorio vatru i pirat Hadži Ibrahim je pozvao Marka na predaju, na što mu je ovaj odgovorio pucanjem iz džerfardara i ubio ga. Razjareni Turci nasrnuli su još žešće, pa je Marko pogođen preminuo. Borba je trajala nekoliko sati. Šambek je bio dug 110 noga (oko 33 m) i pod nezgodnim udarcima vjetera bio je bačen na plićak, pa se nagnuo i nasukao, te mu je topništvo postalo neupotrebljivo. Topovi s dobrotskih tartana teško su oštetili šambek. Na šambeku je poginulo preko 300 ljudi, dok su dobroćani imali 9 poginulih i petoro ranjenih. Nakon što su uzeli ratne trofeje koji se čuvaju u crkvi sv. Eustahija u Dobroti (alaj barjak s krme šambeka i čalma koju je Hadži Ibrahim nosio na glavi), oslobodili osam robova sa šambeka, pokopali kapetana Marka u katedrali u Ateni i zapalili šambek, kapetan Jozo je sa svojim Dobročanima krenuo u Veneciju, gdje ga je dužd Francesco Loredano imenovao kavalirom sv. Marka. Svi sudionici ovoga boja dobili su zlatnu medalju od 6 cekina, a otac braće Marka i Joza, kapetan Luka Ivanović, dobio je zlatnu medalju od 80 cekina „zato što je rodio takve junake“.

Još je i suvremenik događaja, župnik crkve sv. Eustahija u Dobroti don Ivan Antun Nenadić u 1032 stiha opisao ovaj događaj na hrvatskom jeziku i tiskao knjižicu u Veneciji 1757. pod naslovom „Šambek satarisan božjom pomoću“, a talijanski slikar Vincencio Cillone je s dva platna, koja se čuvaju u Pomorskom muzeju u Kotoru, prikazao oba sukoba.

Bitka tartane braće Ivanović protiv turskih gusara kod Pireja 1756. (Pomorski muzej Crne Gore – Kotor)

Kap. Jozo Ivanović bio je mecena Dobrote. Nabavio je skupocjeni veliki mramorni oltar od sedam vrsta mramora za 500 zlatnih cekina za crkvu sv. Eustahija u Dobroti. Podigao je veliki bočni oltar u toj crkvi, na kojemu je smjestio veliko drveno raspelo (204 × 187 cm), rad splitskog drvo-rezbara Jurja Petrovića iz 1450., a koje je preneseno iz stare srednjovjekovne dobrotске crkve Sv. Križa.

Mons. Gracijla Antunov Ivanović (1903.–1983.)

Apostolski administrator Kotorске biskupije, rođen u poznatoj pomorskoj obitelji. Osnovno školovanje završio je u Dobroti, gimnaziju u Kotoru, a bogosloviju od 1922. do 1926. na teološkom fakultetu u Ljubljani i franjevačkoj teologiji u Dubrovniku. Za svećenika je zaređen 1926. i cijelo vrijeme do smrti služio je kao župnik crkve sv. Eustahija u Dobroti, iako je 1950. imenovan upraviteljem Kotorске biskupije. Vjernici su ga doživljavali ne samo kao

čovjeka duboke meditacije i molitve nego upravo kao autentičnog asketa i mistika.

Ivanović je ušao u hrvatsku književnost svojim brojnim zapaženim ogledima sa soci-

jalnom i religijoznom problematikom koje je objavljivao u „Hrvatskoj prosvjeti“ od 1926. do 1940. god. Skupio je od dobrotskih pomoraca dragocjenu zbirku pjesama o pomorstvu. S talijanskog je preveo „Stihove“ svoje sumještanke Ane Marije Marović, utemeljiteljice odgojnog zavoda za posrnule djevojke u Veneciji, koja je tamo i umrla na glasu svetosti.

Kada je navršio 75 godina života podnio je ostavku sv. Ocu na upravu biskupijom. Kako mu je kuća bila teško oštećena u potresu 1979., našao je sklonište kod obližnjih sestara franjevki koje su ga njegovale sve do njegove smrti, 20.8.1983. god.

**Ivan Antonov Ivanović
(1905.–1982.)**

Brat mons. Gracije Ivanovića, kapetan bojnog broda. Pomorsku školu završio je u Kotoru 1922., a 1926. Pomorsku vojnu akademiju u Dubrovniku. Po završenoj vojnoj akademiji bio je na dužnosti časnika, a od 1938. do 1941. nastavnik. Za vrijeme II. svjetskog rata bio je interniran, a kasnije zatvoren. Od 1946. do 1956. bio je nastavnik navigacije na spomenutoj Akademiji.

Kao umirovljenik, na poziv pomorskog poduzeća „Jugooceanija“ iz Kotora, preuzima zapovjedništvo na njezinim brodovima do veljače 1964. Izabran je za profesora terestričke i astronomske navigacije na Višoj pomorskoj školi u Kotoru. Autor je udžbenika „Terestrička navigacija“ koju je izdao Hidrografski institut JRM 1958. god., čime je dao veliki doprinos siromašnoj literaturi na hrvatskom jeziku.

Izuzetan stručnjak i pedagog, vojnik po ponašanju i shvaćanju obaveza, točan i odmjeran, glavne su karakteristike po kojima će se on dugo pamtili.

Danas u Dobroti nema više Ivanovića jer su se malobrojni potomci davno iselili. U Kotoru žive njihovi izravni potomci, Eugen i Ivan Ivanović.

Antun Tomić

A PRIRODU OD ZAGAĐIVANJA!

Zarazne bolesti u XVIII. stoljeću

■ U svjetlu najnovije opasnosti po zdravlje ljudi u svijetu, to jest ptičje gripe, ovaj put je odabran dokument koji upravo tretira temu zarazne bolesti ■

Dokument je, naime, izvučen iz volumena 96. fonda Upravno-politički spisi izvanrednih providura Mletačke Republike u kojemu se gotovo jedna trećina svih dokumenata odnosi na zaraznu bolest koja se pojavila u Crnici. To je mjesto u dijelu Stare Crne Gore koji je graničio s Mletačkom Albanijom (tako se tada nazivala administrativna ob-

last koja je obuhvaćala Boku Kotorsku i Albaniju) kod Paštrovića, kao i u Podgorici i Nikšiću. Ovaj volumen je arhivistički obradila (regesta i analitički indeks) mr. Vesna Vičević. Spomenuta zarazna bolest je navedena kao „peste“ (kuga) samo u par dokumenata, dok se većinom navodi kao „neka zarazna bolest“. Iz „detaljnih izvoštaja liječnika“ (stranice 201, 201/t, 213, 213/t i

268 ovog volumena) se ne spominje ime bolesti, ali se navodi se kako se ona manifestira „vrtoglavicom, jakim bolovima u udovima i oteklinama na vratu (limfne žlijezde?)“.

Ono što je iznimno zanimljivo u cijelom ovom volumenu zapravo su rigorozne sanitetske mjere koje se poduzimaju protiv miješanja stanovnika s ove strane i onih iz Crne Gore u cilju sprječava-

nja širenja bolesti među stanovništvom priobalnog dijela. Ovaj dokument je izraziti primjer takvih mjera kada se čak i Vladići crnogorskom ne dopušta prelazak granice usprkos njegovom protivljenju i žalbi mletačkim vlastima.

Slijedi prijepis i prijevod dokumenta koji nosi signaturu UPM XCVI-64.

Joško Katelan
Borislav Jovanović

Prijepis:*

Il/ustrissi/mo E/ccellentissi/mo Sig/no/r Pad/ro/n Col/endissi/mo
P/ri/mo Mag/gi/o 1767 Recepisse

marti di disera agli 21 Corente Comparese improvviso il vescovo di monte negro per via della strada di maine, Sapendo io che nel suo Convento ogni giorno vengono quei da Cerniza me parso proprio di farli dire per via di un Giudice di questo confine, e un abate del Convento, quanto non ha libero pasaporto di V/ostra/ E/ccellenza/.

Per ogeto della rigorosa materia di Sanita che si contenta di retrocedere sudietro stante io non li poso permettere questa visita, oltre piu che e stato conosiuto un prete di cerniza nella sua comp/ag/n/i/a Al Convento di S/an/ nicolo di Gradista, gli ho fato replicatam/ent/e dire che senza ritardo si contenti retrocedere sudietro Così fece subito la matina seguente li 22 corente parti, ma per quanto che ho rilevato, vora fare le sue doglianze contro di me apreso V/ostra/ E/ccellenza/ e apreso E/ccellentissimo Sig/no/r pr/ove/d/ito/r Gene/ra/l perche non lo lasiato in liberta di fare sua visita secondo il suo Genio, succedendo che questo prelato faci qualche doglianza apreso V/ostra/ E/ccellenza/ ho apreso E/ccellentissimo Sig/no/r pr/ove/d/ito/r Gene/ra/l suplico V/ostra/ E/ccellenza/ della sua vera protezione stante che ho inteso sempre far il mio dovere, nella tenuta di Cerniza sostengono li loro suditi che quei morti non sono morti di altra malataia che /jedna riječ uništenog teksta/ mal naturale, ma pero anche loro stano con grande

Il/ustrissi/mo E/ccellentissi/mo Sig/no/r Lorenzo Paruta
Pr/ove/d/ito/r Estr/aor/d/ina/r/i/o di Cattaro et Albania

con grande riguardo et aspetano luna nova perche loro dicono che nel cambiarsi la luna e nei quarti di medema fa il suo moto il male medesimo non mancherò stare atento perche rilevando qualche novità per rasenare A/lla/ V/ostra/ E/ccellenza/ da questa parte del confine si fano ogni giorno continue visi(te) e si dano piu vigorosi ordini per la Gelosa materia di salu(te), e dal altra parte dei monti verso centro di pastrovichio si rileva continue clandestine introduzioni di montenegri(ni) con biade e altri viveri, Io con li Giudici di questo Comune li ho protestato piu volte ma vedo che so(no) tanto ubidenti, e che nula ascoltano ne giudici n(e) loro protesti rassegnò A/lla/ V/ostra/ E/ccellenza/ perche li serva lume e al adempimento del dover mio E

Con profondo inchino bacio le venerate vesti di V/ostra/ (E/ccellenza/)

C/astel/ di /Lastua li 23 Ap/ri/le 1767

Um/illissi/mo d/evotissi/mo e (o/bedientissi/mo Se/rvitor/e)
piero Xifcovich: C/apitan/ T/enente/

Prijevod:

Presvijetlom, preuzvišenom gospodinu i mnogo poštovanom gospodaru

Primljeno prvog svibnja 1767. godine

U utorak navečer 21. tekućeg mjeseca pojavio se iznenada Vladika crnogorski putom od Maina. Znajući kako u njegov manastir svakodnevno dolaze oni iz Crmnice, učinilo mi se zgodnim priopćiti mu preko jednog Sude s ove granice, i preko kaluđera iz manastira, da nema slobodan prolaz po zapovijedi Vaše Preuzvišenosti.

Zbog rigoroznih sanitetskih mjera neka se izvoli odmah vratiti nazad, jer mu ja ne mogu dopustiti ovu posjetu, pogotovu što je u njegovoj pratnji bio i jedan pop iz Crmnice. U manastiru Svetog Nikole u Gradištima, nekoliko puta sam mu rekao neka se bez odlaganja izvoli vratiti nazad. To je i uradio sljedeće jutro, 22. tekućeg kada je otišao, ali kako sam saznao, želi se žaliti na mene kod Vaše Preuzvišenosti i kod Preuzvišenog gospodina Generalnog providura, jer mu nisam dopustio posjet po njegovu nahodanju. Ukoliko se dogodi da se ovaj crkveni velikodostojnik bude požalio na mene kod Vaše Preuzvišenosti i kod Preuzvišenog gospodina Generalnog providura, molim Vašu Preuzvišenost nek me zaštititi, budući ja nisam nikada odbio izvršavati svoju dužnost. Na teritoriju Crmnice, kako tvrde njezini stanovnici, oni koji su umrli, nisu umrli od druge bolesti već /jedna riječ uništenog teksta/ prirodnom smrću.

Presvijetlom, preuzvišenom gospodinu Lorencu Paruta
Izvanrednom providuru Kotora i Albanije

Međutim, i oni s velikom nadom očekuju mlad mjesec, jer po njihovim riječima prilikom svojih mijena i četvrtina, mjesec otklanja bolest. Neću prestati biti obazriv kako bih mogao Vašoj Preuzvišenosti javiti novosti. S ove strane granice obavljaju se svakodnevni pregledi i daju se vrlo stroge zapovijedi koje se tiču osjetljivog pitanja u vezi zdravlja. Sa druge strane planine prema središtu Paštrovića zapažaju se stalni potajni upadi Crnogoraca sa žitaricama i drugim živžnim namirnicama. Ja sam im sa Sudama ove Komune prigovarao više puta, ali vidim kako su toliko „poslušni“, pa ne slušaju ni Sude ni njihove prigovore, te Vas o tome izvještavam, jer služim Vašoj svjetlosti i ispunjavam svoju dužnost.

S dubokim naklonom ljubim presvijetle skute Vaše Preuzvišenosti

Kastel Lastva, 23. travnja 1767.

Vrlo ponizni, odani i (poslušni sluga)
Petar Živković, (kapetan odreda sanitetske straže)

*Budući je dokument djelomično oštećen, u obliku zagradama su intervencije autora.

Boka kotorska i Crna Gora 1785. (conte Tripo Smecia)

Bokeški govor minulih vremena

Tako smo nekad zborili

FEŠTA – svečanost, proslava, veselje. „Danas ti je velika vešta, cijeli grad je u bandijere, a svira i mužika.“ Danas ti ne rabotamo, jer je fešta.“

FETA – kriška, komad. „Okini dvije fete kruva.“ „Uzmi koju fetu pršuta i malo sira.“

FINESTRIN – prozorčić. „Zatvori taj finestrin i banj.“ „Stavila sam škuru koltrinu na finestrin, da me ne kuriozaju iz gornje kuće.“

FIŠĆAT – zviždati. „Esi li se parićala, čuješ li da fišća.“ „Fišća se meni što on zbori.“ „Fišća vapor, pozdravlja kapo rodno mjesto.“

FRITULE – uštipci. „Fritule mi činimo samo za Badnji dan.“ „Nijesu mi se još nadigle fritule pa ih još ne mogu prigat.“

FRUŠTA – prut, šiba. „Uzmi fruštu, pa mu daj dvije, odma će se kalmat.“ „Frušta je iz raja izašla.“

ISPAŠTROČAT – loše napraviti. „Počela sam pituravat pa sam sve ispaštroćala.“ „Da sam znala kako će mi ovu kamaru ispaštroćat, ne bi ga nikada zvala.“

IŠEMPIAT – izluditi, poblesaviti. „Od muke će išempiat.“ „Išempiao je od đelozije.“

KALAT – spustiti, skinuti, gubiti na težini. „Kalaj čudo vas zadesilo, ali ne vidite ribu.“ „U zadnje je vrijeme dobro kalala, ima 44 kila.“ „Kalaj mi sa šufita one reste luka e je sad toplo da ne proklija.“

KALETA – mala ulica, uličica. „Stojim tu u onu kaletu blizu Svete Ozane.“ „S onom kaletom blizu Sabljica možeš izać na novi put.“

KONTAT – računati, računati na nešto ili na nekoga, nadati se nečemu. „Kontaj na mene, sve što budem mogao učinjet ću, jer ti to meritaš.“ Kontaj ako ćeš do zore, ali to ti je tako.“ „Kontala je da će je uzet za ženu, ma bogami se prevarila.“

LORKO – duh, strašilo. „Lorko se prezentaje po noći.“ „Lorko, pričali su da se prezentaje na stare kuće.“

LUMBRELA – kišobran. „Uzmi lumbrelu jer je kiša.“ „Lumbrela ti je u portik.“

LUŠTRAT – izglacati, fig. spolno općiti. „Luštraj tu pošadu i štivaj je u škatulu.“ „Zna se ta dobro luštravat.“

MAĆA – mrlja, bolest. „Ima maću na pluća.“ „Može maća panut na voće i na čeljad.“

MARKAT – tržnica. Zabilježeno i *merkat*. „Moram odit pod markat da kupim dva košeta mesa i malo verdura.“ „Bila sam na markat da kupim škoraneca.“

(Iz knjige „Romanizmi u Crnoj Gori – jugoistočni dio Boke Kotorske“, autorice Vesne Lipovac Radulović)

Petar Gračanin, naš najpoznatiji modelar, preko 30 godina izrađuje razne modele jedrenjaka

Modelar – zaljubljenik mora

■ Iako je kratko bio pomorac, brodovi su mu opsesija. Baveći se više od 30 godina modelarstvom kroz njegove ruke prošli su svi modeli jedrenjaka koji su plovili Mediteranom. Oživio je sve njih i udahnuo im dušu. Mnogi vrijedni primjerci krase vitrine muzeja, privatnih kolekcionara, mnogih državnika, tvrtki... Pomorstvo Boke kroz stoljeća nalazi se u njegovom skromnom stambenom prostoru. Kad bi bilo razumijevanja mogao bi to biti stalni izložbeni postav negdje u povijesnoj gradskoj jezgri Kotora ■

Petar Gračanin rođen je 1941. godine u Kotoru. Od 1955. do 1958. godine izučava grafički zanat i tada pokazuje veliku sklonost prema grafičkom dizajnu i tisku. Zbog nemogućnosti da riješi stambeno pitanje, 1973. godine odlazi na more, a za vrijeme boravka na kopnu počinje se baviti medalarstvom.

U suradnji s Pomorskim muzejom Kotor 1974. god. izradio je rekonstrukciju modela broda „Bokeški šambek“, kojega je ubrzo Vlade Crne Gore darovala ruskom predsjedniku Solimenceu.

Pomorski muzej mu omogućuje 1978. godine organizaciju prve izložbe, a kasnije

izlaže u sklopu izložbi muzeja u Beogradu „Zimske čarolije“ i u Baru. Zatim slijede samostalne izložbe: Dubrovnik 1982 god, Centar za kulturu 1983 god. nakon obnove od posljedica katastrofalnog potresa 1979. god. u Budvi 1984. god, za vrijeme održavanja seminara „Zaštita Jadrana“, Herceg Novi tri puta, Budva dva puta, Podgorica, Bijelo Polje, Užice, Prijepolje itd. Posljednju samostalnu izložbu imao je povodom manifestacije „Obala Kamelije“ 1996. god. Osim samostalnih izložbi, imao je i 6 izložbi kao član Udruženja likovnih i primijenjenih umjetnika Kotora, i to u Kotoru i Tivtu.

U suradnji s Vladom Crne

Gračanin s jednim od svojih modela jedrenjaka

Gore 1999. god sudjeluje s dva modela jedrenjaka u Lisabonu na EXPO izložbi.

Do sada je izradio 60 raznih tipova brodova i to: bokeški

šambek, brik Splendido kap. Iva Visina iz Prčnja, Kolumbova flota Santa Marija, Ninja i Pinta, razni brigantini, barkovi, galije, tartane, galijuni, nave, džunke, karake, karavele, fregate, brik škune, itd. Ističu se svojom originalnošću model jedrenjaka „Sirena i fregata „Le Flor“, „Essex“, „Santisima Madre“

Inače, Gračanin sve modele radi isključivo u domaćoj radinosti, u jednom dijelu podruma, i to u ne baš prikladnim uvjetima. Teško dolazi do raznih boja, furnira, kvalitetnog konca i drveta, a sve sitne dijelove i topove izrađuje ručno. Posebno je savladao tehniku izrade jedara i patine.

Već 12 godina njegov model jedrenjaka „Cuter“ dodjeljuje se najuspješnijem na festivalu „Kazališta za djecu“ u Kotoru.

Svi modeli se rade u razmjeri, po postojećim nacrtima i u svakom detalju su vjerne replike jedrenjaka koji su nekada plovili morima.

Rimska liburna

Turska tartana

Bokeljski šambek

Dubrovačka nava

ČUVAJMO ŠUME OD POŽARA

Hommage uskotračnoj željeznici u Boki kotorskoj

Bokeški voz

■ *Emisija pod naslovom „Bokeški voz“ izvorno je emitirana na kotorskom „Skala radiju“ 1. studenog 2005. u okviru prepoznatljivog broadcasta „Lutajući Bokelj“, čiji je autor i voditelj Nikola Malović. Radijski „Lutajući Bokelj“ s više od 1500 javljanja u eteru nedavno je nagrađen međunarodnom nagradom za radijsku reportažu Interfer 2005. Malović je za „Hrvatski glasnik“ sam prilagodio svoj radijski prilog pisanoj formi, koju ovdje u cjelosti objavljujemo* ■

Proučavajući željezničke karte stare Jugoslavije, **Josip Weber** došao je do zanimljivih podataka vezanih za povijest željeznice. Tada je dobio i prva saznanja o željeznici u Boki kotorskoj. Kad ga je put nanio u Herceg-Novi, posjetio je staru stanicu na Škveru. U njoj su tada bile trgovine, turistička agencija i jedan kafić. Stari konobar iz tog caffea dao mu je prve informacije o željeznici u Boki. Taj „kamarjer“ bio je prepun priča i anegdota. Na kraju je ipak priznao, kroz suze, kako je ukidanjem pruge cijela Boka izgubila dio sebe. Nakon tog razgovora, Josip Veber je obišao staru trasu pruge do Zelenike, a kasnije i do Sutorine. Imao je dojam, kako voli reći, kako će se odnekud čuti pisak parnjače.

Malović: *Krenimo s kraja. Datum 28. VI. 1969. bio je po mnogo čemu značajan?*

Weber: Da, toga je dana u Igalu, Herceg-Novi i Zeleniku došao posljednji vlak i, na žalost, vratio se prazan. Radilo se o jednostranoj odluci upravnog odbora ŽTO Sarajevo, vjerojatno nekih tada politički važnih pojedinaca, koji su sve uskotračne pruge, ne samo ovu, nego i po Bosni, proglasili nerentabilnim. No, da se je trasa stare pruge mogla iskoristiti pokazuje jedan uspješan primjer trase Nikšić–Titograd (danas Nikšić–Podgorica). Pruga je izgrađena 1947. a, 1948. puštena u promet; 1964. trasa je proširena i umjesto uskog, napravljen je normalni kolosjek. To, na ža-

O priređivaču fotomonografije

Josip Weber rođen je 1968. u Pančevu.

Diplomirao je na beogradskom Prirodno-matematičkom fakultetu, na smjeru geografija i turizam – s najvišom ocjenom. Realizirao je razne TV emisije i dokumentarne filmove o temi željeznice, obrazovanja i kulture. Suraduje s upravama mnogih domaćih i svjetskih željeznica. Osnivač je i predsjednik Kluba ljubitelja željeznice u Pančevu. Jedan je od osnivača i Vojvodanskog željezničarskog društva.

Fotomonografiju „Željeznica u Boki Kotorskoj (1901-1968)“ radio je punih 20 godina. Povod za objavljivanje bio je jubilej 100 godina pruge Gabela–Uskoplje–Zelenika. Prikupljao je arhivsku građu iz željezničkih muzeja Beča, Budimpešte, Ljubljane, Zagreba, Beograda, kao i vojnog arhiva iz Beča i gradskih arhiva u Sarajevu, Dubrovniku i Herceg-Novom.

Nema stalno mjesto boravka; tijekom godine boravi u Herceg-Novom, Beogradu, Pančevu, Novom Sadu i Kranju.

lost, nije urađeno na ovim prostorima, ali moram napo-

tadašnje su vlasti mislile kako će svi putnici gravitirati Baru.

com, tako da su tadašnji političari računali kako je ljudima mnogo bliže doći do Bara, pa otud vlakom, za 7–8 sati do Beograda...

Malović: *Špekulira se i kako su ljudi razočarani ukidanjem Bokeljskog vlaka htjeli urgirati i u predsjednika Tita, ali ti apeli do njega nikad nisu stigli. U isto vrijeme, i Dubrovčani pokušavaju spasiti što se spasti može?*

Weber: Dubrovčani su bili vrijedni i odmah su, nakon 1976. godine, u kratkom vremenskom razdoblju, izradili projekt izgradnje pruge normalnog kolosjeka, od Čapljinne preko Popovog Polja. Tada je postojala mogućnost da pruga normalnog koloseka opet stigne do Igalu. Istina,

Bokeški vlak na stanici u Herceg Novom (foto: Weber)

menuti kako je i Dubrovnik bio pogođen gubitkom željeznice. Godine 1976., kada je otvorena pruga Beograd–Bar,

Podsjetimo, od Herceg-Novog do Beograda preko Sarajeva putovalo se više od 24 sata uskotračnom željezni-

danas bi na neki način, tehnički gledano, bilo neizvodljivo da železnica ide do Zelenike, jer je u tom dijelu sa-

A PRIRODU OD ZAGAĐIVANJA!

da šetalište, dosta je usko i vojno-strateških razloga. Tek velike su gužve, ali zato bi će kasnije putnici dobiti mo-

Prvi pisak u 11 sati prije podne

Davne 1901. u srpnju, prodornim se piskom oglasila prva lokomotiva u Boki. Bila je ona serije BHSStB IIIa5, i vukla je svečanu kompoziciju sastavljenu od, za tadašnje prilike, najkomfortnijih salonskih i putničkih vagona, u kojima su se nalazili visoki činovnici Austro-ugarske željeznice. To je bio veličanstven događaj za Zeleniku i cijelu Boku, ne samo po ceremonijalu, već i po onome što je pruga donosila našem kraju. Pisak je označavao fenomen prometa, turizma, progresa. Do 1901. moglo se iz Zalijeva putovati brodom po moru, a kopnom – pješice ili zapregama. Sada su postali blizu Cavtat, Dubrovnik, Sarajevo, Beograd, Zagreb i Beč.

bez problema trasa mogla završiti u Igalu. Most na rijeci Sutorini je u vrlo dobrom stanju, trasa je očuvana. Vlakovi bi bez problema išli s nekih 20–30 km/h.

Malović: Kad god vam se ukaže prilika, vi naglašavate kako bi povratak uskotračne željeznice bio turistički hit. U tom

gućnost provozati se ćirom! Uski kolosjek dopušta velike uspone kao i velike radijuse okuka. Tada je, kao i danas bilo vagon restorana, salonskih kola, vagona 1, 2, i 3. pa čak i 4. razreda! Interesantno, vagon 4. razreda u stvari je bio teretni vagon koji je imao peć, pa su se ljudi skromnih

stima. Šta se tada događalo? Putnici 1. razreda ostajali bi u vlaku, bez obzira kakvo je vrijeme bilo vani; putnici 2. razreda izlazili su iz vagona i čekali, a putnici 3. razreda namještali su specijalnim polugama vlak! Sve je to trajalo nekih 20-tak minuta, pola sata, i nastavljalo se dalje.

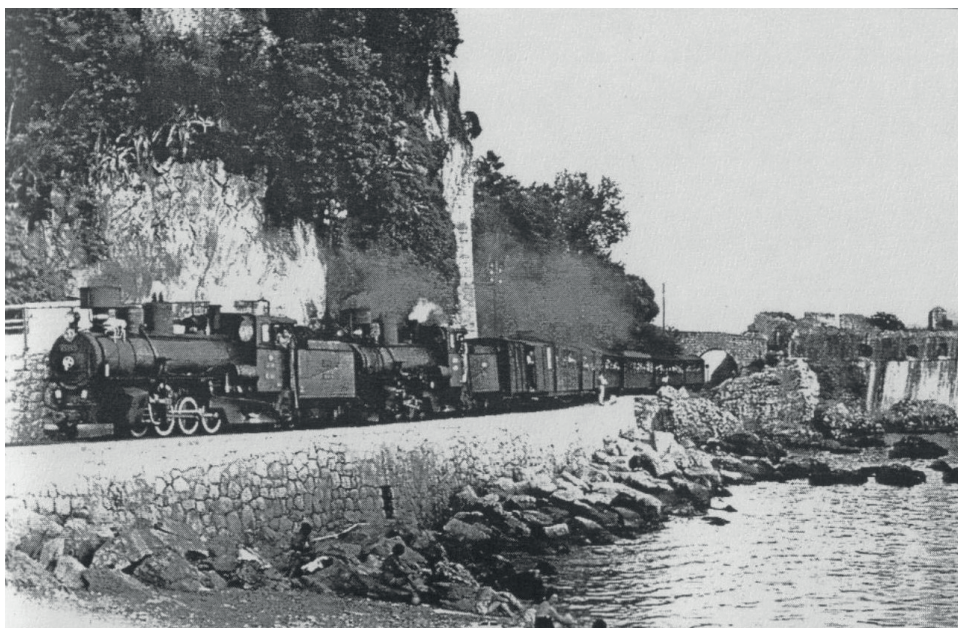
Malović: Koliko je putnika prevezeno prugom od Sarajeva do Zelenike? Tko je, imenom i prezimenom vozio zadnji vlak? Zna se kako je 30. lipnja 1968., točno u isti sat u koji je 1901.

ma. Kad sam 2001. istraživao dokumentaciju u ŽTP Sarajevu, tada je već njihova kompletna arhiva nestala u ratu, spaljena je. ŽTO Sarajevo, direkcija željeznice, upravljala je ovom prugom. Radnici u Boki bili su ujedno radnici područne jedinice iz Mostara. Ipak, riječ je o zaista velikom broju putnika. Strojovoda Rade Vlaović sa sjetom se prisjeća: u Zeleniku je dobio nalog da vrati prazan vlak. Kad se vraćao, usput, na svakoj postaji bilo je tušta i tma put-

Javno mnijenje iz 1968. ili – grlom u jagode

Malo se tko u to vrijeme protivio ukidanju pruge. Govorilo se kako „željeznica smeta razvoju turizma“. Opustjela su sela duž trase, Zelenika je osjetno zamrla. Turizam je bio u stagnaciji, poskupio je transport iste godine.

Osim spomenute uskotračne „Kusturićine“ Šarganske osmiće, danas u svijetu egzistiraju uskotračne pruge i koriste se u turističke svrhe u Švicarskoj, Velikoj Britaniji, Njemačkoj, SAD-u i Grčkoj.

Bokeški vlak u punoj vožnji (foto: Weber)

kontekstu kažete kako postoji realna mogućnost obnove dijela stare trase kao važan iskorak turističkih ponuda Dubrovnika i Boke. Dok to ne bude, podsjetimo se tehničkih karakteristika nekadašnjeg vlaka: početkom stoljeća brzina od 70 km/h bila je prilično velika?

Weber: Prvo, recimo zašto uski kolosjek. Zato što je on po svojim dimenzijama gotovo duplo uži od normalnog. Sve pruge u Bosni, pa i ova, bile su građene iz čisto

primanja mogli na taj način voziti. Događalo se s vremenom na vrijeme da vlak iskoči iz tračnica na nekim mje-

stigao prvi, ispraćen posljednji vlak?

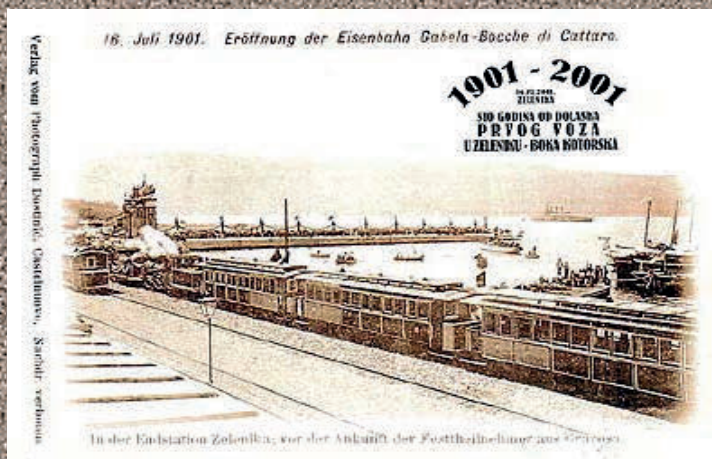
Weber: Nažalost, preciznih podataka o broju putnika ne-

nika s uredno kupljenim kartama! On je samo mahnuo, zaszvirao i morao produžiti dalje. Nema tu nikakvog mjesta pričama o nerentabilnosti pruge, da se razumijemo. Luka Zelenika radila je svo vrijeme punim kapacitetom, uz to – pruga je prolazila kroz krajeve gdje ni dan danas nema nikakvog prometa. Ljudima je ovo bio jedini izlaz u svijet. Pruga je učinila Herceg-Novi turističkim gradom, ako ćemo pravo.

Malović: Drugim riječima, riječ je o stanovitom misteriju iz 1968. godine? Ukinuta pruga, a bila je rentabilna?

Weber: Kažem, nisu željezničari oni koji su donijeli odluku. Politika nekolicine ljudi bez konzultacija s terena, učinila je svoje. Pogledajmo ovako: niti jedna željeznica na svijetu nije rentabilna! Čak i Deutchbundesbahn, najorganiziranija željeznica na svijetu – pa i nju država dotira s čak 20 posto! Željeznica kao sustav, kičma je svake države, privrede i prometa. Pogledam li unatrag, kažem: ne postoji cijena koju bih platio samo da sam se mogao provozati Bokeškim vlakom.

Malović: Kao objašnjavate tu vašu fasciniranost nekadašnjim

Nekadašnja Jugoslavija je posjedovala razgranatu mrežu pruga uskog kolosjeka, od kojih je većina imala širinu od 760 mm. Ova mreža vodi podrijetlo još iz vremena austrougarske uprave od 1870-tih godina, što se jasno vidi i po odgovarajućim modelima lokomotiva i vagona. Željeznice uskog kolosjeka održale su se sve do 1970-tih godina, kada su postepeno ukinute, a brojne lokomotive i vagoni isječeni kao staro željezo.

Prema voznom redu Jugoslavenskih željeznica (JŽ) iz 1968/69. sljedeće linije uskotračnih pruga prevozile su putnike i teret:

1	Bosanski Brod – Derventa	28 km
2	Zavidovići – Olovo	85 km
3	Bijeljina – Bosanska Mezgraja	35 km
4	Zaječar – Boljevac	42 km
5	Prijedor – Lička Kaldrma	228 km
6	Mlinište – Sretica	53 km
7	Lasva – Šipovo	134 km
8	Donji Vakuf – Gornji Vakuf	34 km
9	Sarajevo – Lajkovac	355 km
10	Lajkovac – Mladenovac	75 km
11	Ustiprača – Miljevina	66 km
12	Međeđa – Priboj	54 km
13	Čapljina – Dubrovnik	131 km
14	Uskoplje – Zelenika	78 km
15	Hum – Nikšić	161 km
	UKUPNO:	1559 km

U svijetu su uskotračne pruge postale prava turistička atrakcija. Nažalost, kod nas takvih primjera ima vrlo malo, jer je mreža uskotračnih pruga uglavnom uništena. Izuzetak je Mokra gora, koja je u svijetu, osim po ljepoti prirode, još više postala poznata po staroj uskotračnoj željeznici kojom je nekada prolazio vlak zvani „Ćiro“ na putu od Beograda i Užica ka Višegradu i Sarajevu. Danas je posebno atraktivan obnovljeni dio pruge koji obuhvaća Šargansku osmicu (u svijetu jedinstvenu željezničku petlju). Obnovljenim dijelom pruge može se provozati istim onim Ćirom i bar za neko vrijeme vratiti se u to staro doba.

Šarganska osmica građena je između 1921. i 1925. god. Povezivala je Beograd sa Sarajevom i Dubrovnikom. „Osmica“ je duga 13,5 km, na svojoj trasi ima 22 tunela, desetak mostova i vijadukata. Prvi parni vlak prugom prošao je 1925., a posljednji Ćiro 28. veljače 1974. godine.

„ćirom“, otkud u vama takva vrsta nostalgije?

Weber: Proučavajući željeznicu naišao sam na iznimno velik broj povijesnih podataka, tehničkih i svih drugih koji su vezani za opsežan sustav na tračnicama, sustav koji ljude spaja, jedan od rijetkih, i sustav koji obuhvaća puno segmenata. Upoznao sam mnogo divnih ljudi, pa i danas je nevjerojatno što sve čovjek može doživjeti u vlaku, na stranu zastoji i kašnjenja. Željeznica me oplemenila. Čak sam se nekoliko puta u vlaku i zaljubljavao! Iskreno, kada biste mi ponudili super luksuzni automobil u bilo kojem pravcu, ja ni jednog trenutka ne bih razmišljao – izabrao bih željeznicu. Što se tiče aviona, ista priča.

Željezničarski fan par ekselans, Josip Veber, autor je fotomonografije o Bokeljskom vlaku, interesantnog libra s čak 68 originalnih fotografija. Razgovarali smo o, rekao bih, fenomenu uskotračne pruge. Ukidanje takvih, bez uvođenja novih, značajno boljih sustava prijevoza, bila je, s današnjeg aspekta, velika pogreška. Nije napredak kada se ukine staro, a istovremeno se ne uvede novo.

U staroj hercegnovskoj željezničkoj stanici danas se nalazi Kusturičin cineplex-cinema, najmodernije kino u Boki. Do Kusturičine pak Mokre Gore, do ekološke oaze usred koje je ovaj meštar od filma podigao pravo pravcato etno selo – vijuga najčuvenija europska pruga uskog kolosijeka: tzv. Šarganska osmica.

I eto gdje se opet događa da mogu biti dvije priče u jednoj. Ovu smo današnju počeli špekulacijom po kojoj je moguće povezati Boku s Dubrovnikom. Jer, trasa se, kao što svjedoče nalazi s terena, manje-više održala. To be or not to be, uskim ili širokim kolosijekom naprijed, upućeni današnji dužnosnici jedino znaju. Isplati li se, ne isplati li se.

I neka bude volja Božja, valjda je pomislio posljednji otpravnik, kad je 1968. otprovio prvi i posljednji zaljevski vlak – klasičnom zviždaljkom.

Nikola Malović

SADRŽAJ

Umjesto uvodnika			
PTICE	3	U Kotoru predstavljena knjiga „Perast još živi“ autora Tomislava Grgurevića	
Božićni običaji u Hrvata		MEDITERANSKI GRAD LEGENDI	19
U SVE VRIJEME GODIŠTA	4	Najstariji hrvatski književnik proslavio 100-ti rođendan	
Iz povijesnih dokumenata		STOTINU GODINA – STO NA SAT	21
SVETI MIKULA BARSKI	6	KRONIKA HGDCG-a	23
Krađa vrijednih umjetničkih slika iz crkve Sv. Eustahije u Dobroti		Upoznajmo Hrvatsku (12)	
UGROŽENO SAKRALNO NASLJEĐE	8	BJELOVARSKO-BILOGORSKA ŽUPANIJA	27
Promovirana ideja o formiranju Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore		Serijal „Veliki rat“ Branka Baletića podsjetio je crnogorsku, i ne samo crnogorsku javnost, gdje se je u jednom mračnom povijesnom trenutku našla Crna Gora	
SVE HRVATSKE UDRUGE I POLITIČKA STRANKA POD JEDNIM KROVOM	9	SUOČAVANJE CRNE GORE S PROŠLOŠĆU	30
U Kotoru u ogranizaciji HGDCG-a održan medicinski skup o šećernoj bolesti		Podsjećanje na prošlost koja se ponavlja	
TIHA BOLEST ZDRAVLJE RONI	10	RAZARANJE I PLJAČKANJE DUBROVNIKA 1806. GODINE	32
Treću godinu uzastopno održavaju se Dani kulture manjina Crne Gore		70 godina od osnivanja Hrvatskog pjevačkog društva „Ljudevit Gaj“ iz Donje Lastve	
AUTOHTONE KULTURNE VRIJEDNOSTI	11	OBLJETNICA ZA PAMĆENJE	34
Naš intervju: dr. Slavko Leban, pomoćnik ministrice vanjskih poslova Republike Hrvatske u Upravi za hrvatske manjine, iseljeništvu i useljeništvu		Iz prošlosti Boke	
UVIJEK SMO NA RASPOLAGANJU SVIM HRVATIMA IZVAN DOMOVINE	12	PRČANJSKA KAPETANSKA OBITELJ FLORIO	36
Dopunska nastava na hrvatskom jeziku u Tivtu i Kotoru počela drugu godinu rada		Pomorska bratstva u Boki	
DONACIJAMA DO KVALITETNE NASTAVE	14	BRATSTVO IVANOVIĆ	38
Graditeljsko naslijeđe i kulturna razmjena		Iz kotorskog arhiva	
IZLOŽBA „KONAVLE – ARHITEKTURA I KULTURNI KRAJOLIK“	15	ZARAZNE BOLESTI U XVIII. STOLJEĆU	40
U Pomorskom muzeju Crne Gore upriličena izložba sakralne baštine Kotorske biskupije		Bokeški govor minulih vremena	
PRIMIJENJENA UMJETNOST U EUHARISTIJSKOM SLAVLJU	16	TAKO SMO NEKAD ZBORILI	41
Predstavljena knjiga pjesama Vesne Ratković iz Splita		Petar Gračanin, naš najpoznatiji modelar, preko 30 godina izrađuje razne modele jedrenjaka	
„ISKUSTVA MLADOSTI“	18	MODELAR – ZALJUBLJENIK MORA	42
		Hommage uskotračnoj željeznici u Boki kotorskoj	
		BOKEŠKI VOZ	43

Hrvatski glasnik

*Vesele Božićne blagdane i sretnu Novu godinu
svima čitateljima Glasnika žele*

POMORSKI MUZEJ
CRNE GORE

OPŠTINA KOTOR

BISKUPSKI ORDINARIJAT
KOTOR

GRAD ZAGREB

GENERALNI KONZULAT
REPUBLIKE HRVATSKE
KOTOR

HRVATSKA GOSPODARSKA
KOMORA
Predstavništvo Kotor

1

Događaji koji su obilježili proteklo dvomjesjeće:

Odozgo na dolje: Medicinski skup „Suвремена dijagnostika i terapija šećerne bolesti“ u Kotoru (na slici predavači iz Zagreba s domaćinima iz Kotora)

• Promovirana ideja o formiranju Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore (S. Leban i A. Jakovčević na sastanku s predstavnicima hrvatskih udruga i političke stranke iz Crne Gore u Hrvatskoj gospodarskoj komori u Kotoru) • Dani kulture manjina Crne Gore u Tivtu (nastup klapе „Jadran“ iz Tivta)

Slika u pozadini: Izložba knjiga „Interliber 2005.“ na Zagrebačkom velesajmu